

МЕНИН ҰАТАНЫМ

„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“ БАСПАСЫ
НӨКИС—1968

Байшияз Қайыпназаров—лирик шайыр. Оның лирикаларында сүйікті социалистік Ұтанымыздың сулы тәбияты, оның уллылығы, совет адамлары, олардың дәретиушлик мийнетлери кең көкиреклилик пенен жырланады. Китаптағы қосықларда муҳаббат, дослық, гөззаллык хәм адамгершилик ҳаққындағы терең мәнили қатарлар бар. Шайырдың қосықлары сондай мазмунлы, сулы сөзлерге бай.

Қолыңыздағы кітапқа шайырдың жаңа қосықлары, балладалары менен бирликте ертеректе жазылған айырым қосықлары, сондай-ақ қайта исленген белгилі „Палұанбек“ поэмасы жиберилип отыр.

ҚҚ 2 Қайыпназаров. Б.
Қ 25 Мениң Ұтаным. Нөкис.
„Қарақалпақстан“, 1968. 160 бет.

ӨЗИМ ТУЎРАЛЫ

Мен дини айтпайман өзим туўралы,
Қосықларым сөйлер өмир бағнды.
Кимде-ким изертлесе жазған тарымды,
Хәр қосықтан хәр бир күним аянды.

Шийрин жемис беріу үшін елиме,
Алма нәлин сқтим мөлдек жериме.
Шақасы жайылған нарұан болды да,
Өсти, мен ырзаман төккен териме.

Алма көрки көзге оттай басылған,
Қапталынан жүзим өсип асылған.
Екеуі де мийнетимнің жемиси,
Тола түсер дәстурханға ашылған.

Алма менің жел жағыма панамсаң,
Күнге күйіп келсем салқын саямсаң.
Қартайғанда қолтығымнан демеуши,
Сүрниккенде сүйеуімсең таянсам.

Мийуаларын аямаған алмадай,
Эрманларым шынлық болды алдамай.
Қосық болып түнлердеги ойларым,
Ақ қағазға ағылады арнадай.

Алма сени алма десе, ал деймен,
Алыу үшін жылда мийуа сал деймен.
Меннен соңда менің нәуше гүлиме,
Пана болып, сая болып қал деймен.

1967-жыл.

ЖЕҢИМПАЗ ХАЛҚЫМ

Ғайратына көнди, жер баурыш ийди,
Ақ жүзинди аспандағы күн сүйди.
Ақ билеклер ақ алтыннан тау үйди,
Жеңис қутлы болсын жеңимпаз халқым.

Бөрши таудан, Ай бүйірден, Қырық қыздан,
Төбе-төбе ақ тауларды турғызған,
Халық айлансын бағадыр мәрт ул-қыздан,
Мийнети жемисли, иси соз халқым.

Хұр сәтке ылаһық мийнетке қайым,
Шамурат ата менен Амангүл, Айым,
Таудай табыс үйер гүз келген сайым,
Атларын алтыннан ойып жаз халқым.

Хожамурат, Дәуимжар, Пиржан, Қурбанбай,
Тойларда ортаға шыққан палұандай.
Қызыл кәруанларды баслап турғандай,
Жеңислер жолында ышқы паз халқым.

Жүйрик ол жүйрикпе алға өтпеген,
Жарыс гүзарына түстиң көп пенен,
Тауыңды жаздырмай усы пәт пенен,
Жеңис шыңларына қолды соз халқым.

Мол өним таярлар бәхәр жазларын,
Жүзи жаркын болған жеңимпазларым,
Жер көкти жаңғыртып жеңис сазларын,
Озып киятырсаң бәрха оз халқым.

ЛЕНИН ҲАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

(А. Сурковтан)

Мийнет майданында, жеңис тойында,
Тың жер ашып, жаңа қала салғанда,
Өз мәмлекетимиз, өз жеримизде,
Биз қосық айтамыз Ленин ҳаққында:
Өлмес идеяың байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, куўаты—Ленин!

Ленин деген сөз түсиникли тиллерде,
Ленин туўы исенимли қолларда.
Ол халық пенен мәңги жасап турады,
Ол армиямыздың мәртлик ураны.
Өлмес идеяың байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, куўаты—Ленин!

Даўылдан ояпған кең пайтах жерде,
Қозғалды миллионлап ериксизлерде,
Саўашта яд етип Лениннің атын,
Коммунистлер берди өзиниң антын,

Өлмес идеяның байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити, қууаты—Ленин!
Батыл, күшли айқас—ұақты болады,
Дүнья халқы жоқ қылады бугаұды,
Үйренип Ленилик гвардиядан,
Жеңистиң жолына түседи жәхән.
Өлмес идеяның байрағы—Ленин!
Қараңғыны серипкен нур жақты—Ленин!
Коммунизм дүзип атырған халықтың,
Исенер үмити қууаты—Ленин!

БАХЫТЛЫЛАРМЫЗ

Биз шадлымыз, бизиң кеўлимизде йош,
Биз қурғынбыз, бизиң ўақтымыз да хош.
Биз сүйемиз туўысканлық, дослықты,
Бахытлы жаслықты, ўақты хошлықты.

Күтә қызық бизиң кеўилли өмир,
Қуўанышлы, шадлы, бахытлы дәўир.
Қайғымыз жоқ, шадлығымыз артады,
Қызықтырып кеўлимизди тартады.

Талантлы жаслармыз талпынған өрге,
Туўысқан дослармыз, тилеклер бирге.
Тийсе душпан егер бир күни бизге,
Тоз-тозын шығарып, тығамыз гөрге.

Тәп берсе таярмыз, қайтпас күшимиз,
Талай душпанларды жеңдик, жеңемиз.
Тутыссақ жығамыз, басымбыз жаўға,
Тап-таяр турыппыз Ұатан қорғаўға.

Қолда карыў, астымызда арғымақ,
Қырағы ер турмыз Ұатанды қорғап.
Қандай тәсил етип топылса да жаў,
Қыйратамыз, ҳасла жибермеймиз саў.

1940-жыл.

ЖАҚСЫ

Жер кийинсе көк дарайы,
Көзлерге ысық шырайы,
Жағымлы қауа райы,
Бәхәрден көркем жаз жақсы.

Яр сырын жүрекке түйген,
Өзи қәлеп кеуіл берген,
Шын ашыққа сулыу сүйген,
Жан алар жылұа паз жақсы.

Тәсир етсе ой-санаға,
Шертилсе түрли намаға,
Кеулиң кетип тыңламаға,
Гәхи сәубет, гә саз жақсы.

Хәр нәрсениң орны басқа,
Халқын хор етпеген қасла,
Ел перзенти болған жасқа,
Хәр исте өнерпаз жақсы.

Пайдасын тийгизип елге,
Халық ушын тууылған ерге,
Шомылса да қара терге,
Мийнегтен көрген хәз жақсы.

1946 -жыл.

ЖЫР АРНАСЫ

(Наўайыға)

Наўайы—ол жыр арнасы,
Сағасы таўсылмас булақ.
Қымбатлы шийрин сөзлерин,
Тыңлаўдан жалықпас қулақ.

Хәўес еттирин сөзине,
Тыңлаўшының кеўлин бурды.
Ой теңизиниң өрине,
Уллы талант қулаш урды.

Қыял дәрьясында жүзди,
Заманында бахтың сынап.
Сөзден сулыў маржан дизди,
Қалды мийрас халыққа унап.

Әдебият майданында,
Ойы дәрья киби ақты.
Терең ойлы дана шайыр,
Қыялы—қус қанат қақты.

Ушты бәлент шынды гөзлеп,
Көкте күнге талұас етти.

Толқынланған океандай,
Кеўлинде йош пәрүаз етти.

Шайырлық шыңына шығып,
Тилден ҳасыл дүрлер шашты,
Қыйынлық бөгетин жығып,
Нәўпир жырға саға ашты.

Ада болмас ағыслы жыр,
Тынбай аралап ел ишин.
Бизиң күнге келип жетти,
Сөз ҳинжисен жойытпай күшин.

Халық умытпай сақлап келди,
Көркем сөз маржанын танып.
„Фарҳад ҳәм Шийрин“ қиссасын,
Мен оқыдым мийрим қанын.

Дәстанларын кеўлим сүйип,
Оқығанда йош артады.
Сондай сулыў жазылған сөз,
Ериксиз өзине тартады.

Наўайы—ол жыр арнасы,
Сағасы таўсылмас булақ.
Қымбатлы шийрин сөзлерин,
Тыңлаўдан жалықпас кулақ.

1947-жыл.

ЛЕНИН ҚАЙДА

(Н. Байтемировтан)

— Ленин кайда? — дегенге
— Ленин елде, — деймен мен,
Адамның кеўлин жасартқан,
Солымас гүлде деймен мен.

— Ленин кайда? — дегенге
— Суўымас күнде, — деймен мен,
Ай күндей болып күлимлеп,
Тур хәр үйде деймен мен.

Нан көтерген баланың
Қара қызыл жүзине
Уллы Ленин дийдары,
Түседі сонда көзине.
Жағасы оттан жаралған
Пионер күлсе шаңқылдап,
Күлкиси дей бер Ильичтің,
Қуғаньп турған жарқылдап.

Рабочий шад болса,
Жақсы бир исти питкерип,
Оғанда Ленин дей бергил,
Қуяшты турған жеткерип,

Колхозшы тасып жемисти,
Елеслетсе теңизди,
Онда да биз көреміз,
Уллы дана Ленинді.

МЕНИҢ РЕСПУБЛИКАМ

Уллы Октябрь алтын таңында,
Қайга туұылған Ұатан-анадан.
Ленин орнатқан бахыт бағында,
Өскен елимсең азат абадан.

Уллы рус халқы аға қәдрдан,
Дослық жәрдемін берди иним деп:
Еркин елимде хәмме туұысқан,
Бир үй ишинде өстик күлимлеп.

Бизге туұысқан уллы партия,
Етти басшылық ғамхор мудамы.
Коммунизмди дүзип атырған,
Бизлер советтиң жана адамы.

Жан республикам мениң Ұатаным,
Сенде жасадым жигирма бес жас.
Сеннен күш алдым, тасғы қуұатым,
Болдым майданда улларына бас.

Сени жанымдай сүйген улыңман,
Ата журтымсаң кымбат өзиме,
Елим нурыстан, жерим ғүлистан,
Ғасыл топырағың сүрме көзиме.

Мени өсирген алтын бесигим,
Гөззал мағаным нуры көзимниң
Жеңис жолында өрле, бас алға!
Мақтанышым сен, даңқым өзимниң.

1949-жыл.

Кешеги ханлық дәуірде,
Қайғыдан жер гүниренди.
Бүгінги совет дәуірінде,
Жасарды сахра гүлленди.

Басланған жаңа қаланың,
Әтирапына қарасаң,
Құлпырған жазық даланың,
Көркіне қайран қаласаң.

Қыр үстінде Бестөбе,
Көринеди булдырап,
Төменде жасыл, жас тоғай,
Өседі гүлдей жаудырап.

Шамал менен шайқалар,
Көк жапырақлы шақасы.
Сондай сулыұ тоғайлық,
Әмнүдің еки жағасы.

Қандай көркем, кеуилли,
Көрсең, жүрсең жағалап.
Ойнар ерке қулындай
Толқынды толқын қуғалап.

Усланбаған асаудай,
Умтылады суу алға.
Ақ көбик атып толқыны
Урады барып тик жарға.

Жар куласа ларс етип,
Суу демин тартып ишине.
Шегинип тағы урады,
Шыдамай толқын күшине.

Усындай пәтлі ағыстың,
Соқпасында турса да.
Ашыұлы пәтин қайтарып,
Туұлаған толқын урса да.

Төсин жалап ағын суу,
Геүлесин сүйип қуяш.
Сууға тиреп тумсығын,
Турыпты Тахиаташ.

Қандай уллы даңқлы жер,
Әмиұдәрья жағасы.
Тахиаташтың жанында
Еки каналдың сағасы.

Бир жағы Ленин каналы.
Бир жағында Қызкеткен.
Қудиретли халық күши
Суу менен шөлди гүленткен.

Буннан бетер көркейип,
Гүлленеди кең дала.
Кең далаға жарасып
Бой тиклейди жас қала.

1952-жыл.

ТАҰ ГҮЛЛЕРИ

(Иван Вазовтан)

Салқын тартқан тауда тиреген көкти,
Ким ушын көгерип турыпсыз гүлдер?
Әжайып көрикти ким инам етті?
Аспан уллары ма, сүйіуіши кимлер?

Сақ кыранның турған жеринен пәсте,
Ким ушын өсесіз, гүллейсиз сизлер?
Қай ышқыға дүзетесіз гүл дәсте?
Кимнің көркине көрик бересиз сизлер?

Кимнің ерлигине саўға боласыз,
Хәм дөнип турасыз тойда қай жерде?
Тау гүллери, көзди қызықтырасыз,
Сары ма, қызыл ма, көк пе, қай түрде?

Бунда қыйын емес өлиўде онша!
Кәбиринди аспан гүзетсе ҳәр күн.
Хәз етип уйықласам уйқым қанғанша,
Гүлдер арасында, тыныш хәм еркин.

ТОЙҒА КЕЛДИК

(Жолмурза ағаның елиу жасқа толған күніне)

Тойға келдик, таныс, биліс, дос келди
Бәри қуанышлы, бәри хош келди.
Әдебиат ақсақалын қутлықлап,
Қәлем келди, қағаз келди, йөш келди.

Сүйсиніп тыңлаған шийрин сөзіңди,
Иңилериң баса шыққан ізінди,
Жолмурза аға, усы үлкен той күні
Шын жүректен қутлық айды өзіңди.

Жырымызға жырдан қостың үлесті,
Геройларың бизің менен бир өсті.
„Палұан қыз“ ды тыңлап Жапак бақсыдан,
Оқығанбыз, „Қыз кеткен“ди, Гүрес“ті.

„Айгүл-Абат“ыңның даңқы жайылды,
Көрмеген әрманда, көрген қайылды.
Ешейінде сөзге дилұар болса да,
Мақтауға әз екен шайыр шайырды.

Өскен елиң өңириңе такты гүл,
Қәлемиңнің қәмбил болған уақты бул.

Жазған жыры жол тапса ҳәр жүрекке,
Әдебият солдатының бахты бул.

Тойға келдик, таныс, билис, дос келди,
Бәри қуўанышлы, бәри хош келди.
Әдебият ақсақалын қутлықлап,
Қәлем келди, қағаз келди, йош келди.

1960-жыл

МӘҢГИГЕ ЖАС ХАЛЫҚ

(*Ованес Шираздан*)

Әсирлердің иркин болмас пәти бар,
Үлкен тауларды да кулатар, унтар.
Бундай күшке мойымайсаң сен бірақ,
Буйра шашларында көрінбейди ақ.
Жазық маңлайыңда қеш бір жыйырық жоқ,
Сөнбейди көзіңде жалып атқан шоқ.
Мийнет сүйген қолың тилер не бер деп,
Неге десең исленбеген ислер көп.
Пәтлі жүрис еттің келешекке сен,
Қорқыуды да, өліуді де билмейсең.
Кімде-кім уақытты дос тұтса егер,
Ол адамда қайнар тасқын күш-жигер,
Сондай болып келдің усы өмірге,
Қартаймайсаң, жас халықсаң мәңгіге.

Алтын көл ишинде қайықтай қалқып,
Трактор үстінде отырсаң шалқып,
Атызыңа келдим қармасын айтып,
Сәлем қолыңды бер, қарма Айымжан.

Ислеп жүрген жерің Ленин колхозы,
Пахта атызының жақты жұлдызы,
Мийнет сүйген халықтың искер ул-қызы,
Бәрінен де алда жүрсең Айымжан.

Қайтып шықпау үшін тауып шарасын,
Тамырынан құртып шөптің қарасын,
Жаксы тәрбиялап қатар арасын,
Күткен пахтаң көзге ысық Айымжан.

Атыңды еситип изледім сені,
Излеуімде бар көп себеп, көп мәни,
Өзинди көргенде айрықша мени,
Еткен исиң сүйсіндірди Айымжан.

Мийнетинди көрдим қәр түп пахтадан,
Искерлерди жаным сүйіп мақтаған,
Ал сен өз орныңды құрмет тахтадан,
Алтын гүзде ақ тау үйіп Айымжан.

Бийик минаралы Бухар жеринде,
Бир эжайып гүл өспүти жетилип.
Болдырарма тилегимди менинде,
Багманынан сорап көрсөм өтинип.

Мени кабыл етсе жапырағын жайып,
Алдымда ашылып турса усы гүл.
Ийскелеп көрсөм етпесе айып,
Үзсөм шақасына келтирмесем зил.

Кулпы дөңгө жайнай түссө жамалы,
Қайыл болса, көнсө колыма алсам.
Ай жүзин желписе таңның самалы,
Дийдилеген жерге көтерип барсам.

Отырғызсам үйрениссе багыма.
Долана-долана өссө ҳәр күни
Жүрегимди тартар жағар жаныма,
Көздиң отын алар Бухара гүли.

Мениң көрген гүлим ағласы гүлдиң,
Шақасын ийилтер бүлбили болсам.
Үстинде ушсамда бир неше елдиң,
Мен айланып келсөм тек соған қонсам.

1962-жыл

Қолы күс-күс, жарық-жарық табаны,
Жалаң аяқ гезген жазық даланы,
Талтан кескен қайқы таяқ қолында,
Көриппедің сары шопан баланы.

Ай далада айдағаны қой еди,
Сықылы жоқ, собырайған бой еди,
Хәзир қайда, хәзир қандай кәсіпте,
Билсең сөйле, бұрығысын қой енди.

Сол жыллары ақ қой бағыұды талапты,
Оқыұ оқып, саұат аша баслапты,
Баяғыда күс-күс болған колына,
Таяқ емес қағаз, қәлем ушлапты.

Ақбас, жаптақ өскен шеңгел арасын,
Қум басында шоқ жыңғылдың саясын,
Хат исинде, кәнт ишинде жүрсе де,
Ол күсейди, сол қой баққан даласын.

1965-жыл.

ЕМЕН

(В. Сосюрадан)

Шок шақасын шайқап емен,
Ойға шүмди таң алдында,
Нәлетий оқ тилкимлеген,
Жарасы бар қабығында.

Еске алды гүзги думанды,
Хәмде ызғар жер ийисин,
Жәлладлардың партизанды,
Атайын деп әкелгенин.

Азаптан ерни дирилдеп,
Самал жулқып жыртық тонын,
Искен терли қолы еплеп,
Сыйпады құрғақ қабығын.

Атылған оқ оттай болып,
Оннан өтип буған тийди,
Шақалары қолдай болып,
Жас маңлайын сыйпай берди.

Ойға шүмип тур қылт етпей,
Ширеси сорғалап бірдей,

Пәленйи оқты қабыл етпей,
Түсти жерге сепкен дәндей.

Оқ түсти сүрилген жерге,
Көкте көшкен булт түнерди,
Оққа мәңги бизиң елде,
Атылыўға жол бермейди.

Азап көрген шақасы мол,
Гөзлер көкте күн шуғласын,
Сыйпагандай сол исик қол,
Еменниң қуў қабыршағын.

РӘШИЙДА

Әй, палұан қыз иске шебер қолларың,
қандай,
Аз ұақытта басып өткен жолларың қандай,
Мийнет гүли ақ алтынды сүйіпсең жандай,
Халықтың сендей жигер бәнти ҧарып
талмағай,
Исте жеңис тилеймен мен Рәшийда – ай.

Халық ишинен излеп жүрип керек кисимди,
Келдим көрдим, атыздағы қызған исинди,
Пахта ушын жумсай бер сен жаслық
күшинди,
Жақсы исле ислеринди хәмме мақтағай,
Таўдай-таўдай табыс дәрет Рәшийда – ай.

Орынланды бүгин ойға алған тилегиң,
Уллы иске жуп түсипти жумыр билегиң,
Пахта өссе өсер сениң шағлап жүрегиң,
Универсалдың рулинде қолың талмағай,
Жас қәниге механизатор Рәшийда-ай.

Рәшийда ай десем сен айдан зыятсаң,
Халкың сүйер мәрт қызым деп исти унатсаң,
Қызларға бас болып хәзир алда баратсаң,
Бул жеңисли айдын жолда күшиң талмағай,
Жумса иске жаслық күшти Рәшийда-ай.

ШОТЛАНДИЯ БАЛЫҚШЫСЫ

(А. Сурковтан)

Түн бойы қум гезип не қылып жүрсең?
Түн қуға алмайды кайғыңды, билсең.
Атлангнхтың толқынлары биргелки,
Изиңнен көбигин жайып жиберди.
Ийтлер үрип атыр поселка жақта,
Сениң көзлери көк балықшын қайда?

Түн өтеди, бірақ умытпайсаң сен,
Қалай барғаныңызды жағысқа шекем.
Қалай ол ышқыдан канатланғаның,
Қалай оның сени қушақлағаның,
Сен батыл, бахытқа жеткенлигинди,
Шарфынды естелик еткенлигинди.

Бирден көтерилди үйдей толқынлар,
Тынышлықты бузып кетти дауыллар,
Ески есалаңдай қуйын ишинде,
Жылдырым жарық етти суудың үстінде,
Қумда, балықшылар ишиндесең сен,
Сағынып келмеген ярды күтесең.

Гүнгирт толқын қалың терең хәм түпсіз,
Балықшыны алып келмеді теңіз.
Текте оның досты қара жар тастан,
Көк шарфты излейберди тынбастан,
Суудай таза мухаббатың. өмириң—
Бир бахытсызлыққа тап болды, сениң.

1956-жыл

ҚАРАҚАЛПАҚ ПАХТАСЫ

Жүзіндеги жарасығы жеримнің,
Кеуіл тоғы ҳал-кууаты белимнің,
Қарапайым хәм мийнеткеш слимнің,
Даңқын жайған қарақалпақ пахтасы.

Маңлайдан тер төккен бууының белди,
Кууанышқа бөлеп ақ кеуіл елди,
Үйин-үйин болып қырманға келди,
Кәрұан-кәрұан қарақалпақ пахтасы.

Жеңисли исине хәмме сүйинген,
Батыр халықтың қолы менен үйилген,
Ақ жумақтай мунарланып көринген,
Аппақ-аппақ қарақалпақ пахтасы.

Жерге шигит сепсе алын жыйғаны,
Ана жердің кушағына сыйғаны,
Атызларда ақ таулардай қырманы,
Үйилип тур қарақалпақ пахтасы.

Октябрь таңының күяшы түскен,
Әмиу жағасында жаудырап өскен,
Сақый ана жерде ашылып пискен,
Шағырайған қарақалпақ пахтасы.

Адамның күшине жер бауырын ийип,
Ақ қырман турғандай аспанға тийип,
Жыл-жылдан көбейип буннан да бийик,
Үйиледи қарақалпақ пахтасы.

1966-жыл.

Уллы Октябрьдің үнимиз бизлер,
Азатлық таңының күнимиз бизлер,
Бул бахыт бағының гүлимиз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Жалынлы жүреклер, қырағы көзлер,
Космос кеңлигине салғанда излер,
Онда байрақ алып барғанлар бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Шынлыққа үйренген шынлықты сөзлер,
Мәртликке үйренген мәртликти гөзлер,
Мәртлерден үйренген мәртлермиз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

Шақырса майданлар, шақырса дүзлер,
Шақырса бәхәрлер, шақырса гүзлер,
Женилмес күш болып барамыз бизлер,
Бизлер миннетдармыз дана Ленинге!

1967-жыл

ЎАТАН ТУЎРАЛЫ ҚОСЫҚ

(Лебедев — Кумачтэн)

Оғада кең мениң тууылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Арқа теңизлерден, түслик таулардан,
Москвадан алыс шетке шекем ең,
Адам ийесиндей аралайды еркин,
Кушақ жетпес өз ұатанын жүдә кең.
Барлық жерде турмыс дархан абадан,
Кең жайылып аққан Волгадай тасып.
Бизде ғаррыларға сыйласық құрмет,
Бизде жаслар ушын барлық жол ашық.

Оғада кең мениң тууылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Егислик жерлерге жетпейди көзиң.
Қаламызды санап шыға алмайсаң,
Мақтанышлы „жолдас деген сөз бизиң“
Бизге барлық сулыу сөзден қымбатсаң.
Бул сөз бенен бизлер өз үйимизде,
Ақ қара деп айрылмаймыз хеш қашан,
Бул сөз бизиң бәримизге таныс сөз,
Оның менен бизлер бирге тууысқан.

Оғада кең мениң тууылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Бизин ишимизде зият адам жоқ,
Хәрким исине карай наградланды,
Алтын сыя менен жазамыз бизлер,
Хәммемизге бирдей халықлық законды.

„Оқыўға ислеўге хәм дем алыўға,
Хәр адамның барлық ўақта ерки бар.
Усы даңқлы сөздин уллы мәнисин,
Жоқ ете алмайды хешқандай жыллар.

Оғада кең мениң тууылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

Бәхәр самалы ескен елимизде халық,
Күннен күнге қууанышлы жасайды,
Гей елде адамлар бизлердей болып,
Сүйисип, күлисип ойнай алмайды.

Душпан бизди жоқ етиўди тилесе,
Биз де қәхәрленип қабақ үйемиз.
Ұатанды қорғаймыз ғамхор анадай,
Хәм оны сүйикли ярдай сүйемиз.

Оғада кең мениң тууылған елим,
Тоғайлар, дәрьялар, көллер көп онда.
Мен усындай басқа елди билмеймен,
Адам бундай еркин жасайды қайда!

МЕН СҮЙЕМЕН

Октябрь: — Әмиў анама
Нур берди, қанат берди.
Трактор берди далама,
Халқыма қууат берди.
Шоманай, Қырққыз шөлине,
Суу берди, қайта жаң кирди.
Бахыт берди елиме
Ел жасарды, сән кирди.
Сол ушын мен сүйемен,
Партияны, Ленинди!

Дөретип, дүзип атырман,
Көркейтпін азат дәуирди.
Мийнетте палұан батырман,
Қорғайман тыныш өмирди.
Жеңисим безеп турыпты,
Гүреске толы ҳәр күпди.
Өзиме берип қойыпты,
Өз бахтымды, еркимди.
Сол ушын мен сүйемен,
Партияны, Ленинди!

Қосмостан да бийикпен
Ай бағынып, күн күлди.

Көп әлемге көрикпен,
Қадірлеймен бул күнді.
Шад болып шағлап жүриппен,
Жүзимнен жыймай күлкимди.
Өмирге қоса өриппен,
Өз ипам, өз кеулимди.
Сол ушын мен сүйемен.
Партияны. Ленинди!

1967-жыл.

КҮН ДЕП ҚАРАСЫН МАҒАН

Октябрьде таң атты,
Нур болып шықты Ленин.
Нур әлемди жайнатты,
Күн болып шықты Ленин.

Еркинликке ел менен,
Бир болып шықты Ленин.
Ырғатылған жел менен,
Гүл болып шықты Ленин.

Менде тацның гүлимен,
Бахыт алған, нур алған,
Мәңги сөнбес сол күннен,
Мәңгиликке нурланған.

Көрсин жәхән көркимди,
Күн деп қарасын маған.
Көзге ысық сүйкімди,
Гүл деп қарасын маған.

Күн деп қараса маған,
Күн болып нур шашамаң.
Гүл деп қараса маған,
Гүл гүмшадар ашамаң.

Гүлмен, жай гүл емеспен,
Космосқа барған гүлмен.
Боранды мүлик деместен,
Жүрегин жарған гүлмен.

Тилегим: барлық жерде,
Тикенексиз гүл өссин!
Таң атсын барлық елде,
Жүзлерине күн түссин!

Көзин ашсын хәмме бир,
Азатлыққа умтылсын,
Дүнья силкинсин дүр-дүр,
Езилиўден қутылсын!

Тазартып бар әлемди,
Гүл сынырсын, нур жуўсын!
Қутлықлап бул қәдемди,
Бизниң қызыл туў тұрсын!

1967-жыл.

ЕРК ҚУМАР АЗАМАТҚА

Ерксізліктен түсіп кеткен еңсеси,
Көтер еңсенди сен, тиклен азамат.
Өз езиуішисине халықтың хәммеси,
Қарсы көтерилди, бил сен азамат.

Қара оңы-солға көзинди ашып,
Дос пенен душпанды танып ал ашық,
Халық ушын сөйлесең тилден дүр шашып,
Гүрессең, гүрести қууатлар халық.

Дүнья кызық, дүнья гүрес кызған жер,
Гүрес ҳақ ис ушып, сап хұждап менен,
Еркин жасау ушын жаулап урған ер,
Гүрес жеңгенніңше қас душпан менен.

Адам толы жумыры жер үстінде,
Өмир ушын, өлмеу ушын гүрес сен!
Бел бууынып беллесіуге түстиңбе?
Душпаныңды жерлеу ушын гүрес сен!
1967-жыл.

БИРИНШИ МАЙ КҮНГІ ОЙ

Зауықланып бағдың таза гүлинен,
Руқланып халықтың шадлы үнінен,
Байрамлауға шықтым көппенен бирге,
Халық аралық Биринши май күни мен.

Жерлерге қарасам гүлдер безеген,
Елдерге қарасам қәддин дүзеген,
Досларға қарасам душпан үстинен,
Жеңіп шығатуғын күшті сеземен.

Жәханға көз салсам хәм ой жиберсем,
Гүресте бир халықтың жеңгенин көрсем,
Зулматтан қутылған еңселериндей,
Жеп-жеңіл болады мениңде еңсем.

Бұл күн бизде байрам, байрам тамаша,
Жылда қууанышлы, жылда жаңаша,
Биз тыныш тойласақ, ал бул дүньяның
Гейбир елдеринде өтер баскаша.

Гүресип атырған Вьетнам ели,
Бомбалар астында бүгилмей бели,
Тынышлық орнатып байрамлау ушын,
Күн-түни қан кешіп журипти ери.

Парахат күнлерім, айларым мениң,
Парахат еллерім, байрамым мениң,
Бизлердей парахат жасап барлық ел
Байрамласа деген әрманым мениң!

1967-жыл.

БОЛСАМ

(Н. Хәзирийден)

Мен бир булақ болсам шөллермедим хеш?
Қайнап шығар едим таулар ишинен.
Дер едим кел меннен бир сарқым суу иш,
Өткенде бағшалар, бағлар ишинен.

Мен бир ағаш болсам, шынар болар ем,
Хәр бәхәр жасарып келер ем тилге.
Тап сениң бағыңа ушып барар ем
Өзиңди оятып болмаға бирге.

Мен өзим гүл болсам жупар шашар ем,
Таулардан ап-аңсат асар едим көп.
Түнде есигиңди әсте ашар ем,
Айтар ем уйқыдан оянбайсаң ден.

Мен бир булыт болсам көшкен аспанда,
Қарлы шыңларда да қанат қағар ем.
Жазда көк жүзинен от түскен уакта,
Сен жүрген жолларға сая болар ем.

Мен бир теңиз болсам көбиклеримди,
Шашар едим мәңги сеүгидей етип.

Сақлар едим бәрха өз ернегimde,
Сениң излериңди белгидей етип.

Мен бир жулдыз болсам өзи де жарық,
Жайнар ем бақанда жүзиңе сениң.
Бир тынымш ақшамда ақырын барып,
Телмирип тұрар ем көзиңе сениң.

Мен бир қуяш болсам нур жая-жая,
Қараңғы түнлерди ақ қылар едим.
Пүткил инсан ушын, пүткил дүньяда,
Сениң душпаныңды жоқ қылар едим.

Жулдызда емеспен, қуяш емеспен,
Текте сылдыраған бир булақпан мен.
Атыңды қайталау болыпты пешем,
Еледе қайталап айтажақпан мен.

Бәрха құрмет болсын шайырға сенде,
Тарқалсын хәсиретим думандай, шаңдай.
Булақлар, шынарлар сени көргенде
Танымауы мүмкин емес хәш қандай.

Халықларға кереги парахат турмыс,
Қәнекей жоқ болса дүньяда урыс.
Не болмады дейсең өткен урыста,
Қолда қурал менде тұстим урысқа.

Қан төгиліп тұрған майданға жеттім,
Қарсыласқан жауға тийісе кеттім.
Халқыма көкіректі кең қалқан еттім,
Душпанның қорғанын тас-талқан еттім.

Неше аұыллардан, қаладан өттім,
Бир тоғай шетінде жығыла кеттім.
Қарасам бир аяғым жоқ дизеден,
Тек жанымның шықпағанын сеземен.

Жулынған аяқты геүдемнен бөлек,
Алыуға шамам жоқ, жатырман көлбеп,
Ол өз пәти менен домалап барып,
Токтап қалды, жатты қанға былғанып.

Аяқтың орнына келмесін билдим,
Өзимде қансырап өлерге келдим.
Сонда бир қайырқом тап болып бирден,
Мени алып шықты бул қанлы жерден.

Арқалап анарып шанаға салды,
Әттең бир аяғым далада қалды.
Айдап кете берди мийрим салған ер,
Көз алдымда болды аяқ қалған жер.

Бул ким екен арашалап өлимнен,
Аман алып шыққан өлер жеримнен.
Усыларды ойлап естен таныппан,
Өлмешпен әйтеуір тири қалыппан.

Көз ашсам санбатта жатыр екенмен,
Мени бунда қандай батыр әкелген.
Сорастырсам ҳешким билмеди атын,
Излеп кетер едим болса қууатым...

Жыллар өтті ҳәм жазылды жаракат,
Ұатан, халқым жасап атыр парахат,
Ҳәзир қайда екен сол қайырқом жан,
Көрсем алғысым көп айтажақ оған.

Мен еле солдатпан, солдатпан мудам,
Мен қорғанман, тыныш жасайды адам.
Қайталанбасын қанлы урыс баяғы,
Дүзлерде қалмасын адам аяғы!

1967-жыл.

ГУЛЛЕР

(С. Есениннен)

1.

Гүллер маған хош бол дейди,
Басларын ийип ыргалтып.
Енди көрмейсең қайтып,
Ата журтың өз жеринди.
О сүйиклим. Не қыламан!
Көрдим сизди, көрдим жерди,
Еркеліктей унатаман
Хәм бул қорқып дирилдеўди.

2.

Ала геўгим, бәхәрги кеш,
Сизди адам қалай сүймес.
Сизиң менен ишисиўди,
Қалай сүймеспен гүл сизди?
Шула левка, резеда*
Жаныма гезлести бәле,
Гезлести жаныма бәле,
Шуўла левка, резеда.

* Левка, резеда—гүл атлары.

3.

Ах, қоңыраў гүл! Шаңларын ба,
 Жыр боп түскен жанларыма,
 Ҳәм көк гүл туўралы айтқан
 Суйиклимди алыс тартқан.
 Қосық айтпа! Ая сенде.
 От жанады жүрегимде
 Жуп уйқастай болып келди.
 Ҳеш айрылмас ышқым енди.

4.

Гүллерим ай, билмес ҳәрким,
 Жүрегимде музды бәлким,
 Сууықлықты ҳәрким онда,
 Ериге алмас өз отында.
 Ҳәрким емес, ким қол созса,
 Сум ығбалын услай алар,
 Гүбелектей жанған отқа
 Ушаман мен, жаным қумар.

5.

Суймеймен жулынған гүлди,
 Айтпайман оларды гүл деп,
 Жантасып көрсем ийскеп,
 Таппайман жағымлы сөзди
 Мен суйемен тек минекей,
 Гүлди жерге тамыр жайған,
 Оны сүйип қабыллайман;
 Арқа беттиң көк гүлиндей.

6.

Рябинада да гүл бар,
 Мийўа береринде олар
 Буршақ янлы төгилерде,
 Қызарысып тусер жерге,
 Рябина гүли—мине,
 Усамайды жер гүлине
 Олар жан ҳәм денемиздей,
 Гүллеп тура алмас бирдей.

7.

Кешир жаным! Кешир онда,
 Өткен жоқпан жолықпай ҳеш,
 Мен ушын сүйкимли жолда,
 Маған ҳешким усай билмес.
 Сени, мени такрар қылмас,
 Өлсек-келер соң баскалар.
 Келген менен бирақ олар,
 Сениң менен мендей болмас.

8.

Хош бол деңиз гүллер маған,
 Басларды ийип ырғалтып,
 Көрмеклик жок денлер қайтып,
 Сүйген елди енди саған.
 Не қыламан. Көрмегенде.
 Бәнтпен басқа бир гүл менен
 Сонлықтан сесли ун менен
 Тәриплеймен жерди мен де.

9.

Адамларше гүл емеспе?
О суйиклим сезип кой сен,
Бул сөз ийе көп мәниге
Пақалдай тербелген геўде,
Ал усы бастың өзиде,
Қызыл алтын гүл емеспе?
Адам гүли отты, суўды,
Көндиреди өз еркине.

10.

Көрдимгуллер журди қалай,
Сақый аштым соннан былай,
Бул әлемдебилгенимде,
Бир ис болды Октябрьде.
Гуллер өз—өзи урысты,
Қызыл гул ең кушли шықты,
Олар қулады көбирек,
Ақырында куши удеп,
Жәлладларды урып жықты.

11.

Октябрь! Октябрь!
Маған күтә аянышлы,
Сол қулаған қызыл гуллер,
Гул басын кеседи полат,
Полаттан қорқпайман бирақ,
Жерде журетуғын гуллер!
Полатты шорта кеседи.
Полаттан кеме ислейди,
Полаттан уйлер ислейди.

Бул дүньяның өзгөрмели,
Тусиндим мен сырларына,
Бунда кайталанар бәри
Мен қосаман жырларыма.
Сонлықтан да жырласам мен,
Жырламайман бостан-босқа.
Қызыл гүлдей беремен мен,
Өз басымды суйген досқа!

ДОСЛАРЫМНЫҢ АРҚАСЫ

Ден саулықта дәулет пенен бахытта,
Дослар менен бирге келди қосыла,
Бас ауырып, балтыр сызлар ұақытта,
Қәдир билер дослар келди қасыма.

Бөлискендей болды наұқас жағдайын,
Қуұат берди мийрим толы сөзлери.
Қандай жақсы дос дегенлер хәрдайым,
Хал сорасын келип турса өзлери.

Мен жатсамда сырқат пенен тиресип,
Жеңдирмеспен, сауаларман бир күни.
Меннен бетер шаққанырак гүресип,
Урқан атар өмиримнің хәр гүли.

Сонда да досларым дослығын етер,
Қоллап жүрер, сүйеу болар хәр жерде,
Жаныма жууымас хеш кәуип, хеш кәтер,
Хеш жеккелик келмес дослар бар жерде.

Үмит, тилек әрманына ушласып,
Ойларына ойларымның жалғасы.
Хәркүн таңда дийдарына дусласып,
Жасағаным досларымның арқасы.

1967-жыл.

СЕННЕН УЗАҚТА

(Н. Хәзирийден)

Сен де узақтасаң, узақпан мен де,
Және қарлы жоллар узая берер.
Бул жолдың бир ушы мениң сийнемде
Бир ушы қай жерде жүреғиң билер.

Мен ҳәр ўак аз ғана ойланып қалсам,
Ойларым ойыңа барып ушласар.
Сондай бул дүньяда ҳәр жол, ҳәр әрман,
Сен жасаған жерге келип дусласар.

Онда гүл ашады бағлар, бағшалар,
Бунда қар басады ҳәр жолда изди.
Сонда да жүректен жүрекке жол бар,
Ара алыслығы айырмас бизди.

МАҢНАЙ ТЕР

Тер шығарып маңнайдан,
Ислемесең исинди.
Мийнет етпей жеген нан,
Жалшытпайды тисиңди.

1967-жыл.

КҮТЕР

Бағман бағды күтер мийўе берсин деп,
Дийхан жерди күтер өним өнсин деп,
Өз кеулиндей етип жайып дәстурхан,
Сақый мийман күтер күнде келсин деп.

1967-жыл.

ҚОЛЛАРЫМ

Қолым тийсе, асау тәбийғат көнсе,
Жерде алтын ғәзийнемди ал десе,
Шөллер бостан болса, жемислер өнсе,
Оны елим жесе, оны халық жесе
Сонда мен ырзаман қолларым саған.

1967-жыл.

ХАМИТ АҒАҒА

(„Қарақалпақстан мәдениятына хызмет көрсеткен гайраткер“ Хамит Галиқеевке арнайман)

Пенсия усынып турсада уақыт,
Шаршаудан белғи жоқ бет әлпиңизде,
Жигерин жасытпаў—бул үлкен бахыт,
Биз сизди көремиз жас қәлпиңизде.

Уқып, қуўат берип өмир бостаны,
Мийнет еткен өзи сүйген елине.
Ердиң ерлик иси дәўир дәстаны
Түри усас жап-жас бәхәр гүлине.

Бәхәр гүллериндей жассыз елесиз,
Бул зор нәгийжеси мийнетиңиздиң.
Биз бенен тең кәдем таслап келесиз,
Шеги жоқ алғыс хәм хұрметимиздиң.

Бүгин пенсияға узагсақта биз,
Қайтадан келесиз қатарымызға,
Күшине толысқан жастай ботып сиз,
Көп хызмет ислейсиз ұатанымызға.

Әрманың не исиң, ҳадал мийнетиң,
Баҳаланып жарқын етсе жүзиңди.
Қәдирлей бил халықтың иззет-хұрметин,
Атақ берип, ардақлаған өзиңди.

1968-жыл.

БАЛТИКА БОЙЛАРЫНДА

ТАЛЛИН

Эстония, сулыў Таллин,
Келбетинди сүйер ҳәрким,
Сени жүрек, жаным десем,
Ол да азлық етер бәлким.

Жай айланып көше өтер,
Күн айланып кеше өтер,
Мендей ашық мийман саған,
Неше келип, неше кетер.

Бир жағында орман шуўлар,
Бир жағында Балтик туўлар,
Көз талдырып қарап өтер,
Көк теңизден ушқан куўлар.

Бәри сени көрер қызық,
Қарай берер көзи қызып,
Мен атыңды жүрегиме,
Жазып қойдым астын сызып.

1967-жыл.

КЕҰИЛ ЖАРАСЫҒЫ СИЗ

Жерде жүрген жүрдей болып,
Бағда өскен гүлдей болып,
Таңда шыққан нур таратып,
Күлімлеген күндей болып.

Нәзерімде тұрған кимсең,
Эстөңия гүлімисең
Хәр күн келиш суу куяр ем
Егер ертеректе билсем.

Еле де құрметим шексиз,
Жерде шырай болмас гүлсиз,
Бағқа бүлбил жарасқандай,
Кеуил жарасығы да сиз!

1967-жыл.

БИР ДӘСТЕ

Жарасықлы жүзлериңе
Осма болсам қасына мен,
Уйқы келсе көзлериңе,
Дастық болсам басыңа мен.

Суу себелеп жолларыңа,
Өзим турсам сепнен пәсте,
Алармедин қолларыңа,
Сулыу гүл болсам бир дәсте.

Я қарамай кегерсең бе,
Қаларманба қадап көзди.
Я ирәхим етерсең бе
Елерсең бе енди бизди?!

1967-жыл

ЛЫЖАЛЫ ҚЫЗҒА

Қар басқан кирпичин қаға түсти де,
Ақ шөгирме кийип алған қарағай.
Елемей сууықты, ерте кешти де,
Қайқайып тур былай, былай қарамай.

Қайқы лыжа оқтай ушып астыңда,
Баратырсаң пуу орманды аралай.
Сениң менен ушырасыудың қастында,
Мен жүріппен Балтик бойын жағалай.

Ал сен узап кетің изиңе қайтпай,
Күлтеленип шашың ойнар ыйықта.
Ал мен болсам жүзим қызарып нарттай,
Сени күтип турман кешки сууықта.

Сол нәзік сүйкімлі күліуің менен,
Бир ұақта сен келдің жұлдыздай ағып.
Жаныма жақышлап келиуің менен,
Турдың үстиңдегі қарынды қағып.

Қарданда ағырақ көрдим жүзінди,
Бирақ қардай сууық емес ысқының.
Гүлдей ысық етип турған өзінди,
Мен күшине бағынаман ышқының.

1967-жыл.

ДАУГАВА

(*Үн Райнистек*)

Жууыу керек, Даугава
Жуу сен еки жағанды.
Жыллар бойы жууһсаң да,
Кетпес барлық дағалы.

Көбиклесип шайпалсаң,
Көбигинди сол аппақ—
Түски күннен нур алсаң,
Кешки сағым тур бояп.

Жуу жағанды, Даугава,
Сениң еки жағанда,
Улларың көрген азап,
Умытылсын, болсын сап,
Муңлы қуллық уақытлар!

Суу жетпесе, Даугава,
Өз жағанды жуумаға,
Жыйна барлық көз жасты,
Кууантсын азат халықты
Десең еркін толқынлар!

ЖАЛЫН ХӘМ БАТЫР

Шамшырақ жанады, сөнбейди жақты,
Сөнсе қараңғылық қаплар жан-жақты,
Өз жанын берсе де батыр өлімге
Ерлиги изинде қалар мәңгиге!

ДАУГАВАҒА

Жағана жарасқан қайың, қарағай,
Толқынлап-толқынлап аққап Даугава.
Пампрден шулғыған Аралға қарай,
Сен усайсаң менің Әмиў дәрьяма.

Ян Райнис өткен жағаңды сүйип,
Мен келип тұрыппан Әмиў бойынан.
Жаңа ернегіңнен салқын леп тийип,
Жыллы қосық болып шығар ойымнан.

Бойыңды жағалап жүргенлерімде,
Әмиў жағасында жүргендеймен мен.
Толқыған Балтикти көргенлерімде,
Шалқыған Аралды көргендеймен мен.

Жанға ләззет жүрегиме йош берип,
Мени күтип алған гөззал Даугава.
Қонақ болып келгениңди хош көріп,
Сени шақыраман Әмиў дәрьяма.

1967-жыл.

Жылап турған кайыңларды көрдим мен,
Қәбириңнің үстінде басларын ийип.
Мәңгилик уйқыңнан ояна алсаң сен,
Алар ем қушаклап, алар ем сүйип.

Халқың ушын талай жерди гезсең де,
Сен жатырсаң өз жериңе бас қойып.
Өзиң мәңгилик уйқыға кетсенде,
Бас ушыңа ояныўшы жас қойып.

Сол жас бүгін жаңа өмир ийеси,
Басты жаўды көкирегине тас қойып,
Азат латыш улларының хәммеси,
Иске шықты бир адамдай дәс қойып.

1967-жыл.

СЫНҒАН ҚАРАҒАЙЛАР

(*Ун Райнистен*)

Қарағайлар қайысады дауылда,
Өз елинде, өз тенизи бойында.
Жердин жүзин қаплап кетти нәзери,
Қәддин бүгип ийилмеди өзлери.

„Сен қара күш сындырсанда бизлерди,
Бирақ сениң менен гүрес питпейди.
Қысылып өлерде теңизди бойлап,
Өш алыуға шақырамыз қыйқыулап!“

Самал сындырса да қарағайларды,
Жүзер қақ айырып көк толқынларды.
Дауылларға қарсы көкирек кереди,
Дауылларға қарсы жүрип келеди!

„Қас тиккен күш толқыныңды үй енди,
Биз еле көрермиз бахытлы елди.
Бизлерди майдалап етсе де жоққа,
Биз жетип барамыз күн шыққан жаққа!“

* * *

Әрман еди бул өмир,—
Оған мәни бердиң сен.

Куу дала еди бул өмир, —
Гүллерди де ектиң сен.
Суп-сууык еди бул өмир —
Ыссылык нурын төктиң сен.
Қараңғы еди бул өмир —
Күн болып жарқ еттиң сен.
Даңқын жаяр күн және,
Жаңғырар мениң сөзим.
Жүректе сөнген үмитти,
Қайта жағарман өзим!

БУЛАҚ

(О. ШИРАЗДАН)

Музлақта, карда тууылдым,
Булақ болдым тып-тынык.
Жасыл қырды сууғардым,
Көгаллы жерди көл қылып.
Жасыл шөптің түбине,
Урды салқын ағысым,
Тартпасын деп ҳеш бенде,
Ғеш жүрек шөл азабын,
Жолаушы сууға бетледи,
Ыссы да шөлин басыуға.
Балалар жүрексинбеди,
Айдыныма тас атыуға.
Тууғыздым қосық қатарын,
Сөндирдим ышқы жалынын,
Батырдым муздай сууыма,
Дәртли жүрек қайғысын.
Күлегиш болдым балаша,
Сылдырым қоңырау тамаша.
Қулдырап ақтым төменге,
Айландым аққан өзекке.
Қаншама ақсам алыслап,
Қайғырдым сонша көбирек.
Тас қысқан ерним салқынлап,

Мен ақтым таўдан гүркиреп,
Ышқыдан төктим көз жасты,
Баяғы күним баяғы.
Жүрегиме дақ салды,
Қозылардың туяғы.
Қуладым төмен тик жардан,
Қыйналдым азап қайғыдан.
Көл дәрья көз жас тасқыны,
Қалаға қуйды ақыры.
Кемеде жүзди журт енди,
Ауыр сал езди геўдемди,
Жүрегимди тас сзип,
Атлар өтти суў кешип.
Дәрья болып ылайған,
Еске салдым қайтадан.
Көк майсадан жалтырап,
Акканымды сарқырап,
Сарлап ақтым тунжырап,
Сол азап жүги басты.
Көпир салды қурсаулап,
Еки жағам тутасты.
Таныс емес бир елде,
Бағ хәм гүллер ишинде,
Сарлаған булақ болып,
Қалсам еди мәнгиге.
Жоқ қыял ўакты өтип тур,
Кеўилли мийнет күтип тур,
Суў қаразлар көп енди,
Күтеди мениң пәтимди,
Күтеди неше трубалар,
Таўда да жанды отлар.
Жүрегимнен тутанған,
Далада да от жанған.
Тийислимен мен тағы,
Суўғарыўға жер, бағды.

Гүллендиремен эле,
Суўсыраған даланы,
Жасартаман үлкемди,
Қандыраман жер шөлин
Ырзаман соннан соң мейли,
Алыста өшседе изим.

ЕКИ АЯЗ

(Халық ертеги бойынша)

•

Ұақытты тез өткергендей,
Таппай отырсам ермек.
Көктен өзи жеткергендей,
Еске түсти бир ертек.

Күтә қызык, күтә қызык,
Түп мәнисин аңлап гөр.
Мен айтайын қызып-қызып,
Ертегимди тыңлап көр:

Бурынғы бир өткен ұақта,
Еки аяз болыпты,
Екеуи де бир атадан,
Бир анадан тууыпты.

Атлары да дым тамаша,
Ең үлкени Қақаман.
Оннан жасы кишкенеси
Сақылдаған Ысыран.

Жазы-қысы үйге кирмей,
Дүзде өмир сүрипти.

Жоқ-жуқаның күнин бермей,
Ысқырысып жүрипти.

Жүрген жери сырдай дала
Ұеш адамды көрмепти.
Адам тауып тондырыўдың,
Ұийлелерин излепти.

Сыр даланы сыртқа таслап,
Кетипти дүт тоғайға,
Онда бизиң ислеримиз,
Түсерме деп оңайға.

Ағайинли еки аяз,
Тоғайлыққа жуўырып,
Жетисипти тоңлап жатқан,
Жердиң әпшин куўырып,

Жумсақ қардан жүрип өтсе,
Көк муз болып қатыпты.
Қар басқан шөп бир үплесе,
Ақ қыраўға батыпты.

Булар сөйтип киятырса,
Өткен жерин муз етип.
Еситилди еки түрли
Қоңыраў сести зың етип.

Бири уллы, бири киши,
Қоңыраўлар да тең емес.
Бирақ оның зыңғырлысы
Бир-биринен кем емес.

Үлкен қоңыраў төреники,
Киятырған арбалы.

Киши қоңырау дийқандики,
Жаңғыртқан кең даланы.

Екеўиниң еки жақтан,
Киятырғанын көрип,
Қорықпайма деп биз суўықтан,
Сақ-сақ етип тәп берип.

Еки аяз дым ашыўлы,
Мәсләхәтке киристи,
Кимди-кимниң топдырыўы,
Кереклигин бөлисти.
Қақаманы өзи күшли,

I

Аязларға бас еди.
Ысыраны суўық түсли,
Шырпылдаған жас еди.

Ысыран ысқырып айтты,
Исенбей өз күшине,
Күшим жетер мен түсейин,
Деди дийқан изине.

Жаны шығып ынтықты да,
Дөнип дийқан үсгине,
Кийиминиң жыртығына,
Суўық көзи түсти де.

Ол ойлады:— „малақай хәм,
Постынында жыртық көп,
Аяғында тозған шарық,
Аңсат тоңдыраман“—деп.

Ал, Қақаман туўысқаным,
Күшли болғаның ушын,

Сен төрениң изине түс,
Мен барсам жетпес күшим.

Сықырлаған муз кәдемиң,
Бир хәжетке жара сен,
Өй дегеним ол төрениң,
Кийимине қара сен.

Басга түлки малақайы,
Ишиги бар үстинде.
Телетиннеп тиккен таза,
Етиги бар көрдиңбе?!

Күлимсиреп: – Туұысқаным —
Деди Қақаман аяз:
— Жақсы, сениң болсын сөзин,
Еле жассаң аў бір аз.

Сен дийқанның, мен төрениң,
Изине де түсермиз.
Хош бол! Кеште кимнің иси
Қуп болғанын билермиз!

Адамларға шашыў ушын,
Суўық қарды уўыслай,
Мүз пәнжени басыў ушып,
Сөзди кесип усылай.

Туұысқанлар хошласты да,
Шаўып ала жөнесті...
Күн батарда далаңлыққа,
Олар және гезлесті.

Бир-биринен ҳал сорады:
— Қалай тоңдырыў жөни?

Тонбағанды, тондырыуға
Көп күш керек төрени.

Үлкен аяз деди күлип:
— Ұәй Ысыран аязым,
Еле жассаң, ҳеш нәрсенің,
Парқын билмес аўаным.

Мен оны бир муз кесектей,
Тоңлаттым тап тас етип.
Неше саат жылынса да,
Жылына алмас етип.

— Ҳаў, ишиги малақайы,
Етиги бар, тоңама?!
— Биз аязға, ишик, етик
Малақай гәп болама?!

Ишигиниң арасына,
Етигиниң ишине,
Кирдимде тоңдыра бердим,
Шыдамады күшиме.

Ол биресе бүристи де,
Ал, биресе қымтанды.
Орансам ҳәм қылт етпесем,
Тоңбаспан деп ойлады.

Бирақ оның усы ойы,
Зыян болды өзине.
Тап сол еди күнименен,
Күткешимниң өзи де.

Оның барлық денелерин,
Мен музлата басладым.

Хә дегенше халын куртып,
Тондырыпта тасладым.

Сууык сорып өли шырай,
Енип оның түрине.
Қалш-қалш етип есеңкиреп,
Келгенинде үйине.

Күтиўшилер карап турса
Үсти-басы қар төре.
Еглениўге болмас пурса,
Текте жаны бар төре.

Шала жансар, арбасынан,
Түсирилип алынды.
Ал өзиңнің исиң қалай,
Сен не қылдың дийқанды?

— Әй, тууысқан ағам мениң,
Әй, Қақаман аязым!
Күлиў ушын жиберипсең,
Күлки болды аязың.

Аязлатып тондыраман,
Десем мен ол дийқанды
Қайта мениң қабырғамды,
Сындырыўға аз қалды.

Хәу, ол қалай?!
— Болды былай:

Өзиң көрдің ол дийқанның.
Баратырғанын отынға.
Аязлатыў исинемен,
Киригим жол бойыңша.

Хә, сен аяз деп сөскөнбей,
Келе берди урысып.
Ашыуым да келди мениң,
Қасарыстым тырысып.

Өзим барлық күшимменен,
Шымшып көрдим бетинен.
Хәш нәрсе де шыкпады бул,
Мениң хәрәкәтимнен.

Отын шауып алатуғын,
Жерге дийқан келди де.
Қолға өткір балта алды,
Арбасынан түсти де.

Мен дийқанды усы жерде,
Тонады деп ойладым.
Жыртық тонға кирип алып,
Шымшығанды қоймадым!

Ал, ол тынбай балта урды,
Жоңқалар түсти ушып.
Тоңыу түүе терлеп қызды,
Денеси кетти ысып.

Тура берсем постындағы,
Шыдатпас дедим ысыу.
Кем-кем дийқан қызып кетти,
Денесинен шықты пуу.

Дәрхал оның жанынан мен
Қашып ала жөнөдим,
Енди өзим ойлап турып,
Не қылсам екен дедим.

Өз жумысын ислей берди,
Ол дийқан ҳеш тынбады.
Сезер емес суўықты да,
Ыссылады, тоңбады.

Қарап турсам жыртық постын,
Шешилипти үстинен.
Кәраматты көр, қыстанба,
Деп ойладым ишимнен.

Келте тонның жүни терден,
Қалған екен суў болып.
Жүнге кирип тондырдым мен,
Постын қалды муз болып.

Дийқан исин тамам етип,
Оны кийиўге келер.
Күшиң болса енди дийқан,
Постыныңды кийип көр!

Қақаманға қарсы турып,
Қасарысып ис қылған.
Ысыранды пәнтлеп урып
Үстем болған сол дийқан.

Керегинше отын алып,
Оны жүклеп болды да.
Арбасында жолға салып,
Тонға қарап турды да.

Кийейин деп келди бирақ,
Қатып қалғанын көрди.
Үлкен таяқ алды да ол,
Постыңды сабай берди.

Постының ишіндеги,
Маған тийди көп таяқ.
Қалыппан жүнге оралып,
Қыса түсти қаттырақ.

Өжет дийқан өшегисип,
Тынбай урды ырасым.
Зордаи қаштым жаздырылып,
Ауырып тур жамбасым.

Деп көрсетті ағасына,
Таяқ тийген жамбасын,
Мийнет қылған ердің сонда,
Билди хәргиз тоңбасын!

ЖЕТИМ

(баллада)

Зарлы өмир зардабынан зарығып,
Ауыр азап хәм турмыстан тарығып,
Талай, жарлы, гедейлердиң баллары,
Байдың есигинде жүрди таңылып.

Соның бири кемтарлықтан қыйналған,
Күнелталмай жаслай байға жалланған,
Тыңлаушым, сизлерге баян етерим, —
Панасыз жас жетим қойшы Бабажан:

Жауын жауып қарда қатты борайды.
Жел ызғырып, дауыл уйытқып зымырайды,
Жалғыз жүрип қула дузде қой баққан —
Жетим бала көзден жасын булайды.

Егил-тегил, өксип-өксип жылайды,
Еси кетип жыласа не қылады.
Етегине толған тек көздиң жасын,
Еки жаққа төгип таслап турады.

Турса тоңған аяғын зорға басады,
Тентиреклеп сууық отип сасады,

Тула бойы қалыш-қалыш етип қалтырап,
Тынысы тарылып, түси қашады.

Излейди тезлетип ығырақ жерди,
Излесе ық қолайына келмейди.
Излеп излеп ықлар жер табалмай,
Ийрип қойларын айналып жүрди.

Мине сол жүристе сурланып жүзи,
Муңайып пишини, жасаўрап көзи,
Мөлт-мөлт тамған жасын сүртип көзиниң,
Мойнын созып қойға қараған гези.

Бир қасқыр келди де қойына шапты,
Бала да көриўден жуўырды қатты,
Барғанынша қасқыр карап турсын ба
Бир „ләмсер“ қозыны алды да қашты.

Асаў қойлар үркин аўылға кетти,
Аўылға жеткенде бала да жетти.
Алдынан бай шығып қойларын санап,
— Ана „ләмсер“, — деди, ол қайда кетти?

— „Лепес аға бир билмеслик өтти, — деп
Ләмсер аш қасқырға түсип кетти“ — деп
Ләмсер жайын бала баян еткенде,
Лепес жығып салып тепти, урды көп.

Асты жер, үстинде муш пенен тепки,
Ауызы қанап басы гүп болып исти.
Арсыз жауыз, үнсиз жатқан баланы,
Ал енди өлди деп үстинен түсти.

Бул жерде арадан көп ўақыт өтти,
Бала есин жыйнап көз жасын сүрти,

Бул азапты умытпайман өлгенше,
Бир аларман деди жауыздан өшти.

Ақырынлық пенен орнынан турды,
Ақ қылкасын қымтап белин бууынды,
Айтқан серти байдан өш алыу ушын,
Ақ отауын өртеп бир кашуу болды.

Бул тууралы бала тәуір ойлады,
Бийкар босқа тек ойланып қоймады.
Байды үйи менен қоса өртеуге,
Барлық күшин беккем белге жыйнады.

Ауыр жатар, хәмме теп-тегис жатты,
Ақшамғы шын татлы уйқыға батты.
Аузын беккем илип байдың үйиниң,
Артынан от берип бала жол тартты.

Жылдам от тутанып ақ отау жанды,
Жалыны жауызға жақынлап қалды,
Жанған отқа шала күйип екеуи,
Жатырған Айзада, Лепес оянды.

Ауданлап турды да жалынды көрди,
Ажал қайғы емес затқа күйинди,
Артық көрип жаннан жыйған дүньясын,
Айзада хәм Лепес өртенип өлди.

Неше жыл удайы сорған сур жылан,
Не бир ауыр азап берип қыйнаған,
Нәлет жауғыр күйип өлген Лепеске,
Нәлет айтты жетим бала Бабажан.

1967-жыл.

КӨК ЕМЕН ҲӘМ ЗОЯ ҲАҚҚЫНДА БАЛЛАДА

Сауашлы жыллар өтсе де,
Ұатаным гүллеп кетсе де,
Кемистей маған бир нәрсе,
Кемисим қалмай питсе де.

Ол не ҳеш орны толмастай,
Умытылыпта болмастай,
Түрткилер салып ойыма,
Өзимди тыныш қоймастай.

Күнлерди күнлер ысырар,
Ұақытлар әсте жылысар,
Окоплар, сауаш майданы,
Жарадар жанлар...усылар.—

Бир күни аўыр ой салды,
Бос қыял шетке тайсалды,
Бул ойды мениң ядыма,
Бурында өткен жай салды.

Ойланып қыял еттимде,
Жолланып сапар шектимде,
Еркине көнип жүректің,
Үмиттиң гүлин ектимде.

Мен кеттим мәнзил қыяға,
Ҳәм жеттим Россияға,
Қондырмағанша тынбаспан,
Кеуилдің қусын уяға.

Еркиме қоймай хұжданым,
Бойына Донның, Волганың,
Сағынған жанды излетип,
Жетелеп келди әрманым,

Аралай бердим даласын,
Қалдырмай тоғай арасын,
Бир жерде көрдим еменди,
Көп жерге жайған саясын.

Қасынан адам кеткисиз,
Турқына кушақ жеткисиз,
Тоғайдың көркі көк емен,
Жасайды екен түрткисиз.

Түбинен гүзар жол өтер,
Шақасын самал тербетер,
Жапырақлары шытырлап,
Көргенін гүүлеп сөз етер.

Турыппан уйып сөзине,
Гезлестим қалай өзине,
Қайтадан, қайта қарайман,
Исене бермей көзиме.

Пүтин ғой басы-аяғы,
Сауашлы жылғы баяғы,
Жаралы емен еспе,
Оқ тийген жағы қаяғы?!

Айлана бердим усылай,
Ойлана бердим усылай,
Емен тур, Зоя көринбей,
Қыйнала бердим усылай.

Зояны сорап қарайын,
Кимде-ким билсе хабарын,
Дүньяның кайсы буршында,
Болса да ізлеп табайын.

Усы өй, усы үмитлер,
Излеу сал, тап дер, үгитлер,
Ел слей берер кешегі,
Шинельли қызлар, жигитлер.

Еменлер оңы-солымда,
Келемен үмит жолында,
Зояға арнап үзилген,
Бир дәсте гүл бар қолымда.

Қыялдан көрген боламан,
Дийдарға қанып тояман.
Көрискен жерде усынар,
Гүлгеде қарап қояман.

Шинельдің белин қынаған,
Келбетін айтса унаған,
Өзиме таныс әлиптей,
Кәўметін аңсап тураман.

Жүремен тағы илгери
Үстінде көк сүр шинели,
Күлимлеп күтип алыуға,
Киятырғандай ол бери.

Сезилер мениң өзиме,
Көринер көрки көзиме,
Кеуилим қарар табады,
Түскендей жүзи-жүзиме.

Елеске елтип мәс болып,
Өзимше исим бес болып,
Қууанып жүрип келемен,
Үмитим жолда ес болып.

Суп-сулыў ғана түрлері,
Ырғалар дала гүллери,
Есияме түсер Зояның,
Гүлдердей жап-жас күнлери.

Қарайман жақын-жыраққа,
Көриибес Зоя бирақта,
Жортаға, өзін сағынтып,
Кеткендей меннен узаққа.

Сопшама жерден хәлек боп,
Келгенде неге дәрек жоқ,
Ямаса ол қыз кеткенбе,
Сауашта жаслай қарап боп?!

Усындай ойға баттым да,
Бир-еки адым аттым да,
Қарасам гүлдер қоршаған,
Қәбир тур қарсы алдымда.

Үстінде крест таты бар,
Зояның таныс аты бар.
„Қахарманларша өлди!“—деп
Жазылған қысқа хаты бар.

Басына белги қойыпты,
Естелик етип ойыпты,
Тастағы ойма сүүрети,
Ерлигин сөйлеп турыпты.

Бүлдирген урыс қастына,
Бойында жигер тастыма,
Өлсе де жатыр өлтирип,
Өз жауын басып астына.

Хош ийис атып шашылмай,
Қуұрапты жас гүл ашылмай,
Сағыныш қалды жүректе,
Көрісіп мауқым басылмай.

Буйыртпай тири көриўди,
Қыйыпты қыршын өмирди,
Қушақлап жатқан Зояны,
Қәбирге қойдым гүлимди.

1968-жыл

Баллада

(А. Кудешовтан)

Ертең сауаш—мен шықтым,
Барлауға таң алдынан.
Таң сен жалғыз гүўамсаң,
Ере шыққан артымнан.
Усы ўақытқа шекем биз,
Доспыз ғой бирге жасаған.
Күш тең емес гүресте,
Қолға түстим мен енди,
Хәм қолларым байланды
Қундақ ойды желкемди.
„Басла, кейин, өзиңе!
Басла!“—деп буйрық берди.
Таң сен ең жақсы достым,
Сәтсиз аўыр саатта,
Жолды өзгерт, ағашты,
Жаў жолына кулатта,
Таллы дәрья бар жерде,
Үлкен терең көл болдыр.
Түбир турған жерлерде,
Жас қайыңды ырғалдыр.
Бық-жық болып жыйналып

Онда қуслар сайрасын.
Хәмде ашық күнлери,
Дүзетсин өз уясын.
Өз елиме апарар
Жолды душпан таппасын.
Ал, мен өлип кетемен
Төгилмесин көз жасын!

ПАЛҰАНБЕК

поэма

(Қайта исленген варианты)
Инім Палұанға.

КИРИСПЕ

Дос ақылын тыңласам,
Өз сөзимди гизнеп мен
Тил байлығын жыйнасам,
Сөз қасылын ізлеп мен.

Ойланып жәхан гезсем,
Қыялым етер пәрұаз.
Йошланып маржан дизсем,
Қәлемнен шығар қауаз.

Қауазға қыз-жигиттің,
Қосылар ерлик иси.
Сауашта батыр, мәрттің,
Даңқ көтерген жеңіси.

Қақарманлық даңқының,
Ийесинің ерлиги.
Уллы совет халқының,
Ғеш бузылмас бирлиги.

ЖАЙЛАҰДА

Масатыдай көк гия,
Қаратаудың баурында.
Сууы көзге тоғия,
Өстим дәрья қайрында.

Меҳрибан әзиз ашам,
Жағаласам Әмиуди.
Нанып жеп өскен далам,
Араласам жеримди.

Танымадым даланы,
Өзгерилип кетипти.
Мийнет қыр, ой—салапы,
Бағ гүлистан етипти.

Меңиреу саҳралар бурын,
Бүгин көрсем гүл-лала,
Тартты көзимнің нурын,
Жасыл мақбалдай дала.

Күн сайын өрлеп өсип,
Аспан менен таласқан,
Жылда мийуалап писип,
Жерлериме жарасқан.

Бағлар зейнимди ашты,
Турдым гүллерге қарап.
Жупар ийисин шашты,
Жуттым ишкендей шарап.

Көзге ысық бау-бақша,
Самал менен шайқалып,

Көрсен көрки тамаша,
Егинлер тур ырғалып.

Көз тартады кулпырып,
Пахта менен жоңышқа.
Келдим кеўлим йош урып,
Жазғы жайлаў-қонысқа.

Кең көлемли жерлери,
Уқсасы шоқ жәҳанда.
Қалың колхоз еллери,
Жайлы жаңа меканда.

Қатар-қатар аппақ үй,
Алды хәўиз, терекли.
Сүйсең жаңа елди сүйі,
Елди сүйиў керекли.

Халық турмысы абадан
Еңбек етип байыған.
Хожалығын жанадан,
Дүзеп бахыт дарыған.

Елдин, ердин көрки мал,
Жайлаўда жүр түйелер.
Атаўларда жипек жал
Ұсыл ат, туў бийелер.

Шаўып ойнар кулынлар,
Қундыз киби жылтылдап.
Жүрип отлар сыйырлар,
Туяқлары сылтылдап.

Өрислерде жайылар,
Қой, ешкілер шубырып.

Кеште елге кайырап,
Қойшы бала жууырып.

Аналарын көргенше,
Ийискелеп табысып.
Тыныш таппай емгенше,
Ылақ, қозы шабысып.

Жүргенинде маңырап,
Услап алар түүеллеп.
Кетпесин жамырап,
Байлап қояр гүенлеп.

Кеште мысал қалалық
Келдим ауыл ишине
Ауылда көп жаңалық.
Нурлы колхоз кешине.

Сеуип жақты сәулесин,
Жанды Ильич шырағы.
Қорып колхоз фермасын,
Гүзетши тур қырағы.

АТЫЗДА

Гүл жайнаған шырайы,
Хош құрейли жазғы уақ.
Ыссы қауа райы,
Күйдиреди күншууақ.

Талма қуяш, тал түсте,
Төгіп маңлай терини.

Бир ғош жигит жүр исе,
Отап пахта жерини.

Буұдай ирең ақ жүзи,
Қараұйтқан күн алып.
Ис палұаны ер өзи,
Жәўлан урған күш салып.

Жипек көйлек үстінде,
Жуп-жумыры ақ билек.
Темир тулпар дәстінде,
Еткен иси бир бөлек.

Көзге түсин турыпты,
Көпшиликти айырын,
Белин беккем буұыпты,
Етек-жеңин қайырып.

Ықлас етип ислеп ис,
Кенелдирип жүрген бул.
Зор денели алып күш,
Колхоз исин сүйген ул.

Бул жигиттиң лақабын,
Дейди ерлер Палұанбек,
Қосып лақап-атағын,
Дер жеңгейлер Күшлибек,

Палұан десе өзиниң,—
Палұанлардай күши бар.
Күшли десе өзиниң,
Таң қалғандай иси бар.

Сулыұ сымбат, бийик бой,
Қарыұ-ғайрат, күшине,

Терең ақыл жүйрік ой,
Ылайықлы исине.

Исендирип сөйлейди,
Ўәдесине офалы.
Кеўиленип ислейди.
Еткен иси сапалы.

Сол ушын ҳәмме ўақыт,
Мийнетлери баҳалы.
Ислеп тапты зор бахыт,
Емес кеўли қапалы.

Кеўилин хошлап шад еткен,
Ҳасыл пахта егиси,
Пахта өсип ержеткен,
Бар ма зәрре кемиси.

Халыққа қуўат, берекет,
Мийнетиниң—жемиси.
Етти жақсы ҳәрекет,
Ҳәз береди жеңиси.

Жеңисине, даңқына,
Ел қарар нәше етип.
Ўатанына, халқына,
Ис ислеп пеше етип.

Жүрген ағыз ишинде,
Ерлер бар истен қайтпас.
Ҳәр ким пайлы исинде,
Қыз-жигиглер аралас.

Көп ишинде бир қыз бар,
Ай жүзли, қасы қәлем,

Палұан қызға интизар,
Аты арыў Айсәнем.

Айсәнемде ықласлы,
Палұанбекти сүйеди.
Сүйсе де сүмбил шашлы,
Сыр билдирмей жүр еди.

Ашылысып сөйлеспей,
Ишки сырды ким билмек.
Ұақығ тауып гезлеспей,
Жүрген еди Палұанбек.

Өзин ерге теңгерип,
Аты шыққан ис пенен.
Барлық исти меңгерип,
Жаслық жигер-күш пенен.

Сәнем шелдің басына,
Шықты хәммеден бурып,
Палұанбек қыз қасына,
Отырды да ақырын.

Күлимлеген көз бенен,
Ашықлығын аңлатып.
Сулыұ-сулыұ сөз бенен,
Кеўлин бурып тыңлатып:

—Сүйдим, сүйемен сени,
Деди әпиұ етиңиз.
— Егер сүйсеңиз мени,
Асықпаңыз, күтиңиз...

Сүйгенине сөз берип,
Мың бир түрли наз стип.

Ашықлық гүлин терип,
Жигит кеўлин жаз етип.

Ушып тұрып иркилмей,
Ислей берди жумысын.
Ҳеш биреўге билдирмей,
Жаслық сыры бунысын.

БАҒ ИШИНДЕ

Күн еңкейип қыялап,
Көлеңкелер узайып.
Көк жийектен сығалап,
Қарап шоктай қызарып.

Күн де батты, кеш болды,
Ерлер истен қайттылар.
Шаңғытын сүриу жолды,
Мал үйге жөн тарттылар.

Үйлериниң түсында,
Қой, ешкілер айрылып.
Қалып атыр усында,
Сыйырлар да қайырылып.

Айсәнем айдап келип,
Сыйырларың қамады.
Кемпир ыдыс әкелеп,
Гүрпилдетип сауады.

Ағыл-тегил сүт алып,
Суусыз етип писирип.

Еки қоллап күш салып,
Зордан-зорға түсирип.

Кемпир сүттің қаймағын,
Айсәнемге береді.
Тапқан тәуір тамағын,
Жесе жақсы көреді.

Сүтке туұрап салды да,
Ақ бийдайдың пәтирип.
Сәнем ишип алды да,
Келистирип әтирин.

Қайта жазып бурымын,
Басын жууып, шаш таран,
Таллап өрип тулымын,
Айнасына хәм қарап.

Қыдырайын апа деп,
Кийип хасыл липасын.
Турса, болма қапа деп,
Кемпир жықпай ықласын.

Жууап берди Сәнемге,
Сәнем шықты үйинен.
Жақты түсип әлемге,
Нур сәулели жүзипен.

Киятырып бир өзи,
Ойлар ойы жолдағы.
Ядта „күтиңиз“ сөзи,
Дәсте гүлин қолдағы.

Бериу ушын ярына,
Түн ишин тинтип көзи.

Кирди колхоз бағына,
Айдай жарқырап жүзи.

Түни-күндіз жаңа түр,
Электрик жұлдыздай.
Сайран етип қызлар жүр,
Қасы қара күндыздай.

Елпил қаққан самалы,
Жанға жайлы жаз ұақты.
Сулыұ қыздай жамалы,
Аспан ашық, ай жақты.

Кеўилли жаз кешинде,
Күткенине гезлесип.
Қыз, жигит бағ ишинде,
Отыр еркин сөйлесип.

Палұан екен биреуи,
Таный кетгим жазбастан.
Сәнем менен екеуи,
Әңгимесин бузбастан.

Сөзин даўам етеди,
Жерде турып анадай,
Жаслыққа не жетеди,
Жарасықлы мынадай.

— Есинде ме Сәнемжан,
Күлимсиреп көзиңиз.
Жилұа етип жүз әлұан,
Күтиң деген сөзиңиз.

Соннан бери өзиңди,
Жүрегимде яд етип.

Сол бир айтқан сөзинди,
Кеўлимде мен хат етип.

Кейнин күтип мен жүрдим,
Хәм исенип сөзиче.
Айдай жүзинди көрдим,
Ушырасып өзиңе.

Бүгин бағда оңаша,
Отырыппыз сөйлесип.
Жаслық қандай тамаша,
Жүрсек кеўил үйлесип.

Ойнап өскен Ұатанда,
Ерлик етсек елге биз.
Күннен нурлы заманда,
Өмир сүрсек бирге биз.

Қалай болар қарындас,
Деп қарады жүзине.
Кеўилленип кәлем қас,
Жууап берди сөзине:

— Олай болмас демеспен,
Дурыс айтқан сөзиңиз.
Менде қарсы емеспен,
Билесіз ғой өзиңиз.

Дәслеп көрген Ұағымнан,
Сизге бердим кеўлимди.
Терген жаслық бағымнан,
Қабыл етиң гүлимди.

Деп қыз гүлин қолдағы,
Сүйгенине усынып,

Көп сөзлерин ойдағы,
Айта алмай қысынып.

Турса, қыз иба етип,
Қолын қысып гүл менен.
Ахырын турған күгіп,
Жигит шийрин тил менен:

—Гүлинди хәм өзінди,
Жандай кабыл етейин.
Ядта тутып сөзіңди,
Мен кеулице жегейин.

Деп сулыұдың көзинен,
Көзин алмай қарасып.
Сүйіп алды жүзинен,
Жаслықлары жарасып.

Булт артынан көринип,
Баратырса ай жүзип,
Сүмбил шашы өрилип,
Қыз қарайды көз сүзип...

ҚЫЗҒЫНЛЫ ИСТЕ

Тып-тыныш бул түн иши,
Колхоз бағы қалғып тур.
Бағда гүлдің ийиси,
Жылжып келип аңқып тур.

Желпип ескен жел менен,
Шайқалады жас гүлдер,

Шешек атқан гүл менен,
Ашылады кеуиллер.

Тәни балкып жас гүлдей,
Уйықлар еркин халық қызы,
Нур сәулели ай күндей,
Тууды таңның жұлдызы.

Таңнан белги көринип,
Жұлдыз батып тарады.
Түн пердеси турилип,
Таң атыўға қарады.

Жаздың қысқа таңының,
Қандай татлы уйқысы.
Мийнет сүйген жанының,
Келер ерте турғысы,

Ауыллар тур оранып,
Гүлге. Кеулин хош етип,
Қара шашы доланып,
Уйықлап жатқан хәз етип.

Айсәнемнің жүзине,
Таңғы самал урады.
Үйреншикли өзине,
Уйқысынап турады.

Кийинбеге еринип,
Көзи қыймай уйқысын,
Кеули иске берилип,
Ойлап атыз жумысын.

Отырғанда елеслеп,
Кетти пахта көзине,

Еккен жери тегнслеп,
Ериксиз тартты өзине.

Ушып турды жайынан,
Кийинди қыз жууынды.
Ишти тайын чайынан,
Белин беккем бууынды.

Күндегиден кеуилли,
Кеули болып нау бәхәр.
Айсәнем қыз жеңисли,
Иске шықты таң сәхәр.

Таңның ерке самалы,
Желбиретип қыз шашын.
Колхоздың нур жамалы,
Иске берип ықласын.

Самал менен жарысып,
Жетип келди атызға.
Қызды қарсы алысып,
Пахталар тур атызда.

Жас пахталар ийрилип,
Берди қызға сәлемди.
Күн де шықты керилип,
Жарқыратып әлемди.

Сол ўақлары ерлерди,
Баслап келди Палуанбек.
Салып ғайрат жигерди,
Ис қызғынлы исленбек.

Қуўанышлы өзлери,
Дослар жүзи жайнасып,

Күлмсиреп көзлери,
Сәлемлесті шағласып.

Түни менен тыныққан,
Тын күш иске киристи.
Мийнет пенен шыныққан,
Қол жумысқа тийисти.

Хәмме қосып күшлерин,
Ғалаба ис баслады.
Қыйын-қыйын ислерин,
Жеңилдетип таслады.

Айрықша көп ишинде,
Көзге түсер Палұанбек.
Танылған өз исинде,
Палұанға ким тең келмек.

Кәдирлеп халық құрметин,
Иске жәулан урыпты.
Ердің еткен хызметин,
Күн қутлықлап турыпты.

Көтерилди күн қызып,
Септи алтын қуяшын.
Күн нурына қол созып,
Жайды пахта қулашын.

Көриниси көк теңиз,
Қулпы дөнди әтирап.
Өсти пахта теп-тегис,
Көринеди жаўдырап.

Гүлдей болып жайнаған,
Пахта кәни кең дала.

Шетте турып караған,
Көз жетпейди айнала.

Халық ырысы жеримде,
Тахта-тахта егислик.
Улан пайтах елимде,
Жәхан яңлы кеңслик.

Абад етти Ұатаным,
Халыққа пахта дән берип,
Кең жайлауым-мәканым.
Тур жәханға сән берип.

Сулыұ елде-сулыұ жер,
Жарасығы жас күшлер.
Бир адамдай гүллән ер,
Ұатан үшын ис ислер.

Усы ұатан уллары,
Жас жигит қыз бир топар.
Истен қайтпас қоллары,
Десе таяр, таў қопар.

Маңлайдан тер төккенде,
Нәтийжели исин көр.
Елге хызмет еткенде,
Қүдиретли күшин көр.

Жигитлер бар алысса,
Таўда болса жыққандай.
Қызлар бар ким жарысса,
Исте өзып шыққандай.

Бирақ ҳәмме тең емес,
Табылады ис жақпас.

Күши журттан кем емес.
Исле десе кошжакбас.

Нәтийже жок исинде,
Тер төгиўди тилемес.
Журттың кара изинде,
Киятырған Елемес.

—Қашан алға түседі,
Истин пәтин күшейтип,
Деп журт мазақ етеді,
Елемести көрсетип.

—Барлық күшин ағытып,
Истейди деп илисип,
Ермек етти қағытып,
Қыз жигитлер күлисип:

—Иске кеўил бөлмейді,
Күним өтсе болар деп,
Ислегиси келмейді.
План өзи-ақ толар деп.

—Жас жигерин тастырмай,
Жаны шыдап қәйтип жур?
—Исти алға бастырмай,
Кейин карап тартып жүр.

—Ким жақсылап ислесе,
Хұрметлеймиз галаба.
—Ким мийнетти сүймесе,
Турма деймиз арада!

Десип жаслар ислерин,
Истей берди өндирип,

Салды ғайрат-күшлерин,
Ис үстине дөндирип ..

Ислегенде маңнайдап,
Буршақ-буршақ тер шықты.
Хақ кеўилли жаслардан,
Ис палуаны ер шықты.

Ердин бири Елемес,
Ол берилген мийнетке,
Қатарышап кем емес,
Көзге түсти мийнетте.

Ерлер елге ис етти,
Қолдан бермей намысты.
Ис үстинде күшейтти,
Социалистлик жарысты.

Хәмме күшин салды да,
Өнди жұмыс, қызды ис.
Күп тикленип алды да,
Болды әйне шаңқай түс.

Нурлы қуяш түстеги,
Кем-кем ысып барады,
Барлық адам истеги,
Дем алыуға тарады.

Тараса да тум-туска,
Пытырасып кетпеди,
Узап кетип жұмысқа,
Үзилиспе етпеди.

ДЕМ АЛЫСТА

Көк мақпалдай жап-жасыл,
Пахтаңыз бир қапталы.

Бағлық еди әлқасыл,
Пискен ерик, шапталы.

Ыссылатып кисини,
Күнде қызып баратыр,
Питкерип өз исини,
Ерлер истен киятыр.

Бағдың салқын саясы,
Қарсы алды ерлерди,
Хош ийисли гиясы,
Желпигендей терлерди.

Кірсе адам шыққысыз,
Мынау бағдың ишинен,
Ислесе ис тынғысыз,
Кешиккен жоқ исинен.

Еле күн тап шаңқай түс,
Жумыс ұағы ертерек,
Тынықсын ер, тышсын күш,
Демин алсын көбирек.

Радио сөйлеп тур,
Күнде колхоз бағында.
Қызлар ойнап билеп жүр.
Дем алыстың ұағында.

Қуұат берип туұған жер,
Күши тасып әрледі,
Мийнет сүйген Палұан ер,
Көпке қарап сөйледи:

— Әйне толған күшине,
Нық буұылған беллери,

Берилген халық исине,
Колхоздың мәрт ерлері.

Бирликте қол уласып,
Күшке-күшлер қостық биз.
Жеңіслерде дусласып,
Исте қайнап йоштық биз.

Мийнет-құрмет биз ушын,
Ұатан берди пәрманды.
Ең сапалы ис ушын,
Гүрес, жумса дәрманды.

Иске ғайраг-күш салсаң,
Ердің қолын тийдирип,
Алтын ғәуҳарын алсаң,
Жердің бауырын ийдирип,

Бағындырсаң күшине,
Өним берсе пахталар,
Кеули толып исиңе,
Халық сүйсінип мақтанар.

Иси алға басады,
Ғайраты бар кисиниң,
Табыслары тасады,
Ләззети бар исиниң.

Қолға алған исиңниң,
Көрсет көпке ләззетин,
Кемиси жоқ күшиниң,
Бежер халықгың хызметин.

Халық перзенти мәрт әулад,
Жигерли ер жаслармыз,

Бизлерде бар күш, ғайрат,
Жеделли ис баслаймыз.

Тилек қустай талпын да,
Көрсет жаслық күшинди.
Халқымыздың алдында,
Мақтаныш ет исиңди.

Жигит болсаң құрмет ет,
Сыйла да, сүй халқыңды,
Жан аяма хызмет ет,
Халық көтерсин даңқыңды.

Мийнет болса қай жерде,
Сол жерде бар рәхәт,
Бирлик болса қай жерде,
Сол жерде бар берекет.

Бирлиги нық Ұатанда,
Мийнет сүйген азамат.
Өстик нурлы заманда,
Күшимиз бар кәрамат.

Бул кәрамат күшлерди,
Халық ушын сарп етеміз,
Ислеп уллы ислерди,
Жеңислерге жетеміз.

Дегениңде көпшилик,
—Көптен қоян қутылмас,
Бизде ауыз биршилик,
Ғеш уақытта бузылмас.

Ғәмме бир үй ишинде,
Бир анадан тууғанбыз,

Жеңис ердің күшінде,
Белди беккем буўғанбыз.

Бизлер ермиз демеспиз,
Жеңисли ис етпесек,
Ұатан улы емеспиз,
Халық кеўлине жетпесек.

Деп орнынан турдылар,
Хәмме қызыў ислерге,
Тын кәдемин урдылар.
Күшлер қосып күшлерге.

Даңқлы мийнет палўаны.
Аты мәлим әлемге,
Уллы истиң жәўланы,
Гөззал қасы қәлемге:

— Сәнем-деди Палўан ер,—
Аз-маз сабыр етиңиз,
Мүмкин болса сиз егер,
Бери келли кетиңиз.

Айтылажақ өзине,
Бир сөзим бар тыңлап көр,
Қайыл болсаң сөзиме,
Көп күттirme, жуўап бер.

Ендирип жан димарып,
Ушырасып турамыз,
Басып кеўил қумарып,
Қашан турмыс қурамыз?

— Ол жақларын өзиң бил,
Менде жан жоқ аярлық,

— Олай болса шийрин тил,
Көр де тойға таярлық.

— Жаңа турмыс тойына,
Таярлансаң болады.

— Әмиүдәрья бойына,
Тойлаушылар толады.

Еки жастың хош уақты,
Ұдени бир түйисип,
Гүуа етип гүл бақты,
Айнымасқа сүйисип.

Ерлик иске бет алып,
Бирге жүрип кеттилер.
Ислеп атқан күш салып,
Көпке барып жеттилер...

ТОЙДЫҢ ТАЯРЛЫҒЫ

Той мәулеті алты күн,
Таярлықта еки жақ,
Кеуил ынтық күни-түн,
Дер тезирек қосылсақ.

Истиң сауа уағында,
Кең даланы аралап,
Жүрсем колхоз бағында,
Әмиу бойын жағалап.

Нуу қарағай қамыслы,
Жарда тұрсам көз таслап,

Ийрм тартқан ағыслы,
Дәрья толқыр җалласлап.

Жутсаң ашар зейинди,
Салқын таза җауасы.
Қандырады мийринди,
Сууы жүрек дауасы.

Аңқам кепкен шөлимди,
Бастым сууын иштим де.
Шадлық кернеп кеулимди,
Кеттим жолға түстим де.

Катар колхоз, қалың ел,
Қутлы қоныс жағасы,
Шайқалады соқса жел,
Мийуалы бағ ағашы.

Жолларыма шашылып,
Гүллер мени орайды,
Күндей зауқы ашылып,
Қыздай күлип қарайды.

Қууанышлы жолымда,
Гүлдей жайнап күлемен,
Бир дәсте гүл қолымда,
Шаглап жүрип келемен.

Мине, усы жүристе,
Гүл турмысқа сүйине,
Келип жетгим тал түсте.
Палұанбектиң үйине.

Өзи халықтың искери,
Үйи бағдың астында,

— 222 —

Сәлем берип ишкери,
Кирдим есик аштым да.

Ҳешнәрсе жоқ кеўлимде,
Кирип келдим мен бирден.
Басқа жан жоқ үйинде,
Ғарры менен кемпирден.

Қолыңды бер ата деп,
Алдым сыйлап қолынан,
Сорар кимсең балам деп,
Услап турып қолымнан.

Ата мен ғой, Ниязбан,
— Ҳа-Ҳа еле сенбедин.
Қайда кеттиң бираздан,
Бери үйге келмедин.

Жоқары шық, хош келдин,
Деп төринен берди жай,
Қумартканы кеўилдин,
Келди сүтли қара чай.

Отыра бер Ниязжан,
Чай-пай ишип нан-пан жеп,
Көп кешикпей Палўанжан,
Ҳәзир өзи қалар кеп.

Деп таўыспай ол сөзин,
Кирип келди Палўан ер.
— Кимди көрип тур көзим,
Деди маған қолды бер.

Достым жақсы келипсең,
Бүгін үйде қонып кет,

Қәне, қайдан жүрипсең,
Той ишинде болып кет.

Ертең кеште Сәнемди,
Үйге алып келемен,
Таң қалдырып әлемди,
Бир уллы той беремен.

Сонда хызмет етесең,
Барлық исти басқарып,
Тойды сауып кетесең,
Өз қолыңнан атқарып.

Қәне, қарап турмастан,
Кирисейік жұмысқа,
Тамыр-туўған қалмастан.
Хабар жетсин тум-тусқа...

Таярлықта жоқ кемис,
Кем-кетиги жетилди.
Қалдырмастан тең-тегис,
Елге хабар етилди.

Еситкенлер урда-тут,
Келер шадлық тойына!
Толып кетер келип журт,
Әмиүдәрья бойына...

Үйлер жазғы жайлауда,
Қызлар шығар сайланып.
Арғымақлар байлауда,
Тур қазығын айланып.

Ықлас етти, қумартып,
Бир жас жигит қарап тур.

Денесинде күш артып,
Ат кекилин тарап тур.

Күндегидей кеш болып,
Геўгим түсип күн батты,
Қонақ асын жеп болып,
Үйге тарап ел жатты.

ШАҚЫРЫҰ ХАТ

Түннің иши тым-тырыс,
Жакынлады таң алды.
Жақтыланып күн шығыс,
Күн шығыўға аз қалды.

Палўанбек хәм әкеси,
Баслық, Нияз сөйлесип,
Кеңес тойда хәммеси,
Отыр еди кеңесип:

— Москвадан тыңла—деп,
Радио сөйледи,
Азаматлар аңла деп,
Халыққа қарап бүй деди:

Урылардай умтылып,
Гүлли Ұатан жерине,
Душпан тийди қутырып,
Тыныш Совет елине.

Деген ўақта кек қайнап,
Кетти дене түршигип,

Минди ерлер ат сайлап,
Жаўға қарсы өшигип.

— Ермен, өстим жасымнан,
Жигер питти бойыма.
Жаўыз душпан—қасымнан,
Мәлел жетти тойыма.

Бир қыял бар кеўлимде,
Тойды ҳәзир қояйын,
Таярланып өзимде,
Буйрық күтип турайын.

Шакырса халық, Ұатаным,
Арғымаққа минейин.
Жарқылдасын куралым,
Жаўға шеттен тийейин.

Деп ашыўлы азамат,
Тартып ҳасыл затына,
Бағып қойған қаназат,
Қарап қойды атына.

Кеўлин алып улының,
Алдарқатып кемпир, шал,
Жигербентим қулыным,
Дели сөзге кулақ сал:

— Балам қызды алып кел,
Қызған тойды суўытпа,
Оннан кейин буўып бел,
Бар, елге жаў жуўытпа.

— Деп турғанда бир киси,
Қамшы басып атына,

Келди, қатты жүрсиң,
Қарап жазыў хатына.

Мынаў хатты алыўдан,
Тез қалаға жетесиз,
Иркилмейсиз барыўдан,
Ел корғаўға кетесиз.

Деп Палўанның өзине,
Берип шақырыў хатын,
Қайтып кетти изине,
Тез-тез қамшылап атын.

— Мине, мени туўған ел,
Шақырыпты гүреске,
Ұатан ушын буўдым бел,
Кирисемен бул иске.

Жона басып терликке,
Ерди шаккан салды да,
Исенип мәрт ерликке,
Атқа минип алды да.

— Атам, анам, халайық,
Хош бол, жүрип кетемен.
Жеңис ерге ылайық,
Жаўды жеңип келемен.

Деген ўакта Палўан ер,
Жолың болсын деди халық,
Жаўды етип қара жер,
Ерлер менен көтер даңқ.

Ақ жол тилеп ерлерге,
Еллер қалды хошласып,

Жүрип кетти ерлер де,
Бирликте қол уласып.

Жол жөнекей шабысып,
Мәртлер кеули тасады,
Табан жолға тарысып,
Атлар алып қашады.

Палұанбектин тулпары,
Көп араны ашады,
Үстінде халық сұңқары,
Шұй деп қамшы басады.

Себеби, ол ярына,
Ушырасып кетпекши,
Күткен ақыұ-зарына,
Беккем ұәде етпекши.

ХОШЛАСЫҰ

Әйне түсте исинен,
Келди Сәнем үйине,
Ойлар ярын ишинен,
Шадлық енип жүзине.

Еске түсип ер иси,
Ерк бермеди өзине,
Ұәделескен бағ ишн,
Елеследі көзине...

Той мәўлеті алты күн,
Соннан бери күтиўде,

Кеўил ынтық күни-түн,
Ярды инкар етиўде.

Ярдан болып дәмели,
Еткен шыдамлы төзим.
Ярға берген ўадени,
Еске түсирип сөзин.

— Бүгин кеште күн бата,
Узатылып кетемен.
Ертең ерте таң ата,
Тойда хызмет етемен.

Сол бир саат тез жетип,
Келе қойса Палўаным.
Хош кеўлимди шад етип,
Қалмас еди әрманым.

Деп ўадеди кешени,
Кеўилленип күтти қыз.
Асыраған шешени,
Анық қайыл етти қыз.

Кийип таза кийимин,
Басын жуўып таранып.
Ериксиз тартқан кеўилин,
Яр жолына қаранып.

Отыр еди қыз иште,
Өз-өзинен шадланып.
Палўанбек ер тал түсте,
Келе берди атланып.

Үлкен жапты жағалап,
Киятқанын көрди де,

Шийшен үйден сығалап,
Шашын тез-тез өрди де.

Шықты Сәнем далаға,
Күтип қарсы алмаға,
Қумар Палұан балаға,
Қағып төсек салмаға.

Сәлем берди наз етип,
Ат жылауын услап қыз,
— Чай ишинң—деп—хәз етип,
Жигит кеўлин хошлап қыз.

— Кәне аттан түс—деди.
Хеш нәрсе жоқ ойында.
Палұан аттан түспеди,
Ыза қайнап бойында.

Ұатаныма қәуип тууып,
Атка миндим ел ушын,
Баратырман бел бууып,
Халық жайлаған жер ушын.

Колхозда сен ис пенен,
Шадлы өткер уақтыңды,
Сауашта мен күш пенен,
Қорғайман яр бахтыңды.

Деди де аттан түсти,
Қайта тартты айылды...
— Халық тапсырса бир истн,
Ер ислеўге қайылды.

Колхозымда елиме,
Ғадал хызмет етемен,

Жауды тығып гөрине,
Келиўиңди күтемен.

Астындағы ат пенен,
Қашқан жаўды куўып жег,
Қаҳәрли күш пәт пенен,
Жаў тухымын нықпырт ет.

Кетсең хош бол, бирак, сен,
Мени умытып кетпе.
— Сени умытпайман мен,
Ондай қыялға кетпе.

— Дег сулыўды сол маңда,
Бир қушақлап сүйди де,
Жүрип кетти Палўан да,
Атқа ырғып миңди де.

Сәнем айырмай көзин,
Қарап турды изиңен,
Бағлар жасырып өзин,
Тасалады көзиңен.

АЛТЫН ГҮЗ

Жаздың қуўып изинен,
Жетип келди алтын гүз,
Гүздің сарғыш жүзинен,
Көп нәрсени көрдик биз.

Ердің еккен жеринен,
Жазы менен бежерген.

Халыктың маңнан теринен,
Суўғарылып көрген.

Пискен жүзим, шабдалы,
Жийделери бармақтай.
Бой жүўери, ақ салы,
Ийилип тур қармақтай.

Орақшылар гидирмей,
Орып атыр шетинен.
Бир дәненин түсирмей,
Жыйнаған жер бетинен.

Дәнли дақыл сол ўақта.
Қырманларға тасылған.
Мийнет гүли ақ пахта,
Шағырайып ашылған.

Ақ таў үйген жерине,
Жатырыпты жаңбаслап.
Ақ алтынның кәніне,
Киятырман көз таслап.

Озып шыққан жарыста,
Халық исенген өзине.
Теримшилер алыста,
Елеследі көзіме.

Шағырайған ақ пахта,
Йош ендирди кеўлиме.
Келип жеттим бир ўақта,
Дийдилеген жериме.

Сәлем бердим келиўден,
Ҳармаңыз деп ерлерге.

Қарсы алды көриўден,
Бар болың деп ерлер де.

Бир адам да қалмастан,
Иске шыққан сап тутып
Кушли қоллар талмастан,
Пахта терген тап тутып.

Пахта салып партукке,
Он саўсақлар ойнайды.
Қол жуўыртып ҳәр түпке,
Ҳешким қарап турмайды.

Тез жыйнаўға пахтаны,
Ҳәмме бирден күш қосқан.
Таў-таў пахта қырмань,
Аспан менен таласқан.

Ен жайдырып жарысты,
Кеңнен гүрес ашыпты,
Беккемлеп мол табысты,
Ерлер алға басыпты.

Алға басқан ислерде,
Ананың да иси бар.
Тасқынлаған күшлерде,
Атаның да күши бар.

Бирлик пенен қосып күш,
Қыйынлықты жеңеди.
Алға басып барлық ис,
Жеңис қолға келеди.

Еки дүнья шайқасып,
Халықтың кеўлин бурганда:

Өмир, өлим айқасып,
Күш сынасып турғанда.

Ұатан ушын, халық ушын,
Күшин жанын ким аяр.
Қақарманлық даққ ушын,
Бақадырлар тап-таяр.

Соның бири Айсәнем,
Ақ алтыннан тау үйген.
Көрсин мәртти бар әлем,
Ерлик исин халық сүйген.

Мийнет пенен ержеткен,
Тоты қустай таранып.
Ерлик пенен ис еткен,
Уллы халыққа жаранып.

Сәнем пахта терип жүр,
Он саусағын ойнатып.
Рәхәтти көрип жүр,
Турмысын гүл жайнатып.

Пахта терим исин де,
Қыза берди күн сайын.
Тасып жаслық күши де,
Бола берди қыз пайын.

Кем-кем исти үдеткен,
Айсәнем ис палуаны.
Халыққа исин көрсеткен.
Орынлап үш норманы.

Арқа сүйер тиреги,
Халық қоллап күш береді.

Ҳаллас урып жүреги,
Пахтаны көп тереди.

Алдына жан салмастан,
Бәрха алда жүреді.
Ҳарымастан, талмастан,
Ислеп дәурап сүреді.

Халықтың қызы, жигити,
Пахта терип үйеди.
Терген пахта шигити,
Жаўға оқтай тийеди.

Сәнем ғайрат салып жүр,
Колхоз алда болсын деп,
Үш-төрт норма алып жүр,
Пахта план толсын деп.

Ис-ислейди жарагып,
Халқым алғыс айтсын деп,
Фашистлерди қыйратып,
Палұаным тез қайтсын деп.

Күннен-күнге күш пенен,
Қыздырады жарысты.
Таң қалғандай ис пенен,
Беккемлейди табысты.

Халық сүйгендей ис етиў,
Ылайықлы ерликке.
Жеңис исин тезлетиў,
Байланыслы бирликке.

Барлық адам қосса күш,
Ислесе қол талама.

Бирлик пенен етсе ис,
Питпеген ис қалама.

Жыйым-терим ислери,
Питкерилди ўақтында,
Бирликли халық күшлери,
Қорғайды өз бахтында.

Өним берди жеримиз,
Орышладық планды.
Саўашта жүр еримиз,
Қырып уўлы жыланды.

СӘЛЕМ ХАТ

Жаз да өтти, гүз өтти,
Күн суўытып қыс жетти.
Тоңып дене шым етти,
Шымшып алғандай бетти.

Дәрьяларда муз қатты,
Кең даланы кар басты,
Қысқы узақ таң атты,
Күн күлмлеп нур шашты.

Ойға шүмип отыр қыз,
Ойдан-ойды оятып.
Жел, еседі тынымсыз,
Ақша қарды боратып.

Қалың қардың үргини,
Уйтқып ушып жүр едиги.

Айнасынан бир күни,
Сәнем қарап тур еди.

Қарға батып бир адам,
Туўра жүрип келеди.
Почта екен ол адам,
Сәнемге хат береди.

Почтальоннаи алынған,
Қарап турса хатына,
Көзи түсти жазылған,
Палўанбектиң атына.

Ол сүйгени Сәнемге,
Аманлығын айтыпты.
Сағынышлы сәлемге,
Қоса исин жазыпты:

— Ана ғамқор балаға,
Халықтан туўған батырмыз,
Уллы Уатан анаға,
Қорған болып жатырмыз.

Қаҳарманлық ис пенен,
Көтерилди даңқымыз,
Қудиретли күш пенен,
Жаўды урды халқымыз.

Қасарысқан душпанға,
Қарсы хұжим басладық.
Жаў қорғанын аспанға,
Ылақтырып тасладық...

Жаўды қырып батысқа,
Баратырмыз қуўып та,

Адым жерде атыспа,
Сақылдаған сууықта.

Үргин үрип қар борап,
Көтерилди ақ куйын.
Қара думан тур орап,
Жолды көриу дым қыйын.

Сыран сууық ерлердин,
Бетин жалап хууилдеп.
Самалы сөл жерлердин,
Ысқырады гүуилдеп.

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғау ушын өмирди,
Алға басып киятыр.

Жауға дөнди дауылдай,
Бағадыр мәрт, ер жүрек,
Оққа қарсы жауындай,
Жүрди керип көкирек.

Душпан менен алысып,
Арка сүйеп халқына.
Жауға найза салысып,
Ерлер басты алдына.

Оқ жаудырды автомат,
Батырлардың дәстинде,
Гөзлеп атқан гранат,
Ойнады жау үстинде.

Басып кирген жаулардан,
Тазартылды жеримиз.

Өтип дәрья таўлардан,
Ерлик етти еримиз.

Мен де ердиң биреуи,
Қостым ерге күшимди.
Партиям халық тиреги,
Көрсин ерлик исимди.

Деген мақсет ойымда,
Алға бастым уралап.
Қайнап жигер бойымда,
Қайтпай жаўға туұрылап.

Бардым, жаўды өлтирдим,
Халықтың өшин алдым мен.
Исти бәржай келтирдим,
Жаўға ойран салдым мен.

Қасымда рус, түркменлер,
Қазақ, қырғыз өзбекте,
Азербайжан, арменлер,
Жаўдың басын езбекте.

Сен де ярым елимде,
Халыққа хызмет ете бер.
Жаўды жеңип өзим де,
Тез бараман, күте бер.

Деп питкерипти сөзин,
Сәнем оқып болды шад.
Ынтық ярының өзин,
Көрсеткендей сәлем хат.

Қыздың сүйген Палуаны,
Жолыққандай өзине.

Қанлы сауаш майданы,
Елеследі көзине...

Қарлы боран, өлимді,
Писент етпей көп батыр.
Қорғау ушын өмирді,
Алға басып баратыр.

Алдында жүр Палұан ер,
Қамалды қақ айырып.
Бағадыр мәрт жауынгер.
Жаудың бетін қайырып.

„— Уллы ағам, тирегім,
Туұысқаным рус бар.
Жаудан қайтпас жүрегім,
Қәуипли емес урыслар.

Тезлетеміз жеңисти,
Тылда батыр халқым бар.
Қыйратамыз фашисти,
Жеңисим бар, даңқым бар“.

Деген мәрттің сөзлери,
Қуғағ берді өзине.
Күлим қағып көзлери,
Шадлық енді жүзине.

Қудиретли халық күши,
Таң қалдырды әлемді.
Палұанбектің жеңиси,
Қуұандырды Сәнемді.

Кеуилли қыз отырып,
Қолға алды қәлемди.
Ақ қағазды толтырып,
Жазды ярға сәлемди!

—Алыс жолдан жаздым хат,
Сәлемимди қабыл ет.
Жеңисине болдым шад,
Душпаныңды зирилдет.

Өшин алсаң халқымның,
Қурал берген қолыңа.
Мендей сүйген ярыңның,
Жаны қурбан жолыңа.

Туудың Ұятан—анадан,
Өстиң, жаудан сақла сен.
Уллы Ленин данадан,
Тәлим алдың ақла сен.

Ұятан ушын бууған бел,
Ер сауаштан таяма,
Душпаныңды жеңип кел,
Жауды жоқ қыл, аяма.

Сендей бағыр улына,
Уятан—ана қәуендер.
Қурал алдым қолыма,
Мен де тылда жауынгер.

Сизден үмит етемен,
Халыққа темир қорғаным.
Тез келер деп күтемен,
Жеңис пенен Палұаным!

Аянбады ұатанда,
Үлкен киши жасымыз.
Жол көрсетти майданда,
Батыр әскер басымыз.

Батырларға рух берди,
Ұақтың хошлап партия.
Жеңімпаз мәрт халық ерди,
Жүрди баслап партия.

Ар-намысly халық күши,
Дөнди жаўдың үстине,
Фашистлердиң көбиси,
Түсти ердиң дәстине.

Кекли халықтың күшлери,
Дәрья киби тасады,
Жеңис пенен ислери,
Кем-кем алга басады.

Бизиң батыр армия,
Қайтпай гүрес ашады.
Жаўды етип зым-зыя,
Ерлик даңқы асады.

Гүдер үзип өмирден,
Немецлер сасады.
Қорыққанынан өлимнен,
Басын алып қашады.

Тым-тырақай қашқан жаў,
Сеңдей ығып баратыр.

Жау қашса да кетпес сау,
Жаны шығып баратыр.

Бирақ қатты гүресип,
Өлеринин алдында,
Турып қалды тиресип,
Жау бекинип алды да.

Бир төбенің басына,
Пулеметин орнатып.
Жан жолатпай қасына,
От шашып тур боратып.

Қуртыу жолын ойлады,
Бекинискен душпанды.
Командири жумсады,
Орлов пенен Палұанды.

Буйрық алып кетти ер,
Услау ушын тирилей,
Төбешикке жетти ер,
Жер бауырлап билинбей.

Немецдер атып тур,
Оқты қардай боратып,
Жауынгерлер қатып тур,
Тез шығады қыйратыл.

Алайық деп халық өшин,
Ар-намысқа тырысып,
Пайдаланып бар күшин,
Алға жүрди жылысып.

Жақын барып көрди де,
Ылақтырды гранат.

Пулеметқа тийди де
Болды пыт-шыт, гүл опат.

Советлик ҳақ ис пенен,
Халықты баслап партия,
Қаҳарманлық күш пенен,
Алға басты армия.

Орлов пенен Палўан ер,
Батыр кеўилин өсирип,
Еки бирдей жаўынгер,
Фашисти қолға түсирип.

Услап алып келдилер,
Күткен командирине.
Ерлик исин көрдилер,
Ер унады кеўлине.

Тағы жүрип кетти ер,
Түсип жаўдың изине,
Қасты етпек қара жер,
Жаў көринсе көзине.

Жерден, көктен соққы жеп,
Таппай басқа қамалды,
Қарақшылар қашты кеп,
Хәм Берлинге қамалды.

Былай-былай қашырмай,
Алды артын орады.
Жаўдың көзин ашырмай,
Ерлер саўаш қурады.

Көкте ушып самолет,
Бомба таслап турады.

Катюша хәм минемет,
Гүрсилдетип урады.

Қорықты күшке ийди бас,
Жаў жеңилди, берилди.
Батыр халықбыз жеңимпаз,
Женип алдык Берлинди.

Барлық инсан көз салды,
Халықтың ерлик исине,
Пүткил жәҳан таң қалды,
СССР дың күшинс.

Көп алғысын жер жүзи,
Айгты рус халқына.
Рус халқы ер өзи,
Ийе ерлик даңқына.

Усындай мәрт халық пенен,
Жаўды бирге қууысқан,
Жеңис пенен, даңқ пенен,
Елге қайтты тууысқан.

УШЫРАСЫҰ

Көкте күн тур нур шашып,
Жаңға жағымталлы жаз.
Жүр жеңиске жол ашып,
Исте Сәнем жеңимпаз.

Қасында бар көп қызы,
Халық хызметі еткени,

Ай жүзлери қырмызы,
Мийнет гүли күткени.

Жердің бауырын ийдирген,
Жалынлаған жаслығы,
Халыққа пайда тийдирген,
Звеноның баслығы.

Жети гектар пахтасы,
Көрсең қулпы дөнеди.
Таза қатар арасы,
Көргің келе береді...

Толы орден көкирегі,
Киятыр мәрт Палұан ер.
Жастан сүйген жүрегі,
Қандай ысық тууған жер,

Ойнап өскен кең дала,
Көзге оттай басылып,
Қарай берди айнала,
Кетти зейни ашылып.

Ер киятыр үйине,
Колхоз жерин аралап,
Елге қарап сүйине,
Үлкен жапты жағалап.

Жаптың еки жағасы,
Тахта-тахта пахталық,
Шайқалады шақасы,
Турғандай-ақ мақтанып.

Көзин тартып турады,
Пахталардың болығы,

Ериксиз кеуилин бурады,
Кетпенши қыз қосығы.

—Мийнетимниң гүлисең,
Жаўдыраған жас пахта.
Кең даланың көркисең,
Қулпы дөнип, гүл жайна.

Терең етип түбине,
Кетпен урып күтейин,
Өсиў ушын өзице,
Көп тәрбия етейин.

Бежрилип егилген,
Күш ал ҳасыл жеримнен.
Ықлас пенен төгилген,
Суў иш маңнай теримнен.

Жеткерейин суўынды,
Сен өсе бер шақалап,
Көрип қадди бойынды,
Мен жүрейин аралап.

Мәрт Палўаным келгенде,
Кеуили толсын исиме.
Пахтам сени көргенде,
Ырза болсын өзиме.

Деп кетпенин керилип,
Ура бергенде жерге,
Мийнетке шың берилип,
Ислеп атырған бирге.

Қызлар: „Ҳармаңыз“ — деген,
Даўысқа жалт қараса,

Палуан екен көп өрден,
Тур бойына жараса.

„Бар бол“ деди, көристи,
Палуан менен Айсәнем,
Сағынғаннан сүйішти,
Бахытлы жас ер гилең.

Ұатан ушын атланып,
Мен кеткенде бууып бел,
Сүйген ярым шадланып,
Дедің „жаұды жеңіп кел!“.

Орынланды сөзиңиз,
Қыйратылды жаұыз жаұ.
Қалай ислер, өзиңиз,
Жүріпсизбе аман-саұ?!

—Колхозымда, жеримде,
Ислеп жүрмен ұактым хош.
Төккен маңлай терим де,
Өним берер кетпес бос.

Көркейгейик турмысты,
Ислерге оң келдің дос,
Қыздырайық жумысты,
Күшимизге күшлер қос.

—Оннан қайғы жеме яр,
Иске кумар келдим мен.
Бойымда күш-карыұ бар,
Халық исине бердим мен.

Сағынышлы ярымсаң,
Барма ұәде ядыңда?

— Мениң де сен жанымсаң,
Беккем ўадем ядымда.

Асықпа сен күт мени,
Жуўмақлайын исимди.
Мен де күттим ғой сени,
Тылдан қосып күшимди.

— Жақсы, ўаде сол болсын,
Есинде тут сөзинди.
Пахта планың толсын,
Мен күтемен өзінди.

Деп қыз бенен хошласып,
Жүрип кетти үйине.
Яры менен дусласып,
Шадлық енип кеўлине.

ПАХТА УШЫН ГҮРЕС

Үйге келди саламат,
Қуўанышлы кеўилли.
Мийнет пенен халық абад,
Еткен иси өнімли.

Палўан исте йошып жүр,
Мийнет ерки қолында.
Күшке-күшин қосып жүр,
Уллы жеңис жолында.

Аямайды бар күшин,
Иске ғайрат салады.

Бежереди халық исин,
Халықтан алғыс алады.

Гүлленлирип жиберди,
Ақ алтынлы даласын,
Ел ерим деп көтерди,
Мийнет сүйген баласын.

Айсәнем де әлпешлеп,
Өсиреди пахтасын.
Мақтаса халық құрметлеп,
Мийнет ерин мақтасын.

Пахта ушын гүрести,
Озып шықты жарыста.
Қосты таудау үлести,
Колхоздағы табысқа.

Пахта писип ашылды,
Аппақ болып көринди,
Терилди тез тасылды.
Пунктлерге үйилди.

Күннен-күнге тасады,
Қатар қағар қырманлар.
Қолдан ақ тау жасады,
Ұадал мийнет қылғанлар.

Палуан, Сәнем бас болған,
Теримшилер өндирди.
Ерлер бойға күш толған,
Күшті иске дөндирди.

Тез-тез пахта терилди,
Қызды жұмыс ғажжа-ғаж.

Халық мийнетке берилди,
Ислер болды раўаж.

Палўан, Сәнем екеўи,
Жарыспаққа тереди.
Биреўинен биреўи,
Оза алмай келеди.

Ҳәмме иске берилип,
Ақ алтын тез жыйылған,
Таза болып терилип,
Қанарларға тығылған.

Пахталарды адамлар,
Пунктлерге үйип тур.
Көтерилип ақ таўлар,
Көкте күнге тийип тур.

Кең ашылып қушағы,
Жер баўырын ийип тур.
Көктің отлы ошағы,
Таўдың төсин сүйип тур.

МӘЖИЛИС

Хабар етти бригад,
Мәжилис бар деп клубта.
Жыйналды журт кеўли шад,
Колхоздағы клубқа.

Клубтың иши безелген,
Тур лозунга плакат,

Хожалығы дүзелгеи,
Халық турмысы рәхәг.

Еки қабат айнасы,
Ақланған жай, тахта пол.
Табылған көп пайдасы,
Колхоз жолы айдын жол.

Айдын жолда жеңиске,
Қахарман халық созды қол,
Мийнетинен жемиске,
Қолы жетти табыс мол.

Колхозымыз „пахта нур“
Баслығымыз Муратов.
Көпке қарап сөйлеп тур,
Халыққа сөзин унатып:

— Жыйналған журт бәриң де,
Тынышланып тыңлаңлар,
Ноябрьдиң биринде,
Толды барлық планлар.

Ис үстинде гезлескен,
Қыйынлықты жеңди халық,
Уллы исте бирлескен,
Батырларға болсын даңқ.

Маңнайларын терлетип,
Ерлер тынбай гүресті.
Исти алға өрлетип,
Қолға алдық жеңисті.

Өнди ис, қызды жарыс,
Ерлердиң жоқ кемиси,

Қолда тур таўдай табыс,
Бул мийнеттиң жемиси.

Уллы жеңис жолында,
Аямаған күшлерин,
Дизими тур қолымда,
Көриң ердиң ислерин.

Мийнет ери Елемес,
Еринбестен ис еткен,
Табысы тау көм емес,
Даңқы халыққа көп жеткен.

Жеңис жайнар ичинде,
Мийнетлери бақалы.
Жарқырайды төсинде,
Ислеп алған медалы.

Әйне толған күшине,
Колхоз қызы Айсәнем,
Оның ерлик исине,
Таң қалады бар әлем.

Хәр күни үш жүз кило,
Пахта терди дөндирип,
Гектардан бес мың кило,
Өним берди өндирип.

Исин алға бастырып,
Көп алдында жүргени,
Күш береді тастырып,
Дана Ленин ордени.

Ақылға да, күшке де,
Бірдей батыр Палұан ер,

Озып шықты исте де,
Кешеғи мәрт жаўынгер.

Ис қутылмас бұл ерден,
Жас жигери қайнаған,
Көкирегінде көп орден.
Күн нурындай жайнаған.

Ғадал ислеп төккен тер,
Халықтың алған алғысын,
Мийнет пенен өскен ер,
Жеңіс пенен шалқысын.

Қолға кирген табысты,
Қолымыздан бермейік,
Қыздырайық жарысты,
Тағы алға өрлейік.

Қолымызға не берген,
Миннетдармыз данаға!
Бизге бундай күш берген,
Уллы Ұатан—анаға!

Баслық сөзин тауысты,
Қутлықлап зор жеңисти,
Халыққа айтты алғысты,
Жабық деди мәжилести.

ТУРМЫС ТОЙЫ

Жыл ақыры жақынлап,
Қалған күнди санасам,

Кеўил қойып анықлап,
Кең далаға қарасам.

Пахта, дәнди тез жылдам,
Тегис жыйнап алыпты.
Ағашлар да сып-сыйдам,
Атыз босап қалыпты.

Пахта астын сүрип жүр,
Тракторлар ғүрилдеп,
Жердиң баўырын тилип жүр,
Пазналары дирилдеп.

„Пахта нурдың“ ерлери,
Қазып атыр „Боз жапты“,
Мол өнімли жерлери,
Суўға қансын қаз жапты.

Суўды шөлге апарып,
Жер ашады жаңадан,
Буннан бетер гүлленип,
Ел болады абадан.

Турмыс күнде жанарып,
Жердиң ийди баўыры.
Көринеди ағарып,
Палўанбектиң аўылы.

Аўылдағы мектепте,
Оқып жүрген баланы
Қызығасаң көрмекке,
Өскен жаңа қаланы.

Қарай бердим көркине,
Көз тартады бағы да,

Палўанбектиң үйине,
Келип жеттим тағы да.

Түсирипти келинди,
Басланыпты уллы той.
Куўандырған елимди,
Турмыс тойы қызық қой.

Жыйналыпты көп адам,
Отырыпты кеўилли.
Қуўанышлы халық мудам,
Абырайлы, жеңисли.

Жана турмыс тойында,
Сәнем хызмет етпн жур.
Күшн тасып бойында,
Палўан халықты күтпн жур.

Конақ жақсы күгилди,
Кеўили пиғип бәри де,
Қайғайық деп өтинди,
Жууап болды бәрине.

Той тарқады журт кетти,
Үйлерине тарасып,
Жаслар кеўилин шад етти,
Сәнли турмыс жарасып.

Ертенине еки ер,
Бирге шықты исине,
Мийнетине көнди жер,
Бас ийди зор күшине.

ХАДЖИ АБРЕК

поэма

(Лермонтовтан)

Ҳешкимге закат бермейди,
Үлкен, бай Жемат аўылы,
Қорғаны—полат қанжары,
Мешити—сауаш майданы.
Шыныққан урыс отында
Оның мәрт еркин уллары,
Олардың исин Кавказда,
Биледи жат ел халықлары.
Жүрегине рустында
Тиймей қалған жоқ оқлары.

Көкте күн жылжып шыжғырып,
Жар тастан турды пуў шығып,
Қанатын қақпай жайып,
Бүркит тур бултта қарайып,
Таў жырасы уйқыда.

Тынышлық жоқ тек аўылда.
Аўылда жоқ ҳеш бенде,
Таўдан жел ескен жерде,
Жардан сел куйған жерге,

Жыйналған хэмме бирге.
Жематлы мәртлер кеңесі
Не ҳаққында сөйлести?
Тағы да тауға шығама
Кисиниң малын талауға?
Қансырап рус бөлимін,
Күтип турған жоқ па екен?
Жоқ, тек шағым-исиниў
Билинеди түринен.
Жамылып киси кийимін,
Отыр таста ортада
Әбден қартайған лезгин,
Сөз булағын ағызып,
Қоршаған журтка жаўтаңлап
Қайғылы қарап қояды.
Ғарры лезгин гүрриңин
Тыңлады бәри, ол айтты:
„Қартайғанда қудайым
Берди үш қыз, үш улды;
Қас даўыл етип қаслығын,
Шақамды мениң сындырды,
Қабықсыз қалған түбирдей,
Турышпан жалғыз мен енди.

Қартайдым! Аппақ сақалым
Ақ анаў шыңның қарынан.
Гейде сол қардың астынан
Суў шығады қайнаған!...
Келиң Жемат мәртлери!
Маған бир жәрдем етиңлер!
Билсеңиз Бей – Булат княздан
Қызымды әкеп бериңлер?!

Тутқын болды апалары,
Жаўдан өлди ағалары;

Екеуи қалды далада
Ең кишкене балам да
Көзимше найза қадалып,
Күлди ол өлип атырып!
Көргенди сонда ол мүмкин
Бейиштен жылтыр қанатлы
Хұр қызы ушып келгенин!...

Кеттим шөлде жасауға,
Ең генже қызым менен.
Сақладым көз нурындай
Сыйладым барым менен.
Қызымды ертим изиме
Жарағым жолдас өзиме.
Тууылған үйден айрылып,
Орнастық келип үңги, ге.
Жоқшылыққа көнлигип
Үйрендик усы өмирге.
Урды урар саатым—
Ушты жас палапаным!...
Бир күни қараңғы түнде,
Уйықладым... үнсиз үстимде
Жасыл шақаны тербеп,
Отырды жас периштем.
Оянсам: шықты гүбирли,—
Хәмде атлы дүбири!...
Қарасам таудың бауырында
Баратыр шауып атлы да,
Қызымды алған қушақлап.
Мен қалдым қарғап, зар жылап.
Қуўсам көмек егпейди,
Атсам оғым жетпейди!
Бул жерде қанлы кек кетпей,
Өш алыўға күш жетпей.
Мен еле тауда жүриппен,

Жыландай болып женшилген.
Тап сол азапты күннен.
Тынышлық кетти өзімнен...

„Келиң Жемат мәртлери!
Маған бир жәрдем етиңлер!
Билсеңиз Бей—Булат княздан
Қызымды әкеп бериңдер?!“ —
„Мені!—деди батыр бир ғошшақ.
Бирден қанжарын услап
Тым-тырыс хәмме хайран
Қозғалды журт топланған.
Кеттим князға онда!
Сен еки күн күт бунда:
Хаджи батыр хеш уақта
Босқа минген жоқ атқа.

Келмесем қайтып сол күни,
Өлди деп сана сен мени,
Мениң рухым хакқына
Дуға қыл жолға шығарда“.

Таң атты. Кең көк аспан,
Ашылды думан серпилди,
Муз басқан меруерт шыңлардың
Уша баслары көринди.
Жырада, бултта оянды
Түрилди қызғыш желқомдай,
Қырларды бойлап таралды
Азанда турды жан қалмай.
Сай артында салт атлы,
Киятыр черкес жай жүрип,
Шамшырақ еле қырдағы
Үлгермей шықты кептирип.
Жолға қарай тик жардан,

Жабайы жүзим қол жайған,
Гүмистей оның ширеси
Атқа хәм атлыға тамған.
Ат дизгинин бос таслап
Қамшысын сулыұ таўлайды
Гейде ат жалын қушақлап
Бабалар жырын жырлайды.
Алыста таўдың артында
Муңлы бир қосық зарлайды.
Айланба жол бар арбалар
Шыйқылдап ойған сиресип
Сол жерде меруерт таслар
Жатырыпты тиркесип,
Сол жерден тап алдынан,
Кәрди аўылды ол барлап.
Хәм паданың шаңғытын
Оянған журтты ғаўырлап.
Тик жар шетинде турған
Бей—Булат үйиң беллейди,
Таў басынан бүркиттей
Үй төбесин серлейди.
Үй алдында саяда,
Отыр жас қыз әжайып.
Қасынан жол өтип тур,
Қарайды оған мунайып.
Кимди күттиң жас сулыұ
Бунша ықласың менен?
Алыстан достың келе ме?
Саўаштан ағаң келе ме?
Өтипти аптап өзине,
Сонлықтан нәзик гелленде
Қулай жақ бийик төсице.
Қолың сыйпар дизенди,
Уйқың қанбапты түнде.
Түсип кеткен еңсең де.

Перде менен капланган,
Жайнаган көзлеринде.
Лаўлап жанган жалындай
Жүзинде қан жүрип тур.
Сениң сырлы ләблериң
Сүйисиўди күтип тур.
Үнсиз дәрттен сескенип
Излейсең бир нәрсенди,
Саўсақты жай қозғалтып
Серпе жаксаң перденди.
Қайдасаң жан дос қымбатлы!...
Алыстан келди дүбирли,—
Таныс шаңда көринди,—
„Княз“ деп қыз сөйленди.

Тез жубатса бул үмит,
Ал көз демде алдайды:
Атлы жақын келе берди...
Қыз оны ҳеш танымайды,
Тек көргени усы ғана!
Жолаўшы шығар кеш қалған,
Үй излеп жүрген қонбаға,
Деп ойлайды қыз ғана:
Ат ақ көбик шаршаған,
Ол таяр аттан түспеге...
Аттан түсі!... десе түспеди
Сескенди екен ол неге?
Көрди ол! Қыздың ернинен
Муцлы сес шықты үзиліп,
Жас нарттан түскен жапырақтай,
Жаўында қалған езиліп!
„Жолаўшы неге иркилдің?
Аттан түс қарап турма сен.
Қонақ ол қуда сыйлығы
Сыйлайман қымыз, пал менен.

Сен жарлысаң, мен байман
Бей—Булат үйші құрметле!
Умытпа бизди дууанда,
Және жол жүрип кетерде!”

Хаджи Абрек

Алла сақласын сени, Лаила
Қонақты күтип сыйлаған,
Сол ушын қонақ әкеңнен
Сәлем әкелди саған.

Лаила

Қалай! Сор әкем? Еле
Мени умытпай жүрме?
Ол жасайды қайерде?

Хаджи Абрек

Бұрынғы тұрған жерде,
Бірде шөлде, бірде жат үйде.

Лаила

Айт! Ол қуунақ, шадлыма?
Тез жууап бер өзиме...

Хаджи Абрек

Ол тири. Бірақ гейде
Қар, жауынның астында
Панасызда қалады...
Ал сенше?

Лаила

Мен бахытлыман.
Хаджи Абрек (әсте)
Сол жаман!

Лаила

Ҳа? Дединбе бир нәрсе?

Хаджи Абрек

Ҳеш нәрсе!

Жолаушы отыр столда.
Қант пенен сөк алдында,
Турыпты отыр урмай қол,
Шынында бир түрли ол.
Тек кәхәрли жүзінде
Әжимлери қозғалар!
Өткен жолдан, қайғыдан
Қалған излерме олар!
Оның кеўлин хошлауға
Лаила дәбин алды қолға,
Саўсағы менен қағады,
Ойнап қосық айтады,
Жулдыздай көзи жайнады.
Дир-дир етип қос анары,
Жас баладай қууанышқа
Жазықсыз жан оранады:
Күн батарғы гүбелектей
Шыр гүбелек айналады.
Сесли дәбин қәпелимде
Тик көтеріп аппақ қолы

Айландырды төбесінде,
Қара көзи менен әсте,
Қарайды тил қатпай бирде.
Айтпақшы кулкиси менен:
„Шадлан муңлы қонағым деп
Әрман-ығбал, қайғы деген!“

Хаджи Абрек

Болар! Лаила, тоқтат енди.
Шадлықты умыт бир заман:
Қашанда бир ұақлары,
Сен сирә өлим хаккында
Ойладыңба? Айт маған.
Жок! Муздай гөр неме керек?
Мен таптым жерде жәннетти.

Хаджи Абрек

Бир саўал- сағынбадыңба,
Алыста өзиң туўылған,
Дағыстандай ел бетти?

Лаила

Неге? Маған жақсы, кеўилли,
Думанлы таўлар арасы.
Жүрек ушын ұатап жоқ,
Ол ушын гөззал хәмме жер,
Алланың жақты дүньясы!
Ол зорлықтан қорықпайды,—
Ушады қустай уядан.
Исенген, сүйген жерде тек—
Бахыт бар бизге, инан маған!

Хаджи Абрек

Муҳаббат!... Ал сен билесеңбе,
Исенгенинен де, сүйгениненде
Айрылған адам ушын
Екинши бир ҳэзликтиң,
Кереги не бул жерде?
Ол лэззет ышқыдан гөре
Күсер тек көз жасты, қанды.
Биреўлердиң бахты сөйсе,
Ондай адам қуўанады,
Онда қылмысқа қумартыў,—
Онда жанға бейиш, дозақ .
Ол нәрсе бирдей биз бенен:
Гә қуўантса гә бар азап...
Жок, өш алыўдың пайты ушын,
Ант етемен кең жәҳанды
Алмас едим анық шыным!

Лаила

Түсиң неге оңып кетти?

Хаджи Абрек

Тыңла.

Буннан бурын ағам бар еди:
Олда тәғдир солай жазып,—
Бей—Булат оғынан өлди.
Саўашсыз—жаўды билмеген,—
Ҷайўан усап даңксыз өлди.
Бирақ кекли өш алыўды
Өлеринде маған берди.
Өлтирген адамды таптым:

Тап-таяр тур қанжарымда.
Бирақ мен ойладым: „оны
Өлтирермен қас қакқанша!
Өш алыұ бола ма бул да?
Сонша жылғы азап, мунды
Ға демей өтейме сонда?
Жок!

Сүйгени барды оның да:
Сол сүйгенин тауып алып,
Өлтирсем өледі ол да!“
Өш алыұдың уақты келди!
Кеше ақ сениң бахтың сөнди.
Қара батып баратыр күн!...
Еситтим ағамның сестин.
Бүгин ең биринши рет
Көргенде сениң жүзинди,
Қайғы гамның отына
Түскендей жаным өртенди.
Бирақ ол сезим сап болды...
Я кудай! Бәржай етемен
Мәртлерше өз шәртимди!
Ағарып қардай таудағы,
Аяқтан кетип дәрманы
Алдына келип кулады:
Мийримсиз жанның алдында
Көз жасын төгип жылады.
„Қорқынышлы ғой нәзерин!
Қарама булай сен өзин!
Денеме уұдай жайылды,
Қудай-ай... сууық сөзлерин!
Яки сен ойнап турсаң ба?
Айт! Гүнасыз көз жастың
Саған ҳеш тәсири жоқ па?
Мийирим ет!... Айт елин де
Адамлар қалай жылайды?

Өлиўге маған дым ерте!...
Таслап кет жап-жас жанымды!
Куўаныш ол не, билдиң бе?
Жок, я мендей жасыңда
Сүйикли болып көрдиң бе?“
Хаджи де қәхәрин тигип
Турыпты үнсиз түнерип.
„Мийримсиз сениң көзиңде
Аяау жоқ! Я жас тамбаған!
Ах!... Қудай!... Ай!... Азмаз күті!
Тек бир саат... бир заман!...“

Хә демей қылыш жалт етти!
Геўдеден гелле жалп етти.
Ол геллен алды жерден
Қан-қан болған қолы менен
Хәм қылыштың жүзин сүртти
Қыздың жипек шашы менен.
Соң жансыз геллен алып
Тери тонын кийе салып,
Сыртқа шықты, минди атқа.
Көилгип үйренген ат та
Бир заттан үрккендей болып,
Омырауы терге толып:
Жаллары тик турып киснеп,—
Хәм полат суўлығын тислеп,
Дизгинди, сөзди тыңламай,
Оқтай ушты таўга қарай.
Геўгим түсти, болды да кеш,—
Қараңғы түн алыс емес!
Түнерип Кавказ үстинен
Булт киятыр өркеш-өркеш.
Ебетейсиз ойын баслап,
Қапырыққа түсе жазлап,
Тикенли путаны сыйпап,

Жапыраққа мэлдир шық таслап.
Сай ағып тұр ылай тартып:
Көк астынан көбик атып;
Көзи яңлы жансыз бастың,
Жылтырайды үңгирлери
Думан басқан тауы-тастың.
Тез шап жалғыз жолаушы!
Кийип ал кең тоңыңды,
Қағып жибер дизгиниңди,
Таула қайыс қамшыңды.
Қууғыншы жоқ, изиңде
Жоқ жыртқыш тау пири де,
Бирақ оқый алсаң намаз,
Ол да хәзир шеп болмас.
Шап атым! Неге алдыңа
Қарайсаң қорқып сонша ма?
Шықты суу ысқан тас бирде!...
Жылтыр жылан кеби гейде!...
Сауашта жалыңа сениң,
Сүрттим қылышымның қаның,
Қула дүзде кәуип дөңген,
Қутқардың талай өлимнен.
Елге жетип дем беремен,
Жууениңди руслардың
Гүмиси менен безеймен.
Отлайсаң отлақ далада
Өзгериппедиң бурында
Айт кымбатлы жолдасым?
Ақ көбик болдың тез неге?
Қоппығып қалдың сен неге?
Теректиң басын жайнаттып,
Шығады булттан ай хәзир,
Ауылым түнде уйықлаған.
Көринеди жер хәзир,
Жематлы шонаң отлары,

Алыстан жалт-жалт жалынлап,
Киснескенин жылқының,
Есitemиз биз жақынлап,—
Айғырлар қоршайды сени...
Егер көре қойса мени
Пысқырып үркіп дүрлигіп,
Барлығы кейін бәседі:
„Тәңирге жазған бизлерди
Алыстан олар сезеді!...“
Ойпат түн кушағында
Ауыл тыныш уйқыда
Қәбир естелигі яңлы,
Тек бір ғарры ояу жалғыз.
Қылт етпестен жолда шаңлы,
Сары таста отыр жалғыз.
Узақ жолға оның көзі
Тигиледи муңлы өзі.
„Мынау атлы ким? Тик таудан
Әсте түсіп киятырған,
Оның узын жал жолдасы
Шаршаған түсіңки басы.
Тонының астына тығып,
Киятыр бір нәрсе қысып,
Хәм көз нурындай сақлайды“
Сонда сол ғарры бийшара:
„Қызымнан бул қымбат баха
Сыйлық шығар деп ойлайды!“

Атлы тауға келди жақын
Қәпелимде иркти атын,
Оннан соң колы қалтырап,
Ашты ол қап-кара тонын,
Тоннан қанлы сыйлық әсте
Шөпликке домалап түсти.
Қараса Лаиланың басы

Ғарры сор көрди бұл исти!...
Ғайран, естен айрылып ол,
Қушақлады геллени сол!
Ол соңғы көрген жәбирин
Азапта өткен өмирин.
Айтқан яңлы болды сонда
Қызына жүрек дебдиұин.
Болар, журт бұл бийшараның
Езди ғой қайғы жүрегін!
Сабақтай қашан шириген,
Үзиліп кетти ол бірден,
Әжимлери қатып қалды
Өликтей түри қууарды.
Сөйтип жаны шықты бірден
Өмиринше сақлап келген
Ойын айта алмағаны
Билинеди келбетинен.

Үнсиз түри түнерди де,
Хаджи ғайран қалмады ҳеш:
Алды қылыш, минди атын,—
Шауып кетти таулыққа тез.

Жыл өтті. Меңиреу жырада
Еки өли жатты шаң басқан,
Жерледи таудын үстине,
Жолаушылар көрип адасқан.
Қаңға батқан екеуиде,
Өшпенлик бар жүзлеринде
Ол билинди карағанда
Еки достай қарағанға!
Ал шынында еки өшли
Қушақласып қысып күшли.
Жерде жатып қалған пүтин
Ол тек қыял шығар мүмкин,—

Бийшара жолаушыларға
Олардың түри өзгерип
Турғандай болып көринди
Бир-бирине тәп берип.
Кийгени гилең қасылдан
Бас кийим басын жасырған:
Бей—Булат екен биреуи.
Биреуин Ұғешким билмедн.

1833 – 1834.

Өзін туұралы	3
Өзін еккеп алмаға	4
Жеңімпаз халқым	5
Ленин ҳаққында қосық	6
Бахытлылармыз	8
Жақсы	9
Жыр арнасы	10
Ленин қайда	12
Мениң республикам	13
Тахна-таш	14
Тау гүллері	16
Тойға келдик	17
Мәңгі жас халық	19
Айымжанға	20
Бухара гүлі	21
Естен шықнас айдала	22
Емен	23
Рәшийда	25
Шотландия балықшысы	26
Қарақалпақ пахтасы	27
Дана Ленинге	28
Ұтан туұралы қосық	29
Мен сүйемен	31
Күн деп қарасын маған	33
Ерк кумар азаматқа	35
Биринші май күнги ой	36
Болсам	37
Адам аяғы	39
Гүллер	41
Досларымының арқасы	46

Сеннен узақта	47
Манлай тер	48
Күтер	49
Колларым	50
Хамид ағаға	51

Балтика бойларында

Таллин	52
Кеўил жарасығы сиз	53
Бир дәсте	54
Лыжалы қызға	55
Даугава	56
Жалын хәм батыр	56
Даугаваға	57
Ян Райнис естелігіне	58
Сынған карағайлар	59
Булак	61
Еки аяз	64
Жетим	73
Көк емен хәм Зоя хакқында баллада	76
Таң	81
Палўанбек (поэма)	83
Хаджи Абрек (Лермонтовтан)	141

На каракалпакском языке

Каипназаров Байнияз

РОДИНА МОЯ

(Стихи, баллады и поэм)

Издательство „Каракалпакия“

Нукус—1968

Редактор *Т. Кабулов*
Художник *Қ. Бердимуратов*
Худ редактор *К. Нажимов*
Техредактор *А. Турдымуратов*
Корректор *А. Ильсова*

Териуге берилген уақты 16/VIII-1968 ж. Басыўға
рухсат етилген уақты 30/X—1968 ж. РК 30799
Кағаз форматы 70x90 ¹/₃₂ Кағаздың № 2 Көлемі 5,0
баспа табақ 5,85 шәртлі баспа табақ 3,96 есап баспа табақ
Тиражы 1000 баҳасы 48 т.

„Қарақалпақстан“ баспағы. Нөкіс қаласы. К. Марке
көшесі 9.

ҚК АССР Министрлер Совети қасындағы баспа сөз
болыпша басқармасының „Ир-вданы“ 50 жыллығы
атындағы Нөкіс полиграфкомбинаты. Заказ № 15

Көз айырмай көзинен:
— Дедим мен де өзиндей.
Айнып кетпе изинен,
Турақлы бол сөзиндей.

— Қатиржәм бол әзийзим,
Жүрсем жердің жүзінде,
Шайылмайды лебизим,
Берген сертим — сөзимде.

Мен тураман деди ол,
Қуяш қанша жыл турса.
Құлпыраман деди ол,
Бағларда гүл құлпырса.

Буның бәри сен ушын,
Сен мен ушын емес пе?!
Сендей жигитлер ушын,
Қызлар жанын бермес пе?!

Тауып айтылған сөзлер,
Өзимизге жағып тур.
Қыйысар емес көзлер,
Әмиў изин бағып тур.

Өскен еркін далада,
Сүййдим гүлдей жүзинен.
Кеттим. Қалды жағада,
Қарай-қарай изимнен.

Хақ жол тилеп өзиме,
Жымынлаған жулдыздың.
Күн нур төккен жүзине,
Айдан арыў сол қыздың.

Көзге ысық түр-түси,
Шашы сүмбил зер еди.
Еркелетип үй-иши,
Оны Лала дер еди.

Жүрегимде сол Лала,
Кете бердим илгери.
Хош бол деди кең дала,
Хош бол деди гүллери.

Кыймыл кетип бараман,
Гүллерин кең даланың.
Ойлап кетип бараман,
Сэрүйсин сол жағаның.

Көз алдымда келбети,
Хош қылықлы гүл жүзи.
Ай әліптей қаўмети,
Тал шыбықтай дәл өзи.

Қыял тербер усындай,
Бийхуш болып елеске,
Шөлдің ушар қусындай,
Белестен соң белеске.

Түннен турып изиме,
Таң самалын ертсем де.
Зор берип мен өзиме,
Жолды сегбир етсем де.

Еле жолда жүриппен,
Жолы қандай житирим,
Бираз жерге келиппен,
Ийгермелеп үмитим.

Халқы аўыр жүк артса,
Көтергендей ийинлеп.
Мәнзил алыс, дуз тартса,
Азабы мол қыйын деп.

Жолдан қайтар жигит пе,
Даўам еттим жолымды,
Алдағы зор үмитке,
Соза түсип қолымды.

Ел көркіне қызығып,
Киятырман жер көріп,
Апаратыр ығызып,
Әрман жетеп, пәт берип.

Сапар шектим алысқа,
Жақсы нийет жол нусқап.

Хабар күтип жағыста,
Лала тур ма гүл усап.

Я кетти ме исине,
Етип журттың үрдисин.
Көрсетти ме кисиге,
Мийнетте ис үлғисин.

Кайтып жақын арада,
Көрермен бе түр-түсин,
Ушырасып жағада,
Тыңларман ба күлкисин.

Усы үмит кемесин,
Уллы әрман тәрбетип.
Қуштар кеуил дәмесин,
Ушқыр қыял өрлетип.

Жеткерер деп муратқа,
Қарақалпақ баласын.
Келдим Ленинградқа,
Көрдим Нева жағасын.

Асау емес Әмиўдей,
Әсте ғана ағады.
Салқын леби әнийдей,
Суу сылдыры жағады.

Майда толқын шыпылдап,
Урады тас ернекке,
Жұлдызлар да жымыңлап,
Қызығады көрмекке.

Мен де жүрмен Неваны,
Әмиўимдей жағалап.
Бул әжайып қаланы,
Емин-еркин аралап.

Жайларына қарайман,
Көз тартады шетинен.
Алға өрлеп бараман,
Тасқын турмыс пәтинен.

Көкте қуяш күлимлер,
Жүзиме нур шаштырып.
Жерде күлки гүїилдер,
Кеўнлимди тастырып.

Қайтып кетер емеспен,
Жәннеттей боз ордамнан.
Күн-түн салқын леп ескен,
Теңизинен, орманнан.

Еркелейди самалы,
Шашларымнан сыйпалап.
Арыў қыздай жамалы,
Ай қарайды сығалап.

Әл аспаннан төменге,
Үңиледи ол неге?
Я еңкейип биреуге,
Айтажақ па бир нәрсе?

Я жайыўға жақанға,
Жер сүўретин сыза ма?
Я жердеги адамға,
Айдың көзи қыза ма?

Үңилгени-үңилген,
Усы бизлер тәрепке,
Я ол жекке бүлинген.
Жерсиз күни қареп пе?

Ай ақырын дөңселер,
Көлбеп шарқы пәлекке.
Бул қалаға нур төгер,
Түсип үлкен хәлекке.

Көксинде күн шуғласы,
Өзи бахыт бесиги,
Қалалардың ағласы,
Досқа ашық есиги.

Оқтай дүзиў көшеси,
Күндизгидей ақ түни.
Қызық толы кешеси,
Зейин ашар бағ гүли.

Гөззал Нева жағасын,
Сайранладым алансыз.
Уллы Ленин қаласын,
Араладым әрмансыз.

Сонда да мен сағындым,
Шөл сарғайтқан даланы.
Өскен жерге табындым,
Өсирген сол Лаланы.

Көзиме елес келип,
Лала жасар ойымда,
Қарап тұрғандай күлип,
Әмиў дәрья бойында.

Әрман гүли алыста,
Мен қанатлы құс болсам,
Ушсам таныс жағыста,
Лала турса, дус болсам.

Мине келдим айланып,
Көрисейик кел десем.
Қыз болыпсаң таўланып,
Саў жүрсең бе сен десем.

Мөлдируген көзинен,
Жүрегиме от атса.
Сыр аңлатып изинен,
Жилўа етип тил қатса.

Қулақ түрсем сөзине,
Бәрін уғып алғанша,
Қарасам гүл жүзине,
Әбден мийрим қанғанша.

Деп жүргенде бир күни,
Хат келди сол Лаладан.
Қыялыма таң гүли,
Ашылғандай жаңадан.

Жайнап кетти көз алдым.
Гүл ишинде отырман.
Конвертти тез алдым,
Мине ашып оқыйман:

— „Жүрек жазган дуўайы,—
Сәлем деп бил хатымды.
Умытпағыл удайы,
Ұдлап жүргил атымды.

Ара алыс, жол узақ,
Ең жақыны кеўлимиз.
Тек кетпегей көп узап,
Бирге жүрер күнимиз.

Ұақыт ислер өз исин,
Өз занына бағынып,
Келмес гүдер үзгиси,
Ықлас артар сағынып.

Күнлер өтер, ай өтер,
Ара кем-кем алыслар.
Жыл дегенлер жай өтер,
Алда талай алыс бар.

Хабарсыз да кетермиз.
Келисип я барыспай.
Күте-күте жүрермиз,
Гейде хат та алыспай.

Үмит үзбей сонда биз,
Барлығына көнермиз.
Жаслыққа сын жолда биз,
Тосқынлықты жеңермиз.

Бизлер буган исенип,
Үйренгенбиз жас гезден.
Жүзлер-жүзге дус келип,
Ұәзиринше тез-тезден.

Көриспеўдин сарғайтып,
Сағындырар салты бар.
Дийдарына қумартып,
Кеўлим саған талпынар.

Сенде, менде бир күнде,
Дүньяға бир келипбиз,
Билим қуўып бұл күнде,
Ұәр қалада жүрипбиз.

Сен Неваның бойында
Ал мен гөззал Ташкентте.
Ақылымда, ойымда,
Тек сен барсаң әлбетте.

Қойыппан бир өзиңе,
Ышқы арнап, гүл гизнеп,
Куштар болсаң өзиме,
Тауып аларсаң излеп.

Ансап әрман етермен,
Жүриўди кең далада.
Бурын қайтсам күтермен,
Сени таныс жағада!⁴

Дәл усы жерде питти,
Қыз жоллаған сәлем хат.
Мени шадыман етти,
Ұақ сөз, таза муҳаббат.

Хат мәнисин негизги,
Жүрекке түйип алдым.
Шыдамлықты изги,
Үстиме үйип алдым.

Сөйтип изин бақтым да,
Қыз атына хат салдым.
Каникуллер ўақтында,
Аўылға қайтпай қалдым.

Оқый бердим алаңсыз,
Студентпен ақыры.
Тағдирлерге қараң сиз,
Жетпес адам ақылы.

Жыллар өтти бир талай,
Иркилди хат келиўи.
Ұайран болдым, бул қалай,
Өзгерди ме кеўили?

Я кетти ме ғоддаслап,
Я ўәдесин шайды ма?
Арамызға от таслап,
Я бир нәмәрт сайды ма?

Үзип гүдер үмитти,
Я қыз сөзге ерди ме?
Сүйип бөтен жигитти,
Меннен жақсы көрди ме?

Я айнымай сөзинен,
Ол сарғайып күте ме?
Бурынғыдай көзинен,
Жилұа иһам өте ме?

Исенип сөз берискен,
Әрманына жете ме?
Гейде жаслар сүйискен,
Айра түсіп кете ме?

Неге бөлек жүремен,
Кеуилимди жәм қылмай,
Себеби мен сүйемен,
Сөзде турып табжылмай.

Ол да мендей билемен,
Турады өз сөзинде,
Күтиуине сенемен,
Күлки ойнап жүзинде.

Қадирине жетейин,
Бақасы жоқ сөзиниң.
Садағасы кетейин,
Меһир толы көзиниң.

Санама нур толтырып,
Оқыуым да таўсылды.
Қайттым ізде қалдырып,
Студентлик мәусимди.

Сағынып кең даланы,
Аралаўға айланып,
Жастан таныс жағаны,
Кыятырсам ойланып.

Турып алды кес-кеслеп,
Көз алдымда Лала қыз.
Бул жерде жүр не ислеп,
Көзи жанған шала қыз.

Мени кўтип жүрген бе,
Кең далада, кең жерде.
Көрисийге келген бе,
Қос жүрекке тең жерде?

Деп қарайман тесилип,
Қыз күлгендей болады.
Дала жатыр көсип, —
Сыр бүккендей болады.

Келдим таныс жағага,
Сән берген жас-күниме.
Гезлеседим жағада,
Лала сынлы гүлиме.

Я Ташкенттен бул жаққа,
Қайтпаған ба ол еле?
Оны баслап гүл бағқа
Тартпаған ба жол еле?

Мен келдим, ол келмесе,
Енди қайдан излеймен.
Келгенимди билмесе? —
Мүмкин. Гүдер үзбеймен.

Ол да гүдер үзбейди,
Билемен қыз тәбизин.
Гезлесиўди гөзлейди,
Бузбайды ҳақ лебизин.

Усы үмит күш берип,
Күте бердим Лаланы.
Қала ма деп дус келип,
Гезе бердим жағаны.

Мине бизлер түнлерде,
Келип отырған жерлер.
Гүўамыз дер гүлдер де,
Самал шақасын тербер.

Ана тастың үстінде,
Турдық қарап ағысқа.

Сол ядыма түсти де,
Келгиш болдым жағысқа.

Оқыўға да узатқан,
Усы жаға, усы жер.
Күтемен деп қыз айтқан,
Көзлериме ысық жер.

Жыллар өтті, жоқ дәрек,
Сарқылып питти төзим.
Сабыр қыл деди жүрек,
Тағыда күттим изин.

Хабарсыз кетти сөйтип,
Белгисиз жүрген жери.
Еллер арасын тинтип,
Излеймен соннан бери.

Гүл көринсе көзиме,
Лала ма деп қарайман.
Көз қыйығын өзиме,
Сала ма деп қарайман.

1974-жыл.

ПАЛҰАНБЕК

(Қайта исленген варианты)

Иним Палұанға арнайман (автор)

КИРИСПЕ

Дос ақылын тыңласам,
Өз сөзимди гизнеп мен.
Тил байлығын жыйнасам,
Сөз ҳасылын излеп мен.

Ойланып жақан гезсем,
Қыялым етер пәруаз,
Йошланып маржан дизсем,
Қалемнен шығар қауаз.

Ҷаўазға қыз-жигиттин,
Қосылар ерлик иси.
Саўашта батыр, мәрттин,
Даң көтерген жениси.

Қаҳарманлық даңқынын,
Ийесиниң ерлиги.
Уллы совет халқының,
Ҷеш бузылмас бирлиги.

ЖАЙЛАҰДА

Көкмақпалдай көк гия,
Қаратаўдың баўрында,
Суўы көзге тотия.
Өстим дәрья қайрында.

Меҳрибан әзиз анам,
Жағаласам Әмиўди,
Нанын жеп өскен далам,
Араласам жеримди.

Танымадым даланы,
Өзгерилип кетипти.
Мийнет қыр, ой-саланы,
Бағ гүлистан етипти.

Меңиреў саҳралар бурын,
Бүгин көрсем гүл-лала,
Тартты көзимниң нурын,
Жасыл мақбалдай дала.

Күн сайын өрлеп өсип,
Аспан менен таласқан,
Жылда мийўалап писип,
Жерлериме жарасқан.

Бағлар зейнимди ашты,
Турдым гүллерге қарап.
Жупар ийисин шашты,
Жуттым ишкендей шарап.

Көзге ысық баў-бақша,
Самал менен шайқалып.
Көрсең көрки тамаша,
Егинлер тур ырғалып.

Көз тартады қулпырып,
Пахта менен жоңышқа.
Келдим кеўлим йош урып,
Жазғы жайлаў-қонысқа.

Кең көлемли жерлери,
Уқсасы жоқ жаҳанда.
Қалың колхоз еллери,
Жайлы жаңа меканда.

Қатар-қатар аппақ үй,
Алды хәўиз, терекли,
Сүйсең жаңа елди сүй,
Елди сүйиў керекли.

Халық турмысы абадан
Еңбек етип байыған,
Хожалығын жаңадан,
Дүзеп бахыт дарыған.

Елдің, ердің көрки мал,
Жайлаўда жүр түйелер,
Атаўларда жипек жал,
Ұасыл ат, туў бийелер.

Шаўып ойнар қулынлар,
Қундыз киби жылгылдап,
Жүрип отлар сыйырлар,
Туяқлары сылтылдап.

Өрислерде жайылар,
Қой, ешкілер шубырып.
Кеште елге қайырар,
Қойшы бала жуўырып.

Аналарын көргенше,
Ийискелеп табысып,
Тыныш таппай емгенше,
Ылақ, қозы шабысып.

Жүргенинде маңырап,
Услап алар туўеллеп.
Кетпесин жамырап,
Байлап қояр гүўенлеп.

Кеште мысал қалалық
Келдим аўыл ишине
Аўылда көп жаңалық,
Нурлы колхоз кешине.

Сеўип жақты сәўлесин,
Жанды Ильич шырағы.
Қорып колхоз фермасын,
Гүзетши тур қырағы.

АТЫЗДА

Гүл жайнаған шырайы,
Хош хұрейли жазғы ўақ.
Ыссы ҳаўа райы,
Күйдиреди күншуўақ.

Талма қуяш, тал түсте,
Төгип маңлай терини.
Бир ғош жигит жүр исте,
Отап пахта жерини.

Буўдай ирең ақ жүзи,
Қараўытқан күн алып,
Ис палўаны ер өзи,
Жәўлан урған күш салып.

Жипек көйлек үстинде,
Жуп-жумыры ақ билек,
Темир тулпар дөстинде,
Еткен иси бир бөлек ...

Көзге түсип турыпты,
Көпшиликти айырып,
Белин беккем буўыпты,
Етек-жеңин қайырып.

Ықлас етип ислеп ис,
Кенелдирип жүрген бул,
Зор денели, алып күш,
Колхоз исин сүйген ул.

Бул жигиттиң лақабын,
Дейди ерлер Палұанбек,
Қосып лақап-атағын,
Дер жеңгейлер Күшлибек.

Палұан десе өзиниң, —
Палұанлардай күши бар.
Күшли десе өзиниң,
Таң қалғандай иси бар.

Сулыұ сымбат, бийик бой,
Қарыұ-ғайрат, күшине,
Терең ақыл, жүйрик ой,
Ылайықлы исине.

Исендирип сөйлейди,
Ўдесине опалы.
Кеўилленип ислейди,
Еткен иси сапалы.

Сол ушын хәмме ўақыт,
Мийнеглери баҳалы,
Ислеп тапты зор бахыт,
Емес кеўли қапалы.

Кеўилин хошлап шад еткен,
Ҳасыл пахта егиси,
Пахта өсип ержеткен,
Бар ма зәрре кемиси.

Халыққа қуўат, берекет,
Мийнегиниң жемиси.
Етги жақсы ҳәрекет,
Ҳәз береди жеңиси.

Жеңисине, даңқына,
Ел қарар нәше етип.

Ұатанына, халқына,
Ис ислеп пеше етип.

Жүрген атыз ишинде,
Ерлер бар истен қайтпас,
Хәр ким пайлы исинде,
Қыз-жигитлер аралас.

Көп ишинде бир қыз бар,
Ай жүзли, қасы қалем,
Палұан қызға интизар,
Аты арыў Айсәнем.

Айсәнем де ықласлы,
Палұанбекти сүйеди,
Сүйсе де сумбил шашлы,
Сыр билдирмей жүр еди.

Ашылысып сөйлеспей,
Ишки сырды ким билмек,
Ұақыт таўып гезлеспей,
Жүрген еди Палұанбек.

Өзин ерге теңгерип,
Аты шыққан ис пенен.
Барлық исти мөргерип,
Жаслық жигер-күш пенен.

Сәнем шелдің басына,
Шықты хәммеден бурын,
Палұанбек қыз қасына,
Отырды да ақырын.

Күлимлеген көз бенен,
Ашықлығын аңлатып.
Сулыұ-сулыұ сөз бенен,
Кеўлин бурып тыңлатып.

—Сүйдим, сүйемен сени,
Деди әпиў етиңиз.
—Егер сүйсеңиз мени,
Асықпаңыз, күтиңиз...

Сүйгешине сөз берип,
Мың бир түрлі наз етип,
Ашықлық гүлин терип,
Жигит кеўлин жаз етип.

Ушып турып иркілмей,
Ислей берди жумысын,
Ҳеш биреўге билдирмей,
Жаслық сыры—бупысын.

БАҒ ИШИНДЕ

Күн еңкейип қыялап,
Көлеңкелер узайып,
Көк жийектен сығалап,
Қарап шоқтай қызарып.

Күн де батты, кеш болды,
Ерлер истен қайттылар.
Шаңғытып сүриў жолды,
Мал үйге жөн тарттылар.

Үйлериниң тусында,
Қой ешкілер айрылып,
Қалып атыр усында,
Сыйырлар да қайрылып.

Айсәнем айдап келип,
Сыйырларын қамады,
Кемпир ыдыс әкелип,
Гүрпилдетип саўады.

Ағыл-тегил сүт алып,
Суўсыз етип писирип.
Еки қоллап күш салып.
Зордан-зорға түсирип.

Кемпир сүтгиң қаймағын,
Айсәнемге береді.
Тапқан тәўир тамағын,
Жесе жақсы көреді.

Сүтке туурап салды да,
Ақ бийдайдың пәтирин,
Сәнем ишип алды да,
Келисгирип әтирин.

Қайта жазып бурымын,
Басын жууып, шаш тарап,
Таллап өрип тулымын,
Айнасына хәм қарап.

Қыдырайын апа деп,
Кийип хасыл липасын.
Турса, болма қапа деп,
Кемпир жықпай ықласын.

Жууап берди Сәнемге,
Сәнем шықты үйинен.
Жақты түсип әлемге,
Нур сәулели жүзинен.

Кыятырып бир өзи,
Ойлар ойы жолдағы,
Ядта „күтиңиз“ сөзи,
Дәсте ғүлин қолдағы.

Бериу ушын ярына,
Түн ишин тинтип көзи,
Кирди колхоз бағына,
Айдай жарқырап жүзи.

Түни—күндиз жаңа түр,
Электрик жулдыздай.
Сайран етип қызлар жүр,
Қасы қара қундыздай.

Елпил қаққан самалы,
Жанға жайлы жаз уақты.
Сулыу қыздай жамалы,
Аспан ашық, ай жақты.

Кеуилли жаз кешинде,
Күткенине гезлесип.
Қыз, жигит бағ ишинде,
Отыр еркін сөйлесип.

Палұан екен бирейи,
Таный кетгим жазбастан.
Сәнем мәннен екеүйи,
Әңғимесин бузбастан.

Сөзин даўам етеди,
Жерде турып анадай,
Жаслыққа не жетеди,
Жарасықлы мынадай.

—Есинде ме Сәнемжан,
Күлимсиреп көзиңиз,
Жилўа етип жүз әлўан,
Күтин деген сөзиңиз.

Соннан бери өзинди,
Жүрегимде яд етип,
Сол бир айтқан сөзинди,
Кеўлимде мен хағ етип.

Кейнин күтип мен жүрдим,
Хәм исенип сөзиңе.
Айтай жүзинди көрдим,
Ушырасып өзиңе.

Бүгин бағда оңаша,
Отырыппыз сөйлесип,
Жаслық қапдай тамаша,
Жүрсек кеуил үйлесип.

Ойнап өскен ўатанда,
Ерлик етсек елге биз.
Күннен нурлы заманда,
Өмир сүрсек бирге биз.

Қалай болар қарындас,
Деп қарады жүзине.
Кеўилленип қалем қас,
Жуўап берди сөзине:

—Олай болмас демеспен,
Дурыс айтқан сөзиңиз,
Мен де қарсы емеспен.
Билесіз ғой өзиңиз.

Дәслеп көрген ұағымнан,
Сизге бердим кеулимди.
Терген жаслық бағымнан,
Қабыл етиң гүлимди.

Деп қыз гүлин қолдағы,
Сүйгенине усынып,
Көп сөзлерин ойдағы,
Айта алмай қысынып.

Турса, қыз иба етип,
Қолын қысып гүл менен.
Ахырын турған күтип,
Жигит шийрин тил менен:

—Гүлинди хәм өзинди,
Жандай қабыл етейин.
Ядта тутып сөзинди,
Мен кеулице жетейин.

Деп сулыұдың көзинен,
Көзин алмай қарасып,
Сүйип алды жүзинен,
Жаслықлары жарасып.

Булт артынан көринип,
Баратырса ай жүзип,
Сүмбил шашы өрилип,
Қыз қарайды көз сүзип ...

ҚЫЗҒЫНЛЫ ИСТЕ

Тып-тыныш бул түн иши,
Колхоз бағы қалғып тур.
Бағда гүлдің ийиси,
Жылжып келип аңқып тур.

Желпип ескен жел менен,
Шайқалады жас гүллер,
Шешек атқан гүл менен,
Ашылады кеуиллер.

Тәни балқып жас гүлдей,
Уйықлар еркін халық қызы,
Нур сәулели ай күндей,
Тууды таңның жулдызы.

Таңнан белги көринип,
Жулдыз батып тарады.
Түш пердеси түрилип,
Таң атыуға қарады.

Жаздың қысқа таңының,
Қандай татлы уйқысы,
Мийнет сүйген жанының,
Келер ерте турғысы.

Ауыллар тур оранып,
Гүлге кеулин хош етип,
Қара шашы доланып,
Уйықлап жатқан хәз етип.

Айсәнемнің жүзине,
Таңғы самал урады.
Үйреншикли өзине,
Уйқысынан турады.

Кийинбеге еринип,
Көзі қыймай уйқысын,
Кеули иске берилип,
Ойлап атыз жұмысын,

Отырғанда елеслеп,
Кетти пахта көзине,
Еккен жери тегислей,
Ериксіз тартты өзине.

Ушып турды жайынан,
Кийинди қыз жууынды,
Ишти тайын чайынан,
Белин беккем бууынды.

Күндегиден кеуилли,
Кеули болып наў бәхәр,
Айсәнем қыз жеңисли,
Иске шықты таң сәхәр

Таңның ерке самалы,
Желбиретип қыз шашын.
Колхоздың иур жамалы.
Иске берип ықласын.

Самал менен жарысып,
Жетип келди атызға.
Қызды қарсы алысып,
Пахталар тур атызда.

Жас пахталар ийилип,
Берди кызға сәлемди.
Күн де шықты керилип,
Жарқыратып әлемди.

Сол ұақлары ерлерди,
Баслап келди Палұанбек,
Салып ғайрат жигерди,
Ис қызғынлы исленбек.

Қуұанышлы өзлери,
Дослар жүзи жайнасып,
Күлимсиреп көзлери,
Сәлемлесті шағласып.

Түни менен тыныққан,
Тын күш иске киристи,
Мийнет пенен шыныққан,
Қол жұмысқа тийисти.

Хәмме қосып күшлерин,
Ғалаба ис баслады.
Қыйын-қыйын ислерин,
Жеңиллетип таслады.

Айрықша көп ишинде,
Көзге түсер Палұанбек,
Танылған өз исинде,
Палұанға ким тең келмек.

Қадирлеп халық құрметин,
Иске жәўлан урыпты.
Ердің еткен хызметин,
Күн құтлықлап турыпты.

Көгерилди күн қызып,
Септи алтын қуяшын,
Күн нурына қол созып,
Жайды пахта қулашын.

Көриниси көк теңиз,
Қулпы дөнди әтирап.
Өсти пахта теп-тегис,
Көринеди жаўдырап.

Гүлдей болып жайнаған,
Пахта кәни кең дала.
Шетте турып қараған,
Көз жегпейди айнала.

Халық ырысы жеримде,
Тахта-тахта егислик.
Улан ғайтах елимде,
Жақан яңлы кеңислик.

Абад етги ұатаным,
Халыққа пахта, дән берип,
Кең жайлаўым—мәканым,
Тур жақанға сән берип.

Сулыў елде—сулыў жер,
Жарасығы жас күшлер,
Бир адамдай гүллән ер,
Ұатан ушын ис ислер.

Усы ұатан уллары,
Жас жигит қыз бир топар.
Истен қайтпас қоллары,
Десә таяр, таў қопар.

Маңлайдан тер төккенде,
Нәтийжели исин көр.
Елге хызмет еткенде,
Қудиретли күшин көр.

Жигитлер бар алысса,
Таў да болса жыққандай.

Қызлар бар ким жарысса,
Исте озып шыққандай.

Бирақ хәмме тең емес,
Табылады ис жақпас.
Күши журттан кем емес,
Исле десе қошжақбас.

Нәтийже жоқ исинде,
Тер төгийди тилемес.
Журттың қара изинде,
Киятырған Елемес.

—Қашан алға түседі,
Истиң пәтин күшейтип,
Деп жұрт мазақ етеді,
Елемести көрсетип.

—Барлық күшин ағытып,
Ислейди деп илисип,
Ермек етти қағытып,
Қыз-жигитлер күлисип.

—Иске кеўил бөлмейди,
Күним өтсе болар деп,
Ислегиси келмейди.
План өзи ақ толар деп.

—Жас жигерин тастырмай,
Жаны шыдап қайтип жүр?
—Исти алға бастырмай,
Кейин қарап тартып жүр.

—Ким жақсылап ислесе,
Хұрметлеймиз ғалаба,
—Ким мийнетти сүймесе,
Турма деймиз арада!

Десип жаслар ислерин,
Ислей берди өндирип,
Салды ғайрат-күшлерин,
Ис үстине дөндирип ...

Ислегенде маңнайдан,
Буршақ-буршақ тер шықты,
Ҥақ кеўилли жаслардан,
Ис палуаны ер шықты.

Ердиң бири Елемес,
Ол берилген мийнетке,
Қатарынан кем емес,
Көзге түсти мийнетте.

Ерлер елге ис етти,
Қолдан бермей намысты,
Ис үстинде күшейтти,
Социалистлик жарысты.

Ҥәмме күшин салды да,
Өнди жумыс, қызды ис,
Күн тикленип алды да,
Болды әйне шаңқай түс.

Нурлы қуяш түстеги,
Кем-кем ысып барады,
Барлық адам истеги,
Дем алыўға тарады.

Тараса да тум-тусқа,
Пытырасып кетпеди,
Узап кетип жумысқа,
Үзилспе етпеди.

ДЕМ АЛЫСТА

Көк мақпалдай жап-жасыл,
Пахтаның бир қапталы,
Бағлық еди әлҳасыл,
Пискен ерик, шапталы.

Ыссылатып кисини,
Күнде қызып баратыр.
Питкерип өз исини,
Ерлер истен киятыр.

Бағдың салқын саясы,
Қарсы алды ерлерди,
Хош ийисли гиясы,
Желпигендей терлерди.

Кирсе адам шыққысыз,
Мынаў бағдың ишинен.
Ислесе ис тынғысыз,
Кешиккен жоқ исинен.

Еле күн тап шаңқай түс,
Жумыс ўағы ертерек.
Тынықсын ер, тынсын күш,
Демин алсын көбирек.

Радио сөйлеп тур,
Күнде колхоз бағында,
Қызлар ойнап билеп жүр.
Дем алыстың ўағында,

Қуўат берип туўған жер,
Күши тасып өрледі,
Мийнет сүйген Палўан ер,
Көпке қарап сөйледі:

—Әйне тóлған күшине,
Нық буўылған беллери,
Берилген халық исине,
Колхоздың мәрт ерлери.

Бирликте қол ұсласып,
Күшке-күшлер қостық биз,
Жеңислерде дусласып,
Исте қайнап йоштық биз.

Мийнет—хұрмет биз ушын,
Ўатан берди пәрманды.
Ең сапалы ис ушын,
Гүрес, жумса дәрманды.

Иске ғайрат-күш салсаң,
Ердин қолын тийдирип,

Алтын гәўҳарын алсаң,
Жердиң баўырын ийдирип.

Бағындырсаң күшиңе,
Өним берсе пахталар,
Кеўли толып исиңе,
Халық сүйсинип мақтанар.

Иси алға басады,
Ғайраты бар кисиниң,
Табыслары тасады,
Ләззети бар исиниң.

Қолға алған исиңниң,
Көрсет көпке ләззетин,
Кемиси жоқ күшиңниң,
Бежер халықтың хызметин.

Халық перзенти мәрт әўлад,
Жигерли ер жаслармыз,
Бизлерде бар күш, ғайрат,
Жеделли ис баслаймыз.

Тилек қустай талпын да,
Көрсет жаслық күшинди,
Халқымыздың алдында,
Мақтаныш ет исинди.

Жигит болсаң ҳүрмет ет,
Сыйла да, сүй халқыңды,
Жан аяма хызмет ет:
Халық көтерсин даңқыңды.

Мийнет болса қай жерде,
Сол жерде бар рәхәт,
Бирлик болса қай жерде,
Сол жерде бар берекет.

Бирлиги нық ўатанда,
Мийнет сүйген азамат.
Өстик нурлы заманда,
Күшимиз бар кәрамаг.

Бул кәрамат күшлерди,
Халық ушын сарп етемиз,
Ислеп уллы ислерди,
Жеңислерге жетемиз.

Дегенинде көпшилик,
—Көптен қоян қутылмас,
Бизде аўыз биршилик,
Хеш ўақытта бузылмас.

Хәмме бир үй ишинде,
Бир анадан туўғанбыз.
Жеңис ердиң күшинде,
Белди беккем буўғанбыз.

Бизлер ермиз демеспиз,
Жеңисли ис етпесек,
Ўатан улы емеспиз,
Халық кеўлине жетпесек.

Деп орнынан турдылар,
Хәмме қызыў ислерге,
Тың қадемин урдылар,
Күшлер қосып күшлерге.

Даңқлы мийнет палўаны,
Аты мәлим әлемге,
Уллы истиң жәўланы;
Гөззал қасы қалемге:

—Сәнем деди Палўан ер, —
Аз-маз сабыр етиңиз, —
Мүмкин болса сиз егер,
Бери келип кетиңиз.

Айтылажақ өзиңе,
Бир сөзим бар тыңлап көр,
Қайыл болсаң сөзиме,
Көп күттirme, жуўап бер.

Ендирип жан димарын,
Ушырасып турамыз,

Басып кеўил қумарын,
Қашан турмыс қурамыз?

—Ол жақларын өзин бил,
Мен де жан жоқ аярлық,
—Олай болса шийрин тил,
Көр де тойға таярлық.

—Жаңа турмыс тойына,
Таярлансаң болады,
—Әмиўдәрья бойына,
Тойлаўшылар толады.

Еки жастың хош ўақты,
Ўәдени бир түйисип,
Гүға етип гүл бақты,
Айнымасқа сүйисип.

Ерлик иске бет алып,
Бирге жүрип кеттилер,
Ислеп атқан күш салып,
Көпке барып жеттилер ...

ТОЙДЫҢ ТАЯРЛЫҒЫ

Той мәўлети алты күн,
Таярлықта еки жақ,
Кеўил ынтық күни-түн,
Дер тезирек қосылсақ.

Истиң сауа ўағында,
Кең даланы аралап,
Жүрсем колхоз бағында,
Әмиў бойын жағалап.

Нуў қарағай қамыслы,
Жарда турсам көз таслап.
Ийрим тартқан ағыслы,
Дәрья толқыр ҳалласлап.

Жутсаң ашар зейниңди,
Салқын таза ҳаўасы.
Қандырады мийриңди,
Суўы жүрек даўасы.

Ацқам кепкен шөлимди,
Бастым суўын иштим де.
Шадлық кернеп кеўлимди,
Кеттим жолға түстим де.

Қатар колхоз, қалың ел,
Қутлы қоныс жағасы,
Шайқалады соқса жел,
Мийўалы бағ ағашы.

Жолларыма шашылып,
Гүлдер мени орайды,
Күндей заўқы ашылып,
Қыздай күлип қарайды.

Қуўанышлы жолымда,
Гүлдей жайнап күлемен,
Бир дәсте гүл қолымда,
Шағлап жүрип келемен.

Мине, усы жүристе,
Гүл турмысқа сүйине, —
Келип жеттим тал түсте.
Палўанбектиң үйине.

Өзи халықтың искери,
Үйи бағдың астында.
Сәлем берип ишкери,
Кирдим есик аштым да.

Ҳешнәрсе жоқ кеўлимде,
Кирип келдим мен бирден,
Басқа жан жоқ үйінде,
Ғарры менен кемпирден.

Қолыңды бер ата деп
Алдым сыйлап қолынан,
Сорар кимсең балам деп,
Услап турып қолымнан.

Ата мен ғой, Ниязбан.
— Ҳа— Ҳа еле сенбедин?
Қайда кеттиң бираздан,
Бери үйге келмедин.

Жоқары шық, хош келдің,
Деп төринен бірди жай,
Қумартқаны кеуілдің,
Келди сүтли қара чай.

Отыра бер Ниязжан,
Чай-пай ишип нан-пан жеп,
Көп кешик пей Палұанжан,
Хәзир өзи қалар кеп.

Деп тауыспай ол сөзин,
Кирип келди Палұан ер.
—Кимди көрип тур көзим,
Деди маған қолды бер.

Достым жақсы келипсең,
Бүгін үйде қонып кет,
Қане, қайдан жүріпсең,
Той ишинде болып кет.

Ертең кеште Сәнемди,
Үйге алып келемен,
Таң қалдырып әлемди,
Бир уллы той беремен.

Сонда ғызмет етесең,
Барлық исти басқарып,
Тойды сауып кетесең,
Өз қолыңнан атқарып.

Қане, қарап турмастан,
Кирисейик жұмысқа,
Тамыр-тууған қалмастан,
Хабар жетсин тум-тусқа.

Таярлықта жоқ кемис
Кем-кетиги жетилди,
Қалдырмастан теп-тегис,
Елге хабар етилди.

Еситкенлер урда-тут,
Келер шадлық тойына!
Толып кетер келип журт,
Әмиўдәрья бойына ...

Үйлер жазғы жайлауда,
Қызлар шығар сайланып,
Арғымақлар байлауда,
Тур қазығын айланып.

Ықлас етип, құмартып,
Бир жас жигит қарап тур,
Денесінде күш артып,
Ат кекилин тарап тур.

Күндегидей кеш болып,
Геўгим түсип күн багғы,
Қонақ асын жеп болып,
Үйге тарап ел жатты.

ШАҚЫРЫҰ ХАТ

Түннің иши тым-тырыс,
Жақыплады таң алды.
Жақтыланып күн шығыс
Күн шығыўға аз қалды.

Палўанбек хәм әкеси,
Баслық, Нияз сөйлесип,
Кеңес тойда хәммеси,
Отыр еди кеңесип:

—Москвадан тыңла— деп,
Радио сөйледи,
Азаматлар аңла—деп,
Халыққа қарап бүй деди;

Урылардай умтылып,
Гүлли ұатан жерине,
Душпан тийди қутырып,
Тыныш Совет елине.

Деген ўақта кек қайнап,
Кетти дене түршигип,
Минди ерлер ат сайлап,
Жаўға қарсы өшигип.

—Ермен, өстим, жасымнан,
Жигер питти бойыма,

Жаўыз дүшпан-қасымнан,
Мәлел жетти тойыма.

Бир қыял бар кеўлимде,
Тойды хәзир қояйын,
Таярланып өзим де,
Буйрық күтип турайын.

Шақырса халық, ұатаным,
Арғымаққа минейин,
Жарқылдасын құралым,
Жаўға шеттен тийейин.

Деп ашыўлы азамат,
Тартып хасыл затына,
Бағып қойған қаназат,
Қарап қойды атына.

Кеўлин алып улының,
Алдарқатып кемпир, шал
Жигербентим қулыным,
Деди сөзге қулақ сал:

— Балам қызды алып кел,
Қызған тойды суўытпа,
Оннан кейин буўып бел,
Бар, елге жаў жуўытпа.

— Деп турғанда бир кисн,
Қамшы басып атына,
Келди қатты жүриси,
Қарап жазыў хатына.

Мынаў хатты алыўдан,
Тез қалаға жетесиз,
Иркилмейсиз барыўдан,
Ел қорғаўға кетесиз.

Деп Палўанның өзине,
Берип шақырыў хатын,
Қайтып кетти изине,
Тез-тез қамшылап атын.

—Мине, мени туўған ел,
Шақырыпты гүреске,
Ұатан ушын буўдым бел,
Кирисемен бул иске.

Жона басып терликке,
Ерди шаққан салды да,
Исенип мәрт ерликке,
Атқа минип алды да.

—Атам, анам, халайық,
Хош бол, жүрип кетемен.
Жеңис ерге ылайық,
Жаўды жеңип келемен.

Деген ўақта Палўан ер,
Жолың болсын деди халық,
Жаўды етип қара жер,
Ерлер менен көтер даңқ.

Ақ жол тилеп ерлерге,
Елдер қалды хошласып,
Жүрип кетти ерлер де,
Бирликте қол ушласып.

Жол жөнекей шабысып,
Мәртлер кеўли тасады,
Табан жолға тарысып,
Атлар алып қашады.

Палўанбектин тулпары,
Көп араны ашады,
Үсінде халық суңқары,
Шүў деп қамшы басады.

Себеби, ол ярына,
Ушырасып кетпекши,
Күткен ахыў-зарына,
Беккем ўәде етпекши.

ХОШЛАСЫҰ

Әйне түсте исинен,
Келди Сәнем үйине,
Ойлар ярын ишинен,
Шадлық енип жүзине.

Еске түсип ер иси,
Ерк бермеді өзине,
Ұәделескен бағ иши,
Елеследі көзине ...

Той мәўлеті алты күн,
Соннан бери күтиўде,
Кеўил ынтық күни-түн,
Ярды инкар етиўде.

Ярдан болып тәмели,
Еткен шыдамлы төзим,
Ярға берген ұәдени,
Еске түсирип сөзин.

—Бүгин кеште күн бата,
Узатылып кетемен,
Ертең ерте таң ата,
Тойда хызмет етемен.

Сол бир саат тез жетип,
Келе қойса Палўаным,
Хош кеўлимди шад етип,
Қалмас еди әрманым.

Деп ұәдели кешени,
Кеўилленип күтти қыз.
Асыраған шешени,
Анық қайыл етти қыз.

Кийип таза кийимин,
Басын жуўып таранып,
Ериксиз тартқан кеўилиң,
Яр жолына қаранып.

Отыр еди қыз иште,
Өз-өзинен шадланып,
Палұанбек ер тал түсте,
Келе берди атланып.

Үлкен жапты жағалап,
Киятқанын көрди де,
Шийшең үйден сығалап,
Шашын тез-тез өрди де.

Шықты Сәнем далаға,
Күтип қарсы алмаға.
Қумар Палұан балаға,
Қағып төсек салмаға.

Сәлем берди наз етип,
Ат жылауын услап қыз,
—Чай ишиң—деп—хәз етип,
Жигит кеўлин хошлап қыз.

—Қане аттан түс,—деди,
Хәш нәрсе жоқ ойында.
Палұан аттан түспеди,
Ыза қайнап бойында.

—Ұатаныма қаўия туўып,
Атқа миндим ел ушын,
Баратырман бел буўып,
Халық жайлаған жер ушын.

Колхозда сен ис пенен,
Шадлы өткер ұақтыңды,
Саўашта мен күш пенен,
Қорғайман яр бахтыңды.

Деди де аттан түсти,
Қайта тартты айылды . . .
—Халық тапсырса бир исти,
Ер ислеўге қайылды.

Колхозымда елиме,
Хадал хызмет етемен.

Жаўды тығып гөрине,
Келиўиңди күтемен.

Астындағы ат пенен,
Қашқан жаўды қуўып жет,
Қахәрли күш пәт пенен,
Жаў тухымын ныпқырт ет.

Кетсең хош бол, бірақ, сен,
Мени умытып кетпе.
—Сени умытпайман мен,
Ондай қыялға кетпе.

—Деп сулыўды сол манда,
Бир қушақлап сүйди де,
Жүрип кетти Палўан да,
Атқа ырғып минди де.

Сәнем айырмай көзин,
Қарап турды изинен,
Бағлар жасырып өзин,
Тасалады көзинен.

АЛТЫН ГҮЗ

Жаздың қуўып изинен,
Жетип келди алтын гүз,
Гүздің сарғыш жүзинен,
Көп нәрсени көрдик биз.

Ердің еккен жеринен,
Жазы менен бежерген.
Халықтың маңнай теринен,
Суўғарылып көгерген.

Пискен жүзим, шабдалы,
Жийделери бармақтай,
Бой жүўери, ақ салы,
Ийилип тур қармақтай.

Орақшылар гидирмей,
Орып атыр шетинен,

Бир дәнестин түсирмей,
Жыйнаған жер бетинен.

Дәнли дақыл сол ўақта,
Қырманларға табылған,
Мийнет гүли ақ пахта,
Шағырайып ашылған.

Ақ таў үйген жерине,
Жатырыпты жамбаслап,
Ақ алтынның кәніне,
Киятырман көз таслап,

Озып шыққан жарыста,
Халық исенген өзине,
Теримшилер алыста,
Елеследи көзиме.

Шағырайған ақ пахта,
Йош ендирди кеўлиме.
Келип жеттим бир ўақта,
Дийдилеген жериме.

Сәлем бердим келиўден,
Ҳармаңыз деп ерлерге,
Қарсы алды көриўден,
Бар болың деп ерлер де.

Бир адам да қалмастан,
Иске шыққан сап тутып,
Күшли қоллар талмастан,
Пахта терген тап тутып.

Пахта салып фартукке,
Он саўсақлар ойнайды.
Қол жуўыртып ҳәр түпке,
Ҳешким қарап турмайды.

Тез жыйнаўға пахтаны,
Ҳәмме бирден күш қосқан,
Таў-таў пахта қырманы,
Аспан менен таласқан.

Ен жайдырып жарысты,
Кеңнен гүрес ашыпты,
Беккемлөп мол табысты,
Ерлер алға басыпты.

Алға басқан ислерде,
Ананың да иси бар.
Тасқынилаган күшлерде,
Атаның да күши бар.

Бирлик пенен қосып күш,
Қыйынлықты жеңөди,
Алға басып барлық ис,
Жеңис қолға келөди.

Еки дүнья шайқасып,
Халықтың кеўлин бурғанда,
Өмир, өлим айқасып,
Күш сынасып турғанда.

Ұатан ушын, халық ушын,
Күшин, жанын ким аяр.
Қаҳарманлық даңқ ушын,
Баҳадырлар тап-таяр.

Соның бири Айсәнем,
Ақ алтыннап тау үйген,
Көрсин мәртти бар әлем,
Ерлик исин халық сүйген.

Мийнет пенен ержеткен,
Тоты қустай таранып.
Ерлик пенен ис еткен,
Уллы халыққа жаранып.

Сәнем пахта терип жүр,
Он саўсағын ойнатып,
Рәхәтти көрип жүр,
Турмысын гүл жайнатып.

Пахта терим иси де,
Қыза берди күн сайын,
Тасып жаслық күши де,
Бола берди қыз пайын,

Кем-кем исти үдеткен,
Айсәнем ис палўаны,
Халыққа исин көрсеткен,
Орынлап үш норманы.

Арқа сүйер тиреги,
Халық қоллап күш береді.
Ұаллас урып жүрегі,
Пахтаны көп тереді.

Алдына жан салмастан,
Бәрха алда жүреді,
Ұарымастан, талмастан,
Ислеп дәўран сүреді.

Халықтың қызы, жигити,
Пахта терип үйеді.
Терген пахта шигити,
Жаўға оқтай тийеді.

Сәнем ғайрат салып жүр,
Колхоз алда болсын деп,
Үш-төрт норма алып жүр,
Пахта план толсын деп.

Ис-ислейди жаратып,
Халқым алғыс айтсын деп,
Фашистлерди қыйратып
Палўаным тез қайтсын деп.

Күннен күнге күш пенен
Қыздырады жарысты,
Таң қалғандай ис пенен,
Беккемлейди табысты.

Халық сүйгендей ис етиў,
Ылайықлы ерликке,
Жеңис исин тезлетиў,
Байланысly бирликке.

Барлық адам қосса күш,
Ислесе қол тала ма.
Бирлик пенен етсе ис,
Питпеген ис қала ма.

Жыйын-терим ислери,
Питкерилди ўақтына,
Вирликли халық күшлери,
Қорғайды өз бахтында.

Өним берди жеримиз,
Орынладық планды,
Саўашта жүр еримиз,
Қырып уўлы жыланды.

СӘЛЕМ ХАТ

Жаз да өтти, гүз өтти,
Күн суўытып қыс жетти.
Тоңып дене шым етти,
Шымшып алғандай бетти.

Дәрьяларда муз қатты,
Keң даланы қар басты,
Қысқы узақ таң атты,
Күн күлимлеп нур шашты

Ойға шүмип отыр қыз,
Ойдан—ойды оятып,
Жел, еседи тынымсыз,
Ақша қарды боратып.

Қалың қардың үргини,
Уйытқып ушып жүр еди,
Айнасынан бир күни,
Сәнем қарап тур еди.

Қарға батып бир адам,
Туўра жүрип келеди.
Почта екен ол адам,
Сәнемге хат береди.

Почтальоннан алынған,
Қарап турса хатына,
Көзи түсти жазылған,
Палўанбектиң атына.

Ол сүйгени Сәнемге,
Аманлығын айтыпты,
Сағынышлы сәлемге,
Қоса исин жазыпты:

—Ана ғамқор балаға,
Халықтан туғған батырмыз,
Уллы Ұатан анаға,
Қорған болып жатырмыз.

Қахарманлық ис пенен,
Көтерилди даңқымыз,
Қудиретли күш пенен,
Жаўды урды халқымыз.

Қасарысқан душпанға,
Қарсы хұжим басладық,
Жаў қорғанын аспанға,
Ылақтырып тасладық.

Жаўды қырып батысқа,
Баратырмыз қуып та,
Адым жерде атыспа,
Сақылдаған суыықта.

Үргин үрп қар борап,
Көтерилди ақ қуйын.
Қара думан тур орап,
Жолды көриў дым қыйын,

Сыран суық ерлердің,
Бетин жалап хұйилдеп.
Самалы сол жерлердің,
Ысқырады гүйилдеп,

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғаў ушын өмирди,
Алға басып киятыр.

Жаўға дөнди даўылдай,
Бағадыр мәрт, ер жүрек,
Оққа қарсы жаўындай,
Жүрди керип көкирек.

Душпан менен алысып,
Арқа сүйеп халқына.
Жаўға найза салысып,
Ерлер басты алдына.

Оқ жаўдырды автомат,
Батырлардың дәстинде,
Гөзлеп атқан гранат,
Ойнады жаў үстінде.

Басып кирген жаўлардан,
Тазартылды жеримиз,
Өтип дәрья таўлардан,
Ерлик етти еримиз.

Мен де ердің биреуи,
Қостым ерге күшимди.
Партиям халық тиреги,
Көрсин ерлик исимди.

Деген мақсет ойымда,
Алға бастым уралап,
Қайнап жигер бойымда,
Қайтпай жаўға туўрылап.

Бардым, жаўды өлтирдим,
Халықтың өшин алдым мен,
Исти бәржай келтирдим,
Жаўға ойран салдым мен.

Қасымда рус гүркменлер,
Қазақ қырғыз, өзбек те,
Азербайжан, арменлер,
Жаўдың басын езбекте.

Сен де ярым елимде,
Халыққа хызмет ете бер,
Жаўды жеңип өзим де,
Тез бараман, күте бер.

Деп питкерипти сөзин,
Сәнем оқып болды шад,
Ынтық ярының өзип,
Көрсеткендей сәлем хат.

Қыздың сүйген Палұаны,
Жолыққандай өзине,
Қанлы сауаш майданы,
Елеследі көзине...

Қарлы боран, өлимди,
Писент етпей көп батыр,
Қорғау үшін өмирди,
Алға басып баратыр.

Алдында жүр Палұан ер,
Қамалды қақ айырып,
Бақадыр мәрт жауынгер.
Жаудың бетін қайырып.

—Уллы ағам, тирегим,
„Туұысқаным рус бар.
Жаудан қайтпас жүрегим,
Қауіпли емес урыслар.

Тезлетеміз жеңисти,
Тылда батыр халқым бар,
Қыйратамыз фашисти,
Жеңисім бар, даңқым бар“.

Деген мәрттің сөзлери,
Қуұат берди өзине,
Күлим қағып көзлери,
Шадлық енди жүзине.

Қудиретли халық күши,
Таң қалдырды әлемди,
Палұанбектің жеңиси,
Қуұандырды Сәнемди.

Кеуилли қыз отырып,
Қолға алды қалемди,
Ақ қағазды толтырып,
Жазды ярға сәлемди!

—Алыс жолдан жаздым хат,
Сәлемимди қабыл ет.
Жеңисиңе, болдым шад,
Душпаныңды зирилдет.

Өшин алсаң халқымның,
Қурал берген қолыңа,
Мендей сүйген ярыңның,
Жаны құрбан жолыңа

Туғдың Ұатан—анадан,
Өстин, жаудан сақла сен.
Уллы Ленин данадан,
Тәлим алдың, ақла сен.

Ұатан ушын буғған бел,
Ер сағаштан тая ма,
Душпаныңды жеңип кел,
Жауды жоқ қыл, аяма.

Сендей батыр улына,
Ұатан—ана қағендер.
Қурал алдым қолыма,
Мен де тылда жауынгер,

Сизден үмит етемен,
Халыққа темир қорғаным,
Тез келер деп күгемен!
Жеңис пенен Палұан!

ЕЛГЕ ҚАЙТТЫ ТУҰЫСҚАН

Аянбады ұатанда,
Үлкен киши жасымыз.
Жол көрсетти майданда,
Батыр әскер басымыз.

Батырларға рух берди,
Ұақтың хошлап партия,
Жеңимпаз мәрт халық ерди,
Жүрди баслап партия.

Ар-намыслы халық күши,
Дөнди жаудың үстине,
Фашистлердің көбиси,
Түсти ердің дәстине.

Кекли халықтың күшлери,
Дәрья киби тасады.
Жеңис пенен ислери,
Кем-кем алға басады.

Бизнің бағыр армия,
Қайғнай гүрес ашады,
Жаўды стии зым-зия.
Ерлик даңқы асады.

Гүдер үзип өмирден,
Сум фашистлер сасады.
Қорыққанынан өлимнен,
Басып алып қашады.

Тым-гырақай қашқан жаў,
Сеңдей ығып баратыр.
Жаў қашса да кетпес саў,
Жаны шығып баратыр.

Бирақ қатты гүресип,
Өлеринің алдында,
Турып қалды тиресип,
Жаў бекинип алды да.

Бир төбениң басына,
Пулеметин орнатып,
Жан жолатпай қасына.
От шашып тур боратып.

Қурғыў жолың ойлады,
Бекинискен душпанды,
Командири жумсады,
Орлов пенен Шалұанды.

Буйрық алып кетти ер,
Услаў ушын тирилей,
Төбсшикке жетти ер,
Жер баўырлап билинбей.

Немецлер атып тур,
Оқты қардай боратып.

Жаўынгерлер қатып тур,
Тез шығады қыйратып.

Алайық деп халық өшин
Ар намысқа тырысып,
Пайдаланып бар күшин,
Алға жүрди жылысып.

Жақын барып көрди де,
Ылақтырды гранат.
Пулеметқа тийди де,
Болды пыт-шыт, гүл опат.

Советлик ҳақ ис пенен,
Халықты баслап партия,
Қаҳарманлық күш пенен,
Алға басты армия.

Орлов пенен Палұан ер,
Батыр кеўилин өсириң,
Еки бирдей жаўынгер,
Фашисти қолға түсирип,

Услап алып келдилер,
Күткен командирине,
Ерлик исин көрдилер,
Ер унады кеўлине.

Тағы жүрип кетти ер,
Түсип жаўдың изине,
Қасты етпек қара жер,
Жаў көринсе көзине

Жерден, көктен соққы жеп,
Таппай басқа қамалды,
Қарақшылар қашты кеп,
Ғәм Берлинге қамалды.

Былай-былай қашырмай,
Алды, артын орады,
Жаўдың көзин ашырмай,
Ерлер саўаш құрады.

Көкте ушып самолет,
Бомба таслап турады.
Катюша хәм минемет,
Гүрсилдетип урады.

Қорықты, күшке ийди бас,
Жаў жеңилди, берилди.
Батыр халықпыз жеңимпаз,
Жеңип алдық Берлинди.

Барлық инсан көз салды,
Халықтың ерлик исине.
Пүткіл жақан таң қалды.
СССР дың күшине.

Көп алғысын жер жүзи,
Айтты рус халқына.
Рус халқы ер өзи,
Ийе ерлик даңқына.

Усындай мәрт халық пенен,
Жаўды бирге қуўысқан,
Жеңис пенен, даңқ пенен
Елге қайтты туўысқан.

УШЫРАСЫҰ

Көкте күн тур нур шашып,
Жанға жағымталлы жаз,
Жүр жеңиске жол ашып,
Исте Сәнем жеңимпаз.

Қасында бар көп қызы,
Халық хызметі еткени.
Ай жүзлери қырмызы,
Мийнет гүли күткени.

Жердің баўырын ийдирген,
Жалынлаған жаслығы,
Халыққа пайда тийдирген,
Звеноның баслығы.

Жети гектар пахтасы,
Көрсең қулпы дөнеди.
Таза қатар арасы,
Көргің келе береді...

Толы орден көкирегі.
Киятыр мәрт Палұан ер,
Жастан сүйген жүрегі,
Қандай ысық туұған жер.

Ойнап өскен кең дала
Көзге оттай басылып,
Қарай берди айнала,
Кетти зейни ашылып.

Ер киятыр үйине,
Колхоз жерин аралап,
Елге қарап сүйине,
Үлкен жапты жағалап.

Жаптың еки жағасы,
Тахта-тахта пахталық,
Шайқалады шақасы,
Турғандай ақ мақтанып.

Көзин тартып турады,
Пахталардың болығы.
Ериксиз кеўлин бурады,
Кетпенши қыз қосығы:

—Мийнетимнің гүлисең,
Жаўдыраған жас пахта,
Кең даланың көркисең,
Қулпы дөнип, гүл жайна.

Терең етип түбиңе,
Кетпен урып күтейин.
Өсиў ушын өзиңе,
Көп тәрбия етейин.

Бежерилип егилген,
Күш ал қасыл жеримнен.
Ықылас пенен төгилген,
Суў иш маңнай теримнен.

Жеткерейин суўыңды,
Сен өсе бер шақалап,
Көрип қадди бойыңды,
Мен жүрейин аралап.

Мәрт Палұаным келгенде,
Кеўили толсын исиме,
Пахтам сени көргенде,
Ырза болсын өзиме.

Деп кетпенин керилип,
Ура бергенде жерге,
Мийнетке шын берилип,
Ислеп атырған бирге.

Қызлар: „Ғарманыз“ — деген,
Даўысқа жалт қараса,
Палұан екен көп орден,
Тур бойына жараса.

„Бар бол“ деди, көристи,
Палұан менен Айсәнем,
Сағынғаннан сүйисти,
Бахытлы жас ер гилең.

Ұатан ушын атланып,
Мен кеткенде буўып бел,
Сүйген ярым шадланып,
Дедиң „жаўды жеңип кел!“.

Орынланды сөзиниз,
Қыйратылды жаўыз жаў.
Қалай ислер, өзиниз,
• Жүрипсиз бе аман-саў?!

—Колхозымда, жеримде,
Ислеп жүрмен ұақтым хош,
Төккен маңлай терим де,
Өним берер кетпес бос.

Көркейтейик турмысты,
Ислерге оң келдиң дос,

Қыздырайық жұмысты,
Күшимізге күшлер қос.

— Оннан қайғы жеме яр,
Иске құмар келдим мен.
Бойымда күш-қарыў бар,
Халық исине бердим мен.

Сағынышлы ярымсан,
Бар ма ўәде ядында?
— Мениң де сен жанымсаң,
Беккем ўәдем ядымда.

Асықпа сен күт мени,
Жуўмақлайын исимди.
Мен де күттим ғөй сени,
Тылдан қосып күшимди.

— Жақсы, ўәде сөл болсын,
Есинде тут сөзинди.
Пахта планың төлсын,
Мен күтемен өзинди.

Деп қыз бенен хөшласып,
Жүрип кетти үйине,
Яры менен дусласып,
Шадлық енип кеўлине.

ПАХТА УШЫН ГҮРЕС

Үйге келди саламат,
Қуўанышлы кеўилли,
Мийнет пенем халық абад,
Еткен иси өнімли.

Палўан исте йошып жүр,
Мийнет ерки қолында,
Күшке-күшии қосып жүр,
Уллы жеңис жолында.

Аямайды бар күшин,
Иске ғайрат салады.

Бежереди халық исин,
Халықтан алғыс алады

Гүллендирип жиберди,
Ақ алтынлы даласын,
Ел ерим деп көтерди,
Мийнет сүйген баласын.

Айсәнем де әлпешлеп,
Өсиреди пахтасын,
Мақтаса халық құрметлеп,
Мийнет ерин мақтасын.

Пахта ушын гүрести,
Озып шықты жарыста,
Қосты таўдай үлесті,
Колхоздағы табысқа.

Пахта писип ашылды,
Аппақ болып көрінди.
Терилди тез тасылды,
Пунктлерге үйилди.

Күннен-күнге тасады,
Қатар-қатар қырманлар,
Қолдан ақ таў жасады,
Ғадал мийнет қылғанлар.

Палұан, Сәнем бас болған,
Теримшилер өндирди,
Ерлер бойға күш толған,
Күшти иске дөндирди.

Тез-тез пахта терилди,
Қызды жұмыс ғажжа-ғаж,
Халық мийнетке берилди,
Ислер болды раўаж.

Палұан, Сәнем екеуі,
Жарыспаққа тереди,
Биреуінен биреуі,
Оза алмай келеді.

Хәмме иске берилип,
Ақ алтын тез жыйылған,
Таза болып терилип,
Қанарларға тығылған.

Пахталарды адамлар,
Пунктлерге үйип тур,
Көтерилип ақ таўлар,
Көкте күнге тийип тур.

Кең ашылып қушағы,
Жер баўырын ийип тур.
Көктің отлы ошағы,
Таўдың төсин сүйип тур.

МӘЖИЛИС

Хабар етти бригад,
Мәжилис бар деп клубта,
Жыйналды жұрт кеўли шад,
Колхоздағы клубқа

Клубтың иши безелген,
Тур лозунга, плакат,
Хожалығы дүзелген,
Халық турмысы рәхәт.

Еки қабат айнасы,
Ақланған жай, тахта пол,
Табылған көп пайдасы,
Колхоз жолы айдын жол.

Айдын жолда жеңиске,
Қахарман халық созды қол,
Мийнетинен жемиске,
Қолы жетти, табыс мол.

Колхозымыз „пахта нур“
Баслығымыз Муратов,
Көпке қарап сөйлеп тур,
Халыққа сөзин унатып;

—Жыйналған журт бәрің де,
Тынышланып тыңлаңлар,
Ноябрьдің бирінде,
Толды барлық планлар.

Ис үстінде гезлескен,
Қыйынлықты жеңди халық,
Уллы исте бирлескен,
Батырларға болсын даңқ.

Маңнайларын терлетип,
Ерлер тынбай гүрести,
Исти алға өрлетип,
Қолға алдық жеңисти.

Өнди ис, қызды жарыс,
Ерлердің жоқ кемиси,
Қолда тұр таудай табыс,
Бұл мийнеттің жемиси.

Уллы жеңіс жолында,
Аямаған күшлерін,
Дизими тұр қолымда,
Көрің ердің іслерін.

Мийнет ери Елемес,
Ерінбестен ис еткен,
Табысы тау кем смес,
Даңқы халыққа көп жеткен,

Жеңиси жайнар исінде,
Мийнетлери бақалы,
Жарқырайды төсінде,
Іслеп алған медалы.

Әйне толған күшине,
Колхоз қызы Айсәнем.
Оның ерлік исине,
Таң қалады бар әлем.

Хәр күни үш жүз кило,
Пахта терди дөндирип,
Гектардан бес мың кило,
Өнім берди өндирип.

Исин алға бастырып,
Көп алдында жүргени,
Күш береді тастырып,
Дана Ленин ордени.

Ақылға да, күшке де,
Бірдей батыр Палұан ер,
Озып шықты істе де,
Кешегі мәрт жауынгер.

Ис қутылмас бул ерден,
Жас жигери қайнаған,
Көкирегінде көп орден,
Күн нурындай жайнаған

Хадал іслеп төккен тер,
Халықтың алған алғысын,
Мийнет пенен өскен ер,
Жеңіс пенен шалқысын.

Қолға кирген табысты,
Қолымыздан бермейік,
Қыздырайық жарысты,
Тағы алға өрлейік.

Қолымызға ис берген,
Миннетдармыз данаға!
Бизге бундай күш берген,
Уллы Ұатан—анаға!

Баслық сөзін тауысты,
Қутлықлап зор жеңисти,
Халыққа айтты алғысты,
Жабық деди мәжилисти.

ТУРМЫС ТОЙЫ

Жыл ақыры жақынлап,
Қалған күнді санасам,
Кеуіл қойып анықлап,
Кең далаға қарасам.

Пахта, дэнди тез жылдам,
Тегис жыйнап алыпты,
Ағашлар да сып-сыйдам,
Атыз босап қалыпты.

Пахта астын сүріп жүр,
Тракторлар гүрилдеп.
Жердің бауырын тилип жүр,
Пазналары дирилдеп.

„Пахта нурдың“ ерлери,
Қазып атыр. „Боз жапты“,
Мол өнімлі жерлери,
Суўға қансын қаз жапты.

Суўды шөлге апарып,
Жер ашады жаңадан,
Буннан бетер гүлленип,
Ел болады абадан,

Турмыс күнде жаңарып,
Жердің ийди бауыры,
Көринеди ағарып,
Палўанбектің ауылы,

Ауылдағы мектепте,
Оқып жүрген баланы,
Қызығасаң көрмекке,
Өскен жаңа қаланы.

Қарай бердим көркіне,
Көз тартады бағы да,
Палўанбектің үйине,
Келип жеттім тағы да.

Түсирипти келинди,
Басланыпты уллы той,
Қуўандырған елимди,
Турмыс тойы қызық ғой.

Жыйналыпты көп адам,
Отырыпты кеўилли.

Қуўанышлы халық мудар,
Абырайлы, жеңисли.

Жаңа турмыс тойында,
Сәнем хызмет етип жүр. .
Күши тасып бойында,
Палўан халықты күтип жүр.

Қонақ жақсы күтилди,
Кеўли питип бәри де,
Қайтайық деп өтинди,
Жуўап болды бәрине.

Той тарқады жүрт кетти,
Үйлерине тарасып,
Жаслар кеўилин шад етти,
Сәнли турмыс жарасып.

Ертеңине еки ер,
Бирге шықты исине,
Мийнетине көнди жер,
Бас ийди зор күшине.

1949-жылы.

М а з м у н ы

Қосықлар

Пахта терген қыз	3
Колхозым	4
Қууанышлы кеуілден	4
Отряд	5
Өсе бер мениң гүл бағым	6
Ұатан анамыз	7
Туұылған елге сәлем	7
Сәлем деңиз	10
Жыр арнасы	12
Бердаққа	13
Шокалақ қумы	14
Жүрегімді қайтермен	15
Уллы Октябрь	15
Ана	16
Мениң бағым	17
Жаз күні	18
Толады кеулім	19
Кеулім еле көнбейді	19
Дүнья жүзі гүл болса	20
Өзім екен алмаға	20
Совет елі	21
Әміу дәрья жырлайды	22
Өзбекстаным	23
Партия	24
Бахыт жолы	24
Бухарада бірінші май	25
Төрт тұт	26
Адам ушын	27
Милажан	28
Гүллерім	28
Газ атлаған	29
Бухара гүлі	30
Адам	31
Күн деп қарасын маған	32
Октябрь таны	33
Ленин туұып алып барып	33
Ганнан алдым зауықты	34
Ленин—нурлы қуяш	36
Өмір бәхәрі	37
Волга бойында	38
Казан бағлары	39
Гүрес отлары	41
Бахыт қуяшы	42
Мәңгі сөйбес күн	44
Ленин атына	45
Партия	46

Дослықтың күши	47
Дослық қосығы	48
Гүл дәсте	49
Үстірттен келер	49
Газетам	50
Қумлар менен гүллер	51
Үсгирт хәм адам	53
Гүл	53
Үсгирттин полат белбеуи	54
Шымбайым	56
Гүл артында	57
Бәхәр гүллери	58
Сен ушып	58
Қайтар	60
Таң гүлш	61
Қарақалпақстаным	61
Жаңа жыл	62
Өзин қудирет	63
Тууылған үлкем	64
Әмирге	65
Нәхтакеш достыма	67
Гезеги бәхәр	68
Өскен жерге	69
Түркмен тууысқан	70
Таслар	71
Бир менменге	78
Хүрметницзге	73
Дәретнуши жеңисти	74
Толқыла балтик, толқыла	75
Балтик бойлары	76
Туула теңиз	76
Сынбайгугын қарағайлар	76
Гүлмисен	79
Көрмедим	80
Тыным түнде	81
Мени сағысаң	81
Жүректе	82
Жетилер	83
Жасларға	84
Өмирге гүл боламыз	85
Сыйласықтың сыры сонда	85
Хошеметлейди	86
Сен бир гүлсең	86
Лилбар	86
Излейсеңбе	87
Көзиме түссең	87
Мени	88
Жаздым	89
Мен сениң бир шақаңман	89
Айдын жол	90
Гербин болып қалансам	91
Гүллер менен күт	91
Сақлап келипти	92
Хатқыма	93

Келешекке жалғасып	93
Йошып өтермен	94
Бақадырлар ерлиги	95
Мед сестра Оксана	96
Төрт гүл	98
Қарақалпақстаным	99
Гүллер терип келдим өлиу бәхәрден	100
Жаңа жыл	101
Коммунистпен мен	101
Әжинияз болып	103
Мийри қаңғанша	105
Бүгін	106
Москва	108
Сәлем, Москва	109
Кеулимде барсаң	110
Мәртлік майлаңнан	111
Келип келди	111
Алтын қоллы азаматларға	112
Сөз қалдырып кетермен	113
Жай адам	114
Жырлайман	115
Шашы сүмбил	115
Жүриппен	116
Мениң жерім	117
Жер—ана	118
Гүл күсер	119
Кеулимди тартқан ким	120
Кеулиме жетермен	120
Марияға	121
Миннетдармыз	122
Болсам	122
Мәңгиге жас халық	124
Тау гүллери	124
Бәхәр	125
Ұятан	125
Сағынып келдим	126
Мийнет қақарманына	127

Балладалар

Жетім	129
Жауынгер турсын	131
Көк емен	136
Көк емен хәм Зоя қаққында баллада	139
Қурбан коммунист	142
Бағ хәм бағман	143
Шоқ гүл	147
Варшава қаққында аңыз	154

Поэмалар

Лала	159
Палұанбек	170

На Каракалпакском языке
БАИНИЯЗ КАИПНАЗАРОВ
Я ОДИН ИЗ ВЕТВЕЙ ТВОИХ

(Избранные произведения)

Издательство „Қаракалпақстан“

Нукус—1977

Ариулы редактор *Т. Мәтмуратов*

Редактор *Т. Қабулов*

Художник *К. Нажимов*

Худ. ред. *И. Қыдыров*

Тех. ред. *А. Исметуллаев*

Корректор *О. Өтекиязов*

ИБ № 46

Терийге берилген ўақты 4/IV— 977-ж. Басыўға рухсат етилген
ўақты 15/VII-1977-ж. Форматы 84x108¹/₃₂. Көлеми 6,875 баспа табақ.
10,8 шәртли баспа табақ. 11,55 есап баспа табақ. РК № 33698.
Тиражы 5000. Баҳасы 1 м. 30 т.

Нөкис каласы, К. Маркс көшеси, 9

Самарқанд областлық баспа, полиграфия ҳәм китап саўдасы ислери бойынша басқармасы, Морозов атындағы типографияда басылды. Кузнецкая, 82. заказ № 34 0